

ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası *1919
Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi *1946
Vatan Partisi *1954
Türkiye İşçi Partisi *1961
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi *1974

5 PARTİ
5 PROGRAM

cilt 2 / sayı 7
1974 temmuz

İÇİNDEKİLER

Olaylar, yorumlar, belgeler	3
MSP'deki çekişmeler ve Erbakan'ın hesapları	4
Odalar Birliği seçimlerini Gene tekelci sermaye kazandı	7
5 Yeni kontenjan senatörü 5 Yeni muhalif oy / Sinan Gölçüklü	12
Kıta sahanlığı ve Caracas Konferansı / Mehmet Güven	15
Bayar, Demirel ve Birleşik Sağ Cephe Cabaları	19
Gene 141-142 üstüne / Necla Fertan	21
Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası Programı	27
Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi Programı	29
Vatan Partisi	39
Türkiye İşçi Partisi Programı	55
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi Programı	113

Kurucular: Oya Baydar, Aydın Engin, Yusuf Ziya Bahadınlı / Kurucular adına Sahibi: Oya Baydar / Yazışmaları müdürü: Aydın Engin; Yazışma ve havale adresi: P.K. 71 İstanbul / Yönetim ve Dağıtım Ankara Caddesi, Babıali Han kat: 3 - Telefon: 27 15 88 / Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira, Dış ülkeler için iki katıdır. / Dizgi baskı : Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / Kapak düzeni ve baskısı: Reyo Kollektif Şirketi / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar santimi 25 lira Temmuz 1974

Görev: Partide Birleşmek

14 Ekim seçimlerinden bu yana, sekiz ay süreyle, Türkiye'de sosyalistlerin en çok tartıştığı konu Sosyalist Parti konusu oldu. İLKE başından beri, halkımızın devrimci birikiminin siyasi planda örgütlenmesi demek olan Sosyalist Parti'nin acil gündemde olduğunu savunmuştur.

İLKE, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin kuruluşunu, yıllardır süren örgütsüzlük anarşisine son vermek, işçi sınıfımızı, yoksul köylülüğümüzü, ezilen emekçilerimizi, devrimci öğrencilerimizi, yurtsever aydınlarımızı Sosyalizmin bayrağı altında kenetlemek, devrimci - ilerici cephedeki dağınıklığı gidermek yolunda en ciddi bir adım olarak görmektedir.

Ülkemizde, kendiliğinden gelişmekte olan ekonomik ve demokratik hareketin, siyasi hedeflerden yoksun veya yanlış hedeflere yönelik olarak yürümesinin getireceği tehlikeleri önlemenin biricik yolu Parti'dir. Bu konuda kaybedilen her geçen gün, halkımızın demokratik mücadelesi ve sosyalist gelişimi adına kayıptır.

İLKE, tüm işçi sınıfı sosyalistlerinin Parti'de birleşmeleri aralarındaki tali görüş ayrılıklarını örgüt çatısı altında gidermeye çalışmalarını gerekli görür.

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi tüm sosyalistleri kendi çatısı ve bayrağı altında toplanmağa çağırmıştır. İLKE, baştan beri savunduğu ilkelerin gereği olarak bu çağırışı desteklemektedir.

İLKE

23 Mayıs 1974'ten 23 Haziran 1974'e

23 Mayıs 1974

● Celâl Bayar ile Süleyman Demirel beklenen görüşmeyi yaptılar. Bayar'ın evinde yapılan ikili görüşmeden sonra Demirel «milli cephe» ile ilgili soruları yuvarlak cevaplarla geçiştirdi. Demirel'in Bayar ile görüşmesinden bir buçuk saat sonra eski DP'lilerden bir grup Bayar'ı ziyaret etti. Aynı akşam Bozbeyli - Bilgiç ikilisi de Bayar ile görüştü.

● Birleşik Cephe Davası sonuçlandı. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi 25 sanık hakkında 6 yıl 8 ay hapis ve

çeşitli sürgün cezaları verdi. 32 sanık ise beraat etti.

● Affın CHP ve MSP'nin üzerinde anlaşmaya vardıkları şekilde kanunlaşmaması üzerine başlayan hükümet bunalımının çözülmesine çalışılıyor. MSP, Bursa'da bütün il başkanlarının katıldığı bir toplantı düzenledi. MSP kanadı toplantıyı bir karar toplantısı olarak kabul ediyor. Bu arada Ecevit koalisyonla ilgili bir soruyu, «Koalisyonun geçerliğini araştırıyoruz» şeklinde cevaplandırdı.

25 Mayıs 1974

● Buğday taban fiyatı 230 kuruş olarak tesbit edildi. Bu fiyat bir önceki yıldan yüzde 90 yüksek. Bu arada

geçimini yalnızca tahıl üretimi ile sağlayan küçük üreticiye kilo başına 10 kuruş ekstra prim verilecek. Kararı

açıklayan Ecevit, ekmek fiyatının değişmeyeceğini, aradaki farkın hazineden karşılanacağını belirtti.

● Ege Denizindeki kıta sahanlığı konusunda Türkiye ile Yunanistan arasındaki gerginlik nisbi bir yumuşama eğilimi gösteriyor. Yunan hükümeti, konuyu görüşmek üzere masa başına oturmayı kabul etti.

● Portekiz Kabinesinde yer alan Sosyalist Parti lideri Soares ile Portekiz sömürgelerindeki bağımsızlık ve kurtuluş hareketleri liderleri Londra'da yapılan gizli bir toplantıdan sonra anlaşmaya vardılar. İlk ağızda Gine Bissau ve Yeşil Burun Adalarında ateşkes sağlanacağı sanılıyor. Mozabik'le görüşmeler ise sürüyor.

— 26 Mayıs 1974 —

● MSP il başkanları toplantısı Bursa'da yapıldı. Toplantı sonunda il başkanları genel merkezin politikasını oybirliği ile onayladılar. Toplantıya MSP'li 20'lerden sekiz parlamenter katıldı.

● Yunanistan ile Ege Kıta sahanlığı konusundaki görüşmeler 10 Haziran'da Caracas'ta yapılacak. İki ülkenin de, yoğun bir diplomatik kulis faaliyetine giriştikleri söyleniyor.

MSP'DEKİ ÇEKİŞMELER VE ERBAKAN'IN HESAPLARI

Geçtiğimiz ay iktidar ortağı Milli Selamet Partisi içinde ilginç gelişmeler oldu. Parti yönetiminde söz sahibi olanların birbirine karşıt olmasından doğan sürtüşmeler nerdeyse hükümeti düşürecek boyutlara ulaştı. Ancak her geçen gün biraz daha yıpranmak ta olan Genel Başkan Erbakan'ın üstün gayretleri ve ikna edici, uzun konuşmalarıyla MSP saflarındaki muhtemel bölünmeler şimdilik ertelendi.

Hükümetin kurulmasına ortak olmayı kabul ettiği zaman, partinin fanatik kesimlerinden gelen tepkileri güç bela yatıştıran Erbakan, çokuluslu petrol şirketlerinin güdümünde olan Kral Faysal'dan ucu petrol ve özellikle kredi alabilme düşüleriyle Suudi Arabistan'a gidince MSP örgütü, hükümeti devirmeye çalışan finans kapital taktisyonlarının şerbest at oynat

tığı bir alan haline geldi. MSP'yi bölecek ve af kanununu engelleyerek hükümetin düşmesine neden olacak zayıf nokta çok iyi seçilmişti. Çanakkale Seramik Fabrikaları yönetim kurulu başkanı İbrahim Bodur harekete geçirildi. Bodur, eskiden MHP'li olan, şimdi ise MSP genel sekreterliği görevini yürüten Gündüz Selvilgen ve eski istihbarat subaylarından Sivas milletvekili İnsan Karaçam'ın yardımıyla «Komünistlerin affına parmak kaldırmak Milli Selamet saflarına ihanettir. Bu komünistlerin mali haram amma kanı helalidir» sloganı ile (!) 20'ler hareketini düzenledi. Bodur, ayrıca af yasasının oylanacağı güne kadar 20'leri dağılmadan tutabilmek için Fatih İskenderpaşa Camii imamı ile MSP İstanbul il başkanını da harekete geçirerek, af yasasının, Meclis'in ilk metnine

göre çıkmamasını sanki Milli Selamet tabanı da istiyormuş gibi gösterdi.

Erbakan'ın Hesapları Ve...

Erbakan, Anadolu'nun büyük sanayicisi ile büyük yatırımlara yönelmek isteyen Anadolu burjuvazisini büyük üretim birimleri için de bütünleştirmeyi ummaktadır. Bu umudu gerçekleştirecek modeli de bulmuştur: Halk sektörü. Partisi içinde gittikçe yıpranan Erbakan Hoca, halk sektörünün ilk kuruluşu olmasını istediği 100 bin kapasiteli bir traktör fabrikasını Konyada kurmak için Faysal'dan kredi almaya gitmiştir. Erbakan, Suudi Arabistan'a giderken bavulunda götürdüğü iki ipek ihramdan birini giyip, ötekini çıkararak ve «Amerikan petrol şirketlerinin güdümünde olsa da Faysal'a, dini kulla-

narak, yaklaşır, Anadolu'nun politize olmaması ve cahil bırakılmış halkını etkilediği gibi etkilerim» düşüncesi içinde Mekke'den Medine'ye koşarken, yurttan bıraktığı mutemet ve kilit adamlarından Şevket Kazan, Oğuzhan Asiltürk, Abdülkerim Doğru, Korkut Özal hükümet işle riyle uğraşıyorlardı. Böylelikle af yasanın kanunlaşması çalışmalarının yoğun laştığı sıralar, MSP örgütü ve tabanı İbrahim Bodur ile Erbakan grubuna karşı olan «hayırsız» MSP'lilere kalmıştı. İşte MSP'deki 20'ler hareketi bu uygun koşullar altında ve bu amaçla oluşturuldu.

Halk Sektörü Ve Erbakan

Bilimsel verilerden hareket edildiğinde, MSP'ye oy veren bazı topraksız köylü, yoksul köylü ve yarıcılıkla geçimini sürdüren köylülerin önümüzdeki yıllarda, dinin kalıplaşmış baskısından kurtularak Anadolu'nun temsil eden bir partiye oy verdiklerinin farkına varacaklarını kestirebiliriz. Erbakan'ın liderliği, MSP içinde Erbakan'ın liderliği, ni yaptığı teknokratlar grubu da bunun farkındadır. «Her şey ziddıyla kaimdir» (Her şey karşıtından ötürü vardır) diyen Erbakan, CHP'nin ortaya attığı Halk Sektörü kavramına bu nedenle dört elle sarılmıştır. Erbakan, halk sektörünü MSP'nin temsil ettiği sınıf ve zümreler arasındaki çıkar ilişkilerini küllenmenin aracı olarak

kullanmak istemektedir. Halk sektörü adı altında Anadolu sermayedarlarına kredi verilecek, halk sektörü adı altında küçük sanayiciler bir araya getirilerek büyük birimlerde birleştirilecektir.

Nitekim daha koalisyon görüşmeleri sürdürülürken üzerinde en çok durulan konu halk sektörü olmuştur. CHP'nin beyni Deniz Baykal, MSP'nin beyni Oğuzhan Asiltürk'e halk sektörünün kapsamını anlatmış, böylelikle iki ortak arasında müşterek bir nokta da bulunmuştu. Koalisyon görüşmeleri sonuçlanıp, hükümetin kurulmasına karar verildiğinde Erbakan, MSP için düşünülen bakanlıklara kendi grubundan olanları getirdi. Erbakan'ın kendi grubundan olanları kayırması ve kilit noktalara onları yerleştirmesi, partiyeye oy veren kitlelerin dini inançlarını istismar ederek milletvekili seçilen ve bunu böylece sürdürmeyi amaçlayan grubu tedirgin etti. Çoğunluğu valiz, imam, avukat, imamhatip okulu hocası olan bu grubun liderliğini Gündüz sevilgen ve Hüsametin Akumcu yapmaktadır. Erbakan grubunun dışında saf tutanlar, Genel Başkanı, sol parti diye niteledikleri CHP'ye fazla taviz vermekle suçlanmakta ve Erbakan grubunun tabanda güçlenmesini önlemeye çalışmaktadırlar. Çünkü çalışkan ve genç adamlardan oluşan Erbakan grubu, her geçen gün parti tabanında etkin olmakta. Ancak Erbakanın

kendisi eleştirilerin tek hedefi olduğu için, gittikçe yıpranmaktadır.

Bu çıkar çatışması grupları arasında İslam'ın yorumlanması bakımından da farklılaşmalara yol açmaktadır. Erbakan grubu İslam dini, İslam inanca ve davranışlarını sosyal bir ideoloji niteliğine büründürüp, «masonik cephe» diye adlandırdığı tekelci sermaye zümresini ortadan kaldıracak bir sosyal devrimin dinamosu haline getirmek istemektedir. Bu da dinin donmuş belli kalıplarını yenilemek ve onlara kapitalist üretim ilişkilerine uyan yeni yorumlar getirmek demektir. (İstanbul camilerinde cuma günleri verilen vaazlar dinlenirse tüccarlardan çok fazla kâr düşünmemelerinin istendiği görülür)

Şüphesiz bu düşünce, 1969 yılı Odalar Birliği seçimlerinde Medeni Berk gibi finans kapitalin baş adamlarından birine karşı adaylığını koyacak kadar cesur olan Erbakan'ın beyninden çıkmıştır. Masonik Cephe'yi vurmak için onun baş örgütü Odalar Birliğini ele geçiremeyen Erbakan, tabana yönelmiş ve tarihsel bir kurum olan camiyi, finans kapitalin elinden almıştır. Ancak Erbakan, gelişen kapitalizmin keskinleştirdiği çelişkileri, donmuş dinsel kurullarla örtbas edemeyeceğini farkındadır. İşte bu nedenle İslam inancını sosyal bir ideoloji haline getirmek istemektedir.

Erbakan grubunun karşısında olanlar ise dine do

kunulmasını istememektedirler. Onların var oluş nedenleri, istismar ettikleri dinin değişmeyen kurallarıdır. İslâmın günün şartlarına göre, yeniden yorumlanmasına karşıdır.

İşte finans kapital işbirlikçileri MSP içindeki bu çakar farklılaşmasını yakından izledikleri için İbrahim Bodur'u harekete geçirip, Genel Affın çıkmasını engellediler. Ancak baş-

bakan Ecevit'in sert çıkışıyla uyanan Erbakan, il başkanlarını ve 20'lerden büyük bir çoğunluğunu 26 Mayıs da Bursa'da topladı. 136 MSP yöneticisinin katıldığı toplantıda Erbakan, aralıksız 4 saat konuştu. Toplantıdan sonra yayınlanan bildiri ile de MSP için de bir bölünmenin söz konusu olmadığı belirtildi.

Hükümete karşı olan Sağ cephe, MSP içindeki bu

gruplaşmadan bir kez daha yararlanmayı, Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında gensoru açarak denedi. Ancak MSP'de bir 20'ler hareketi hortlatılamadı, ve Erbakan iktidar ortağına şimdilik «MSP güvenilir bir dost olduğunu gösterdi» diyebilirdi. Ne var ki MSP içindeki çatışma «şimdilik ertelenmiştir» ve önümüzdeki günler MSP'deki yeni çalkantılara gebe.

27 Mayıs 1974

● Demirel hükümetin tahıl taban fiyatlarını düşük tuttuğunu iddia etti. Demirel aynı konuşmasında, tahıl fiyatlarındaki yükselişin ve ekmeğe zam yapılmaması kararının bütçeye 10 milyar liralık bir yük yükleyeceğini de söyledi.

● Odalar Birliği yöneticileri komünizmle mücadele eden yayınları desteklemek gerekmesiyle 500 bin liralık kitap satın aldılar. Satın alınan yayınların çoğunluğunu Töre Yayınevi tarafından yayınlanan ve sıkıyönetim mahkemelerindeki büyük ve önemli davaların iddianameleri ile mahkeme kararlarını kapsayan kitaplar teşkil

ediyor.

● Fransa'nın yeni Devlet Başkanı d'Estaing, and içme töreninden hemen sonra Jacques Chirac'ı başbakan tayin etti. Chirac daha önce İçişleri ve Tarım Bakanlıklarında bulunmuştu ve Fransız istihbarat servislerine hakim olan adam olarak tanınıyordu.

● Türk İş'e bağlı Tarım İş Sendikasının Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne bağlı bazı işyerlerinde başlattığı grev olayı geçiyor. Konya'nın Altınova Devlet Üretim Çiftliğinde bazı grevci işçiler gözaltına alındı. İşçiler çiftlikten süt çıkarılmasını engellemek istemişlerdi.

29 Mayıs 1974

● Türk Deniz Kuvvetlerine ait Çandarlı'nın petrol araması yaptığı bölgede deniz kuvvetlerine ait savaş gemileri de manevra yapıyorlar. Aynı bölgede Yunan savaş gemileri de bulunuyor. Yunan askeri sözcüsü «Çandarlı'nın gözlemlendiğini» açıkladı.

● Odalar Birliği Genel Kurulunun ilk gününde bir konuşma yapan Başbakan Yardımcısı Erbakan bazı delegeler ve dinleyici olarak salonda bulunan AP Gençlik Koluna bağlı

dinleyiciler tarafından yuhalandı. Yuhalama olayı yüzünden salonda kavgalar çıktı.

● 44 bin üyesi bulunan Sosyal İş Sendikasının 4. Genel Kurulunda DISK'e katılma kararı alındı. Kararın oy birliği ile alındığı Sosyal İş kongresinde, Türk İş'in kamu sektörüne bağlı işyerlerinde başlattığı seri grevlerin hükümeti yıpratmak amacını güden «sarı grevler» olduğu söylendi.

● Ankara'da Akbank Gençlik Caddesi Şubesi silâhlı 4 kişi tarafından soyuldu. Yakalanan soygunculardan Sevinç Aktaş'ın eski

bir Fen Fakültesi öğrencisi olduğu ve soygunun siyasi amaçlarla düzenlendiğini söylediği iddia ediliyor. Diğer üç kişi yakalanamadı.

ODALAR BİRLİĞİ SEÇİMLERİNİ GENE TEKELCI SERMAYE KAZANDI

Türkiye'de sermayenin ana örgütlerinden biri olan Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'nin 29. Genel Kurulu Mayıs ayının son günlerinde Ankara'da yapıldı. İki gün süren toplantı son derece ilginç konuşmalara ve tartışmalara sahne oldu. Tekelci sermayenin güdümlündeki delege (!) militanlar, tekeldışı sermayenin sözcülerine «komünist!» diye bağırıldılar. Anadolu burjuvası yalnız böylesi suçlamalara hedef olmakla kalmadı, seçimleri de oldukça açık farkla kaybetti. Ancak, bu büyük sermaye örgütü içinde, 1969'larda Necmettin Erbakan'ın başlattığı muhalefetin sesi bu defa daha da gür çıktı. Gerçi seçimleri Koç, Eczacıbaşı gibi tekelci sermayenin ağır toplarının ve aynı kesimlerin siyasal örgütü olan AP'nin adayı, eski başkan Sezai Dıblan ve ekibi kazandı ama, muhalefet de 200'e yakın oy toplamayı başardı.

Tekelci sermayenin karşısına dikilip 648 oya karşılık 197 oy toplayabilen muhalefetin aslında güçlü bir karşı grup olduğu söylenebilir. Çünkü bu grup eski genel kurullarda görüldüğü gibi «şike bir muhalefet» değildi ve kredilerden, yatırım indirimlerinden, ithal lisans hakların-

dan yararlanmaya göz dikmiş tekeldışı sermayenin taleplerini dile getiriyordu.

29-30 Mayıs günleri yapılan Genel Kurul toplantısının bir diğer ilginç yanı da tekeldışı burjuvaziden yana saf tutan hükümet ile tekelci sermayenin siyasi temsilcisi AP'nin, Odalar Birliği'ni ele geçirmek için açık bir çatışmaya girmeleri oldu.

Demirel, bu mücadeleyi kazanabilmek için bir yandan Çanakkale Seramik Fabrikaları (Kaleflex) Yönetim Kurulu Başkanı (bir başka deyimle sahibi) İbrahim Bodur'u görevlendirip, Fatih İskenderpaşa Camii imamını harekete geçiriyor MSP'yi içten vurmaya, hükümeti bu yoldan ele geçirmeyi planlıyor, öteyandan da Odalar Birliğinin, hükümetin kontrolü altına geçmesini engellemeyi hesaplıyordu. Odalar Birliği'nin Genel Sekreteri Şadi Pehlivanoglu (seçim kaybetmiş bir AP milletvekili dir) yönetiminde AP militanları, genel kurulun yapıldığı sinema salonunda uygun yerlere mevzilenmişlerdi. AP'li komandolar (!) giriş çıkışları kontrol ediyor, istenmeyen kişileri içeri almıyorlardı. O kadar ki bizzat Sezai Dıblan'm işe yerleştirdiği iki müdür bile az daha ka-

pidan döndürülüyorlardı. İstanbul Ticaret Odası eski başkanı Behçet Osmanağaoğlu da alınmadı salona. Çünkü Osmanağaoğlu, hemen seçimler arifesinde şimdiki başkanlığını yaptığı ve Ortak-Pazar emperyalizminin Türkiye kolu olan İktisadi Kalkınma Vakfı'nın bir yayınına alelacele çevirtirip, tüm delegelere postalamıştı. «Avrupa'da Ticaret ve Sanayi Odaları'nın Statü ve Görevleri» adlı bu kitapta, örnek bir yönetimden söz ediliyor ve birliğe alınacak personelin seçimi işbaşına getirilmesi vurgulanıyordu.

Erbakan Yuhalandı

Muhalefet kanadının, Dıblan grubuyla bütünleşmiş tekelci kesimi yanına almak için işlyeeceği noktada Osmanağaoğlunun söz konusu kitaptaki vurgulamasıydı. Nitekim muhalefet sözcülerinden Dündar, Soyer, Dıblan grubunu, 14 ekim seçimlerini kaybeden AP milletvekillerini, Odalar Birliğine yüksek maaşlarla yerleştirmekle suçlayıp, bunların listesini okuyacağını söylemesi üzerine salon karıştı. Listenin okunması da engellenmiş oldu.

Genel Kurul'a AP, ko-

mandolarının dışında, Bakanlık yapmış AP'liler dahil, kalabalık bir parlamenter grubuyla katıldı. Demirel ve AP yanlısı bilinen bazı generallerden gelen başarı telgraflarının çılgınca alkışlanması da bu görevde gösterisine güç kattı.

Hükümet kanadı ise, başta Başbakan yardımcısı Erbakan, Ticaret Bakanı MSP'li Fehim Adak, Sanayi ve Teknoloji Bakanı MSP'li Abdulkerim Doğru, Bayındırlık bakanı CHP'li Erol Çevikçe tarafından temsil edildi. Sezai Dıblan'dan sonra söz verilen Erbakan, yaptığı konuşmada dengeli bir kalkınmadan söz edip, «Milletimiz artık montaj sanayi değil, gerçek sanayi istiyor» deyince «yuh» sesleri yükseldi. Erbakan'ın, CHP'nin anladığı biçimin aksine, halk sektörünün, özel sektörün bir destekçisi olduğu şeklinde konuşması bile ortalığı yatıştıramadı. Salonun arka tarafından başlayan itişip, kakışmalar bir süre devam etti.

Sakıp Sabancı Adaylığını Niye Koymadı?

Aslında hükümet, Odalar Birliği seçimlerinde etkin olabilmek için seçim öncesi yoğun bir çalışma sürdürmüştü. Ama Hacı Ömer Ağa'nın büyük oğlu Sakıp Sabancı'nın bazı ince hesapları bu plânları suya düşürdü.

Seçimden bir gün önce Adana Sanayi Odası ve Hacı Ömer Sabancı Holding Yönetim Kurulu

Başkanı Sakıp Sabancı, Bülent Ecevit'le görüştü. Bu görüşmeyi Holding Genel Koordinatörü, takunyalı küçük birader Turgut Özal sağlamıştı. (MSP'li Tarım ve Hayvancılık Bakanı Korkut Özal'ın küçük kardeşi olan Turgut Özal, Ortak Pazar'ı kuşatmak ve Orta Dođu'ya mal satabilmek için Türkiye'yi bir köprübaşı olarak kullanmak isteyen Japonlardan, düşük faizli, uzun vadeli krediler almayı düşünmektedir.) Sabancı, Ecevit görüşmesinden olumlu bir sonuç çıkmadı. Adana'daki tekstil, suni elyaf ve yağ fabrikalarının ürünlerinin pazarlanması nedeniyle Kayseri, Elazığ, Gaziantep, Maraş ve Dođu illerinin bir çoğunun sermayedarları ile iyi ilişkiler kurmuş olan Sabancı'nın Ecevit'e, «Demir karaborsacısı Sezai Dıblan'a karşı adaylığını koymayı şerefine yediremediğini» söylediği iddia ediliyordu. Ancak, görünen o ki, babasının yanında çekirdekten yetiştirme işadami olmasına ve Akbank'ı elinde tutmasına rağmen, Sakıp Sabancı, hükümetin geleceğine güvenmemektedir ve bu yüzden bu işe girişmekten kaçınmıştır. Kendi yerine Şevket Filibeliyi aday göstererek seçimlere bile katılmadan, Goodyear ve Pirelli'nin ileri gelen teknik elemanlarına iyi maaşlar verip, yeni kurmakta olduğu LASSA Lâstik Fabrikası'na transfer pazarlığını yürütmek üzere İstanbul'a döndü.

Türün Paşa da Boy Gösterdi

Sermaye kanatları arasındaki çelişme ve bunun siyasal plândaki yansıması hükümet ile ana muhalefet partisi arasındaki çekişme, Odalar Birliği Genel Kurulundaki konuşmalarda da yansdı. Kongrenin ikinci günü, AP, Ereğli Demir-Çelik grevi sırasında Dıblan'la anlaşıp, demir karaborsacılığı yapan ayrıca Avrupa'dan kilosu 9 liradan ithal ettiği tereyağını 4 aracı peyda ederek halka 40 liraya satan Umumi Mağazalar TAŞ'nin yeni yönetim kurulunun yeni üyesi Emekli Türün paşayı salona soktu. Muhalefet de İzmir temsilcisi Dündar Soyer ve Söke Ticaret Odası Başkanı Hilmi Postacı'nın konuşmalarıyla oy toplamayı denedi. Ancak konuşmacıların sözleri «Yuh! in aşağı komünist» çığlıklarıyla sık sık kesildi. Dündar Soyer ancak şunları söyleyebildi: «Herşeyden önce bugün birlik yönetimince oluşturulan kadrodan endişe duyduğumu belirtmek isterim. Bugün maalesef, birlik yönetim kademeleri, milliyetçi cephe kurma hazırlıkları içinde bulunan siyasi partilerin seçim kaybetmiş elemanları ile doldurulmakta, daha fenası bu kadronun gelecek yeni kadrolarca tasfiye edilmemesi için tazminatlı sözleşmelerle kabulleri yapılmaktadır. İşte bu noktada Türkiye Odalar Birliği yönetimi, ulusal özel sektörün temsilcisi olmaktan uzaklaşmakta, bir siyasi klüp şekline dönüştürülmek-

tedir.» Söke Ticaret Odası Başkanı Hilmi Postacı'nın konuşması da pek fayda vermedi ve komandoların da oy kullanmasıyla, seçim başta belirttiğimiz şekilde sonuçlandı.

Fehim Adak'tan

Gelen Darbe

Aslında 29. Genel Kurul seçimleri tekelci sermayeye karşı güçlü bir muhalefetin ortaya çıktığını belgeledi. Şimdi Demirel, bir yolunu bulup MSP'yi bölerek hükümeti düşüremezse, gücünü hükümetten alan tekel dışı burjuvazinin, Odalar Birliği'ndeki muhalefeti, önül-

müzdeki günlerde daha da gelişecektir. Nitekim hükümet, Ticaret Bakanı Fehim Adak vasıtasıyla Dıblan ekibine büyük bir darbe indirmeye hazırlanmaktadır. Ticaret Bakanı, Talu Hükümeti zamanında, Odalar Birliği'ne verilen lisans tescil yetkisi ile fiyat tescil yetkisini geri alacağını açıklamıştır. Bu yetkiyle, Odalar Birliği'ne yılda 200 milyon dolar (2 milyar 800 milyon TL) ithalat tescil hakkı verilmiştir. Bu hak, Odalar Birliği'ne egemen olan tekelci sermayenin hem dış ticaretimizi dileğince etkileyebilmesine, hem de lisans tescil işlemleri yoluyla sağladığı büyük

parasal olanaklar sayesinde tüm özel sektör ve özel sektörün siyasal alandaki etkinliğini kendi amaçları doğrultusunda kullanabilmesine imkan hazırlamaktaydı. Fehim adak bu yetkiyi Odalar Birliği'nden geri aldığı zaman, özel sektör temsilcileri arasında tekelci kesimin etkin olabilme olanağı önemli oranda kısılacak ve gücünü hükümetin her iki kanadının açık desteğinden alan Anadolu burjuvazisinin antimonopolist eğilimleri, sermaye örgütlerinde ağırlık kazanacak ve bu bir anlamda, CHP'nin tekelleri kuşatma politikasının bir başarısı olacaktır...

30 Mayıs 1974

● Bankalar hariç, devlet memuru statüsünde personel çalıştıran bütün işyerlerinde hafta tatilinin iki güne çıkarılmasına ilişkin kanun kuvvetinde kararname yayınlandı. Uygulama 1 Temmuz 1974 günü başlayacak.

● Bir süreden beri toplantı halinde bulunan asgari ücret komisyonu, taraflar arasında anlaşmazlık çıkınca dağıldı. İşverenler hükümetin 36 - 40 lira arasında tesbit ettiği asgari ücretleri «aşırı», Türk İş temsilcileri ise «yetersiz» bulduklarını açıkladılar.

● Rize'ye bağlı Salarha çay alım bölgesinde, alımın zamanında yapılmadığı gerekçesiyle yürüyüşe geçen 2 bin 500'ü aşkın çay üreticisi, çay fabrikasını işgal etti. Fabrika müdürü linç olmaktan zor kurtuldu. CHP'liler, olayları, çay alımında

hükümetin başarısını gölgelemek isteyen AP'lilerin örgütlediğini ileri sürüyorlar.

● Amerikan Dışişleri Bakanı Dr. Kissinger'in 33 günden beri Şam ve Kudüs arasında sürdürdüğü yoğun diplomatik faaliyetten sonra İsrail ve Suriye arasında Golan cephesinde kuvvetlerin uzaklaştırılmasına ve sürekli ateşkes sağlanmasına ilişkin anlaşma Cenevre'de imzalandı. Olay Ortadoğu'da Hafız Esat'ın «çok önemli bir diplomatik başarısı» olarak niteleniyor.

● 1974 yılı bütçesi Millet Meclisindeki son oylamasında 189 red oyuna karşılık, 235 oyla kabul edildi. CHP'li ve MSP'li milletvekillerinden başka 5 bağımsız da kabul oyu verdiler.

31 Mayıs 1974

● Ankara, İstanbul, Ege ve İstanbul Teknik Üniversitelerinde yapılan rektör seçimlerinde sırasıyla Eski rektör

Tahsin Özgüç, Tıp Fakültesi Dekanı Haluk Alp, Tıp Fakültesi Fizyoloji Kürsüsü Profesörü Necati Akgün ve

Profesör Kemal Kafalı rektör seçildiler. Çok çekişmeli geçen İstanbul Üniversitesi rektör seçiminde, AP'nin adayı olarak bilinen Cihat Abaoğlu rektörlüğü 102 oy gibi açık farkla kaybetti.

● Eski DP'lilere, siyasi haklarını iade etme girişimlerinin ikinci etabı olan parlamenter olabilmelerini sağlayacak Siyasi Partiler Kanunu değişikliği Millet Meclisi Komisyonunda karara bağlandı. Buna göre DP'nin adı ve amblemi de kullanılabilecek.

● Mamak Askeri Cezaevinde bulunan siyasi tutuklu ve hükümlüler cezaevi görevlilerince dövüldü. Avukatlar dövülenler arasında ağır yaralıların da

bulduğunu söylediler. Olay Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a yansıtıldı.

● Mobil, Castrol, BP ve Shell şirketlerine ait ATAS rafinerisi üretim kısıtlamasına girişti. Şirketlerin yalanlayıcı açıklamalarına rağmen karar Türk - Yunan gerginliği sırasında «politik ve amaçlı» olarak yorumlanıyor.

● CHP'nin Af Kanununun 5. maddesinin (istisnalar maddesi) iptali için Anayasa Mahkemesinde açacağı davanın dilekçesi hazırlandı. Dilekçe 137 parlamenter tarafından imzalandı. Ecevit de dilekçeye imza koyanlar arasında.

1 Haziran 1974

● BP ve Mobil Oil şirketleri fiyat uyuşmazlığını öne sürerek petrol ithalini durdurduklarını açıkladılar. İki şirket Türkiye ihtiyacının yüzde 17'sini karşılıyorlardı. Hükümetle yabancı petrol şirketleri arasındaki ilişkiler gerginleşiyor.

● Ecevit, Şafak Davası sanıklarına cezaevlerinde işkence yapıldığı ve dayak atıldığı iddialarına el koyduğunu

açıkladı. Mamak Cezaevinde açlık grevi başladı.

● Türkiye ile Demokratik Alman Cumhuriyeti arasında resmi diplomatik ilişkiler büyükelçilik düzeyinde başladı. Türkiye hükümeti, Demokratik Alman Cumhuriyetini resmen tanımadan önce iki ülke arasında ticari ilişkiler uzun süredir devam etmekteydi.

2 Haziran 1974

● Türk İş teşkilât başkanları ve Yönetim Kurulu bir bildiri yayınlayarak hükümetin işçi sorunları konusunda, Türk İş ile danışma toplantıları yapmaması halinde, genel greve gidebileceklerini açıkladılar. Bildiride işçi - memur ayrımı, iki günlük hafta tatilinin işçileri de kapsamına alması gibi konularda da hükümet politikası eleştirildi. DİSK, Türk İş'i sermaye ile

işbirliği içinde olmakla suçladı.

● Mobil Oil şirketi, Türkiye'ye petrol getiren bir tankerin rotasını değiştirdi ve tanker yükünü İtalya'ya boşalttı. Bu arada Amerikan hükümeti de, ABD şirketlerinin TPAO ile hiç bir anlaşma imzalamamasını istedi. Bütün bunlar ABD'nin Türk - Yunan gerginliği sırasında açıkça taraf tutması olarak değerlendiriliyor.

3 Haziran 1974

● Adana Devlet Güvenlik Mahkemesi, Haruniye Öğretmen Okulu'nun duvarlarına orak çekiç çizerek, halkı okuldaki devrimci öğrenciler ve

öğretmenler aleyhine kışkırtmayı amaçlayan faşist komandoları 4 - 8 ay arasında değişen hapis cezalarına mahkum etti.

● Petrol ithalatını durduran Mobil ve BP şirketlerine hükümet ihtarda bulundu. Hükümetin şirketlere yönelttiği uyarıya göre, 15 gün içinde petrol ithalatına başlanmadığı ve ATAŞ rafinerisi üretime geçirilmediği takdirde şirketlerin çalışma ruhsatları

geçici olarak iptal edilecek ve ATAŞ'a geçici olarak el konacak.

● Anayasa Mahkemesi, Erim Hükümeti zamanında çıkarılan Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun bazı maddelerini iptal etti.

4 Haziran 1974

● AP ve DP grupları, Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında gensoru açılması için Millet Meclisi Başkanlığına başvurma kararı aldılar.

● Ege Denizinde petrol araştırmaları yapan Çandarlı harita gemisi ve koruma gemileri görevlerini tamamlayarak üslerine döndüler.

● Kıdem tazminatlarının artırılması kararına karşı sermaye kanadından gelen tepkiler artıyor. İşveren Sendikaları Konfederasyonundan sonra Ankara Sanayi Odası da kıdem tazminatlarının bir aya yükseltilmesine karşı çıktı.

● DISK, kamu sektöründe sürekli grev uygulamalarına geçen ve özel sektörle yaptığı sözleşmelerde zam oranını son derece düşük tutan

Türk iş'i hükümeti yıpratmak amacıyla sermaye ile işbirliği yapmakla suçladı.

● Ankara Mamak Askeri Cezaevinde siyasi tutuklulara işkence yapılmasını protesto etmek amacıyla başlatılan açlık grevinin beşinci gününde bir tutuklunun midesi delindi, üç tutuklu da hastaneye kaldırıldı. Bu arada aralarında bir çok yazar, gazeteci ve düşünür bulunan iki bin kişi bir bildiri ile olayı kınadı.

● Hamburg'da Türkiyeli İşçiler Cemiyeti seçimlerinde kaybedeceklerini anlayan faşist komandolar devrimci Mühendis Neşet Danış'ı linç ederek öldürdüler. Saldırganları elçilik görevlilerinin kışkırttığı ve hatta yönettiği ileri sürülüyor.

5 Haziran 1974

● Türk Ceza Kanunundan ölüm cezasının çıkarılmasını öngören kanun teklifi Millet Meclisi Adalet Komisyonunda reddedildi. MSP'li komisyon üyeleri toplantıya katılmadı.

● Askeri Yargıtay 83'ler davasında, 71 sanık hakkındaki beraat kararını onayladı, 8 sanık hakkındaki hükmü sanıklar lehine, Sarp Kuray hakkındaki

hükmü ise sanık aleyhine bozdu.

● Devlet Üretme Çiftliklerinde 21 günden beri süren ve Tarım İş sendikası tarafından yürütülen grev sona erdi. Yapılan açıklamaya göre işçiler aylık ücretlerine birinci yıl 400, ikinci yıl 400 lira zam aldılar. Kıdem tazminatları 30 güne çıkarıldı ve 600 lira eğitim ikramiyesi ödenmesi kararlaştırıldı.

6 Haziran 1974

● İş Bankasının İstanbul, Acıbadem şubesi silâhlı üç kişi tarafından soyuldu. Soyguncuların kimlikleri hakkında herhangi bir bilgi alınamadı.

● Bir süre önce cezaevindeki

tutuklulara dayak atılmasını protesto etmek amacıyla Mamak Askeri Cezaevinde başlayan açlık grevine, Selimiye askeri cezaevinde yatan tutuklular da katıldı. Ancak aynı gün,

hükümet çevrelerinden yapılan açıklama ile tutuklulara kötü davrananların elebaşları olarak bilinen Metin Denli, Ayhan Kutluer ve Burhan Poturna görevlerinden alınınca ilkin Mamak'taki açlık grevi ardından da

Selimiye'deki direnişe son verildi.

● Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ hakkındaki gensoru önergesi AP, DP, CGP ve MHP'nin ortaklaşa imzalarıyla Millet Meclisi Başkanlığına verildi.

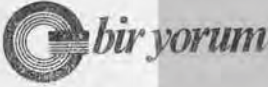
8 Haziran 1974

● Anayasa Mahkemesi, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş Kanununun 9. maddesinin C fıkrasını iptal etti. Fıkra göre mahkemeler, «umumi ve müşterek gaye ile işlenmiş suçlara» da bakabilme yetkisini kazanmışlardı.

● Eski parlamenterlerin bazı haklardan yararlanmalarını sağlayan kanun Cumhurbaşkanı tarafından veto edildi. Kanun eski parlamenterlere parasız seyahat, plaka ve telefon

önceliği gibi haklar sağlıyordu.

● Korutürk, cumhurbaşkanlığı kontenjanından parlamentoya girecek beş senatörü açıkladı. Buna göre, Emekli Orgeneral Muhsin Batur, Başbakanlık Müsteşarı Zeyyat Baykara, Ordinaryüs Profesör Sadi Irmak, gazeteci Ecvet Güresin ve TRT parlamento muhabiri Hüsamettin Çelebi kontenjan senatörü oldular. Faruk Gürler, Vahap Güvenç, Mehmet İzmen, Hayri Dener ve Tayfur Sökmen'in senatörlükleri ise sona erdi.

5 Yeni Kontenjan Senatörü 5 Yeni Muhalif Oy

Sinan Gölcüklü

Uzun süren tartışmalardan, yol göstermelerden, akıl yürütmelerden, kulislere sonra Cumhurbaşkanı Korutürk, kontenjan senatörlerini seçti: Muhsin Batur, Prof. Sadi Irmak, Ecvet Güresin, Zeyyat Baykara ve Hüsamettin Çelebi.

Cumhurbaşkanlarının kontenjanlarını kullanırken ne gibi ölçülerle hareket edeceklerine ilişkin açık seçik bir tanımlama ne Anayasa'da yer almıştır, ne de daha önceki cumhurbaşkanları böyle bir «teamül»ün yerleşmesini sağlayacak bir ölçü getirmişlerdir. Nitekim son seçimde de, Çankaya dışında bütün çevreler tartışmaya katılmışlar, Çankaya ise belirgin bir suskunluğu sürdürmüştür. Ne var ki Cumhurbaşkanı'nın yaptığı seçme bir ölçüyü değilse bile bir eğilimi haber vermektedir: Korutürk sağcı nitelikleri ağır basan kişileri kontenjan senatörü olarak seçmiştir.

Nitekim, sermaye basını genellikle, Korutürk'ün seçimini isabetli bulmuş, hatta bunu bir zafer olarak niteleyip, sol kanada ve hükümete nisbet verircesine yayınlar yapmışlardır. Sözelimi sermayenin faşizan eğilimli kanatlarının sözcüsü olarak yayın hayatına atılan Meydan Dergisi, kontenjan senatörleri konu-

sunda : «Beş yeni senatörün seçiminden hoşlanmamış bir çevre artık açıkça mevcuttur ve kendi tabirleriyle güvendikleri dağa kar da yağmıştır. Çünkü seçilen senatörlerin dördü de sağ eğilimlidir» demektedir. (Meydan Dergisi 18 Haziran 1974. Sayı : 491)

Aslında Korutürk'ün tercihinin yönü konusunda, epey önceden, yeterli ipuçları elde edilmişti. İlk seçildiği günlerde liberal görüşleri savunarak dikkati çeken Korutürk, daha sonra (özellikle uzunca süren hastalığından sonra) verdiği demeçlerde, belirgin bir sağa açılış göstermiştir. Özellikle 23 Nisan mesajında demokrasi ve siyasi partiler ve seçim bütünlüğü dışında bazı eğilimlere kulak veren tutumu, 19 Mayıs mesajında eskimiş anti komünist sloganları kullanması dikkati çekmişti. Bu arada Çankaya kaynaklı istihbaratlarda, Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı Fahri Çoker'in ve Genel Sekreteri Fuat Bayramoğlu'nun, Cumhurbaşkanının yetkisine giren konularda belirgin ağırlığa sahip oldukları söylenmekteydi. Korutürk kontenjan hakkını işte bu ortamda kullanmıştır ve Korutürk'ün tercihinin temel niteliği «sağ eğilimli ve CHP'ye karşı olanlar»ın senatör seçilmesi olmuştur.

Gerek «nevi şahsına münhasır görüşler taşıyan» ve 12 Mart Muhtırasının altında imzası bulunan emekli Hava orgenerali Muhsin Batur, gerek, CHP'nin bu günkü politikasını «tehlikeli» bulduğunu açıkça söyleyen Prof. Sadi İrmak, gerek CHP ile taban tabana zıt görüşler taşıdığından, bulunduğu görevden uzaklaşması için senatörlüğünün CHP tarafından şiddetle desteklendiği söylenen Başbakanlık Müsteşarı Zeyyad Baykara, gerek AP - CHP koalisyonunun en büyük savunucusu (bu aynı zamanda tekelci sermayenin tercihi idi) Hürriyet başyazarı Ecvet Güresin ve gerekse, daha CHP'nin İnönü'nün tasfiye edildiği ünlü Kurultayındaki tutumu ile yeterince «tanınan» eski CKMP'li Hüsamettin Çelebi'nin kişilikleri, politik eğilimleri bu görüşe kesintik kazandırmaktadır.

Nitekim, senatör olduktan sonra, bir İstanbul gazetesinin sorularına verdikleri cevaplarda, yeni senatörlerin beşi de CHP'nin politikası ile mutabık olmadıklarını ve bu politikayı «sol» bulduklarını kimi zaman açık açık, kimi zaman üstü örtük belirttiler.

Korutürk'ün kontenjan senatörlerini seçerken parlamentoda temsil olanağı bulamayan, oysa bulmasını gerektirecek kadar ülkenin politik yaşamında etkin olan görüşlerin temsilcilerini seçmek yerine temel nitelikleri «hükümete, CHP'ye ve sola karşı» olmak şeklinde tanımlanabilecek kişileri seçmesi aynı zamanda Cumhurbaşkanlarının kontenjan haklarını kullanırken sübjektif ölçütlerden değil, yasalarla tanımlanmış ölçütlerden hareket etmelerini sağlayacak yasal değişiklikler için CHP kanadında bazı girişimlere yol açtı.

Ancak seçim yapılmış ve Senato'daki sermaye temsilcileri kanadına 5 yeni oy eklenmiştir. Ya da hükümetten «memnun olmayanlar» zincirine belli ölçüde Çankayada katılmıştır...

9 Haziran 1974

● 27 Kuruluş tarafından oluşturulan Faşizme Karşı Sürekli Güçbirliği girişiminin ilk çalışması Spor ve Sergi Sarayında «Özgürlük ve Demokrasi» konulu bir açık oturumla yapıldı. Yılmaz Güney, Avukat Halit Çelenk, yazar Aziz Nesin, sendikacı Burhan Şahin, öğrenci Mehmet Ali

Karapekmez, işçi Mehmet Şahin ve köylü İsmail Güldal'ın konuşmacı olarak katıldıkları açık oturumda faşizme karşı eylemin bir sosyalist partinin disiplin ve yönetiminde yürütülmesi gerektiği savunuldu ve antidemokratik uygulamalar konusunda ayrıntılı bilgi verildi.

● Mimarlar Odası, Ankara'da düzenlediği faşizmi telin toplantısında, Almanya'da faşist komandolar tarafından linç edilen yüksek mühendis Neşet Danış'ın öldürülmesi kınandı ve olaya ilgisiz kalan yetkililer suçlandı.

● Sabun, deterjan ve okul kitaplarına yüzde 30 - 42 arasında zam yapıldı.

● Turizm Bankası, Emekli Sandığı, Denizcilik Bankası ve THY'nin holding haline getirilmesi kararlaştırıldı. Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit, bu dört kuruluşun aralarında birleşip tek bir holding haline gelmelerinin de düşünüldüğünü söyledi.

10 Haziran 1974

● Fransa Devlet Başkanı Valery Giscard d'Estaing, Reform Bakanı olarak kabineye giren Jean Servan - Schreiber'in, ordunun Pasifik Okyanusunda yeniden nükleer denemelere girişeceğini açıklamasını şiddetle protesto etmesi üzerine kabine dışı bırakılmasını istedi. Başbakan Chirac, Jean Servan - Schreiber ile kısa bir görüşme yaptı ve Schreiber, Reform Bakanlığından uzaklaştırıldı. Schreiber daha sonra «Fransız ordusu başına buyruk davranıyor ve hükümeti emrivakilerle karşı karşıya bırakıyor. Hükümete kalan ise bu emrivakileri onaylamaktan ibaret. Bu haysiyet kırıcı bir olaydır» dedi.

● Anayasa Mahkemesi, Erim - Melen - Talu Hükümetleri zamanında çıkarılan anti - demokratik kanunları iptal etmeğe devam ediyor. Mahkeme Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri

Kanunu'nun «tümünü» Anayasaya aykırı buldu ve iptal etti. Bu arada Dernekler Kanununun da bazı maddeleri iptal edildi. Dernekler Kanununun iptal edilen maddeleri, kapatılan bir dernek yöneticisinin beş yıl süreyle yeni bir dernek kurma ya da bir derneğe katılma hakkını elinden alıyor ve bir siyasi partiye üye olan öğrencilerin bir derneğin yönetiminde görev almalarını önliyordu.

● Boya fiyatlarına yüzde 30 - 40 oranında zam yapılması, Fiyat Kontrol Komitesi tarafından kabul edildi.

● Sıkıyönetim 3 Numaralı Askeri Mahkemesinde görülen ve «Hikmet Kıvılcımlı İşçi Kesimi Davası» olarak anılan dava sanıklarından Selma Özkol ve Eşref Bayraklı beşer yıl hapis cezasına çarptırıldılar. Diğer sanıklardan Yavuz Çizmeci, Mehmet Şahin ve Mehmet Çelik ise beraat etti.

11 Haziran 1974

● Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıt'a sahanlığı ve Ege Denizindeki deniz dibi petrol yatakları konusunda başgösteren gerginlik yeniden artma eğiliminde. Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarma kararı Ankara'da «Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarması savaşı kabul ve ilân ettiği anlamına gelir» şeklinde yorumlandı. Bu arada AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Allgemeine Zeitung Gazetesinin Atina Muhabirine verdiği bir demeçte, hükümetin bu konudaki politikasını eleştirdi ve hükümeti

«diplomatik kuralları çiğnemek, kuvvet gösterisi yapmak, NATO'nun güneydoğu kanadını etkisiz hale getirmek» le suçladı. Yunan gazeteleri bu demeci manşetlerinde değerlendirdiler.

● Hafta tatilinin Cuma günü olmasına ilişkin DP'li Hasan Değer'in kanun teklifi, Millet Meclisinde görüşüldü ve 107'e karşı 159 oyla reddedildi. Oylamada MSP'li bakanlar, Erbakan, Özal, Kazan ve Adak'ın AP ve DP'liler paralelinde oy kullanması dikkati çekti.

Kıta sahanlığı ve Caracas Konferansı

Mehmet Güven

Dünyanın hammadde kaynaklarının ve pazarlarının paylaşılması savaşı devam ediyor. Hele karalardaki kaynaklar azaldıkça, pazarlar daraldıkça, devletler kendilerine yeni alanlar açmak için sıcak ya da soğuk savaşlarla, birbirleriyle kıyasıya mücadele ediyorlar. Bugün bir yandan kapitalist ülkeler, bir yandan da sosyalist ülkeler için, yeni hammadde kaynaklarının bulunması ve işletilmesi en büyük sorunlar arasında sayılıyor.

Bu durum, altında muazzam kaynakların yattığı zaten öteden beri bilinen denizlerin sahiplik kurallarına bir çeki düzen verme gereğini ortaya çıkarmış bulunuyor. Gerçi bugüne kadar da denizler, büyük küçük bütün devletlerin at koşturdukları alanlar halindeydi. Balıkçılık bazı ülkelerin ekonomisinin temelini teşkil ediyordu. Deniz ticareti her çeşit malın pazarlaması için hayati önem taşıyordu. Yıllardan beri bazı devletler denizlerde petrol araştırmaları yapıyorlardı. Ancak bugün, şimdiye kadar bir kaç devletin ve şirketin tekeli altında bulunan deniz ham madde araştırmalarının önemini, irili ufaklı bütün devletler kavramış durumdadır. Ve işte kıyamet de bundan kopmaktadır.

Denizler kimindir? Denizlerde kıyısı olan ülkeler bu geniş su kütlelerinin ne kadarına sahiptir? Denizlerin dibindeki zenginlikler, üzerindeki havaya da sahip midirler? Şu anda «deniz hukuku» diye bir şey olsa bile, bu kanunlar tam bir kargaşa görünümünü vermektedir. Kimse kimsenin hakkına hukukuna bakmamakta; hele güçsüz ülkelerin hakları göz göre göre çiğnenmektedir. Afrika sahillerine bir taş atımı mesafede, Amerikan balıkçı gemileri demir atıp rahat rahat tonlarla balığı, yani milyonlarca doları toplayıp götürmektedirler. Kızıl Deniz'in tam ortasında petrol çıkınca, Sudan ve Suudi Arabistan, denizin dibi sendi benimdi diye birbirlerine girmişlerdir.

Bütün bunlar olup biterken ve dünya ülkeleri denizler hukukunu çözmek üzere çareler ararken, Yunanistan'ın Ege denizinde petrol aramalarına başlaması, arkasından Türkiye'nin de petrol araştırmaları için ruhsat vermesi denizler kavgasının Türkiye'de de kamu oyuna yansımalarına yol açmıştır. Basını-mız derhal «Yunanlı'nın yine bize oyun oynadığı» yaygaralarını kopartırken kıta sahanlığı sorunu da ortaya çıkıvermiştir.

Nedir bu kıta sahanlığı, ve nedir bunun önemi? Teknik olarak tanımlamak gerekirse «Ortalama alçak gelgit hattı ile taban meylinin kesin hale geldiği nokta arasındaki deniz yatağı sahasına Kıta sahanlığı denir». Hukuki olarak ise kıyıya bitişik fakat karasularının dışında 200 metre derinliğe kadar olan su bölgelerinin su yatağı ya da toprak altı ve 200 metreden daha derin olmakla birlikte tabii kaynakların işletilmesine imkan veren suların altındaki deniz yataklarına «kıta sahanlığı» adı verilir.

Denizler muazzam kaynaklar saklamaktadır insanlık açısından. Şimdilik bu

kaynakların en önemlileri kıta sahanlıklarında yatmaktadır. Dünya deniz ürünlerinin hem besin hem de gübre açısından yüzde 90'ı kıta sahanlığından elde edilmektedir. Bunu paraya çevirirsek yılda 10 milyar dolarlık bir gelir denizin dibinden çıkıyor demektir. Kıta sahanlıklarından elde edilen zenginliklerin önem sırasında, ikinci olarak petrol ve doğal gaz gelir. Dünyanın enerji ihtiyacının petrole ne büyük ölçüde dayandığı düşünülürse, petrol şirketlerinin nasıl ağızlarının suyunun aktığını anlamak pek kolaydır. Denizden petrol üretimi, yıllık 5 milyar dolara varmaktadır ki bu, dünya petrol üretimi gelirinin beşte biridir. Sadece 2 milyar dolarlık petrol ve doğal gaz; ABD kıta sahanlığından çıkarılmaktadır, geri kalan üretimin büyük kısmı yine ABD şirketleri ve ortakları tarafından diğer ülkelerin kıta sahanlıklarından üretilmektedir. Yakın gelecekte deniz petrol üretiminin karalardaki üretimi geride bırakacağı belirtilmektedir.

Deniz yatağındaki minerallerin işletilmesi ise henüz yeni bir endüstridir. Ancak bu endüstrinin 1980 yılına kadar milyarlarca dolar değerinde mineral sağlayabileceği uzmanlar tarafından açıklanmıştır. Özellikle içinde manganez, baktır, nikel ve kobalt bulunan nodüller (yumrular) deniz diplerinde yatmakta ve dünyanın daha binlerce yıl ihtiyacını karşılayacak durum göstermektedir. Örneğin karalardaki kobalt yatakları topu topu 40 yıl daha yetecekken denizlerdeki yataklar insanlığın daha 200 bin yıl ihtiyacını karşılayabilecektir. Şimdi kavga, bu müthiş kaynakların sahibi olabilmek için verilmektedir.

İşte bu yüzden Venezüella başkent Karakas'ta toplanan Üçüncü Deniz hukuku konferansı Yirminci yüzyılın en önemli toplantılarından biri sayılmaktadır.

Dünyanın ham madde, besin, ihtiyacını muazzam ölçülerde karşılayabilen ve her yıl milyarlarca dolar değerinde ticaret metali için yol vazifesi gören (ABD'nin açık denizlerde 1973 te yaptığı ithalat ve ihracat 100 milyar dolardan fazladır) denizler, hemen olmasa bile yavaş yavaş parsellemek istenmektedir.

Denizlerde egemenliği elinde tutmak isteyenlerin savaşı yüzyıllar boyu süregelmiş, ancak denizlerden yararlanma yollarının kurallara bağlanmasına asıl Yirminci yüzyılda önem verilmiştir. Daha 1945 yılında Denizler sorunu tartışılmış ve Truman bildirisi ile «hakkanîyet», «karşılıklı mutabakat» ve «paylaştırma» ilkeleri konulmuştu. Ancak denizlerdeki çıkar kavgaları önlenemeyince Birleşmiş Milletler 1958 yılında Cenevre Deniz hukuku konferansını toplamıştır. İki aydan fazla süren konferans boyunca çeşitli ülkeler çeşitli öneriler vermiş, fakat denizler hukukuna kesin bir kural konamamıştır. Üzerlerinde konuşulan bazı ilkeler ise şimdi zamana ve zemine uygun değildir; Ülkeler arasındaki çıkar çatışmalarını önleyememektedir.

İşte bu yüzden, Birleşmiş milletlerin öncülüğünde 150 devletin ve 5 binin üzerinde delegenin katıldığı Karakas denizler hukuku konferansında alınabilecek kararlara her devlet kendi açısından büyük önem vermektedir.

Ancak konferansın ilk bir kaç günkü çalışmaları tam bir keşmekeş içinde geçmiştir. Usul tartışmaları, oylamaların nasıl yapılacağı üzerinde kopan gürültüler konferansın öngörülen bir buçuk aylık çalışmasından da pek bir şey çıkamayacağını belli etmiştir.

Konferansın asıl önemli tartışmaları alt komitelerde yapılacaktır. Üç alt komite kurulmuştur. Birincisinde, Ulusal yetki alanı dışında kalan deniz dibinde kaynak arama ve işletmenin kimin tarafından yapılacağı, elde edilen ürünlerin mevcut ürünlerle rekabet koşulları ele alınacaktır. Burada yapılan öneriler deniz dibinden çıkarılan maddeler için üretim ve fiyat kontrolü kurulmasını böylece dünya çapında petrol, ya da diğer maden fiyatlarının düşmesine yol açacak kadar çok mal üretilmemesi, üretilirse de daha düşük fiyata satılmaması yolumundur. Amerika üretim ve fiyat kontrolüne karşı çıkmış ve üretimi kısıtlana

çak, fiyatı dondurulacak şirketlerin, yatırdıkları sermayenin karşılığını alamayacaklarını söylemiştir. Amerika, daha henüz kararlaştırılmamış olan ulusal hukuk sınırları dışında kalan alanların kontrolünü kaçırmamak için daha şimdiden çalışmalar yapmaktadır. Ulusal hukuk sınırları dışında kalan bu deniz dibi alanlarının güya «tüm insanlığın malı» olması gerektiğini savunmakta, hatta uluslararası bir rejimin kurulmasını önermektedir. Ama bir yandan da şirketlerinin çıkarlarını korumak için bu idarenin fazla yetki sahibi olmasına karşı çıkmaktadır. Bu idarenin okyanus madencisi firmalar arasında «özel hak ve ilk müracaat eden»e göre lisans vermesini öngörmektedir. Yani Amerika, «herkesin kendine ait bir kıta sahanlığı olsun ama geri kalan kısmın işletilmesini ben, daha doğrusu benim şirketlerim tekeline alsın» demektedir açık açık.

Sovyetler Birliği ve çok sayıda Asya - Afrika ülkesi ise kurulacak bu uluslararası rejimin hem araştırma yapıp zenginlikleri tespit etmesini, hem de bu zenginlikleri çıkartıp satmasını parasını da denizlerde kıyısı olsun olmasın bütün ülkelere paylaşılmasını, istemektedirler. Yani Amerikaya karşı olan bu tez uluslararası deniz dibi rejimi idaresinin tam yetkili hareket etmesini önermektedir.

İkinci alt komite ise, karasularının genişliği, boğazlardan geçiş koşulları, deniz dibi maden kaynakları ve balık avı ile ilgili önerilerle uğraşacaktır. Bugün karasuları sorunda tam bir anarşi hüküm sürmektedir. 3 millik karasuyu olandan 200 mil karasuyu olana kadar her ülke kendi çıkarı ve ağırlığına göre bir hak tutturmuş götürmektedir. Ancak Karakas konferansında üzerinde bir karara varılabilecek nadir sorunlardan biri de karasuları genişliğidir ve bu genişlik 12 mil kabul edilecek gibi görünmektedir. Fakat bu işin bir de boğazlar yanı vardır. 12 millik karasuyu kabul edilirse boğazlardan geçiş nasıl olacaktır? «serbest» geçiş mi yoksa «zararsız», yani boğaza sahip devletin kontrol hakkını kullanabileceği geçiş mi? Amerika ve Sovyetler Birliği serbest geçişi savunmaktadır. Zira bu iki ülkenin de gemileri kendi kıtalarından çok uzaklarda gezinebilmektedir.

Bize çok yakın bir örnek alırsak, Ege'de 12 millik karasuyu kabul edildiği takdirde, Yunan adaları da göz önüne alınırsa ve hele serbest geçiş hakkı tanımazsa Karadeniz ülkelerinin ve Türkiye'nin Akdenize açılma imkânları tamamen Yunanistanın keyfine bağlı olacaktır. Zira zararsız geçiş kabul edildiği takdirde, bu boğazların üzerinden uçuş hakkı bile izne bağlı olacaktır.

Balıkçılık konusu da önemli noktalardan biridir. Amerika her kıyı devletinin karasularında balıkçılık haklarını mahfuz tutmalarını ancak daha önce bu sularda balıkçılık yapan şirketlerin haklarının da 5 yıl süreyle mahfuz tutulmasını önermekte, yabancı balıkçılar ile kıyı devletinin balıkçıları arasında «karşılıklı çözüm yolları bulunması» yoluna gidilmesini önermektedir.

Buna karşılık doğal olarak, bir de Üçüncü dünya ülkeleri öneriler getirmektedirler. Bu ülkeler bir olup bittiye getirilmek istememekte, kendi karasularını, kıta sahanlıklarını genişletmeye, balıkçılık haklarını sıkı sıkı saklı tutmaya uğraşmaktadırlar.

Karakas konferansına tam 150 devlet katılmaktadır. Her birinin Türkiye'nin Ege sorunu olduğu gibi özel sorunları vardır. Bu sorunlar, bazan son derece teknik ve adeta kelime oyunlarına dayanan karmaşık sorunlardır. Konferans'ta bu özel sorunlara çözüm yolu getirebileceğini sanmak bir hayaldir. Genel ilkelere konulabilmesi bile kolay olmayacak, ülkeler arasında çıkar kavgalarının sonu gelmeyecektir.

Türkiye ile Yunanistan arasındaki Ege kavgası da bu özel sorunlardan biridir. Ege'nin dibinde yatan kaynaklardan kim yararlanacaktır? Yunan egemen

sınıfları mı, yoksa Türk egemen sınıfları mı? Bu arada dünya çapındaki yabancı petrol şirketleri hangi ülkeye yanaşmakta daha fazla kâr görecekler? Bu arada Türk ve Yunan halkının «milli» hisleri de çıkar çevreleri tarafından bol bol körüklenmekte, sorunun kökenine inmeden, burjuvazinin maşası olan Türk ve Yunan basını «Barbar Türkler» ve «Yunan palikaryası» çığırıklığını yapmaktadır.

Oysa denizlerin paylaşılması ve bunun küçük bir parçası olan Ege sorununun çözülmesini beklemek, günümüzdeki dünya düzeni içinde sadece ve sadece bir hayaldir. Bu sorun ancak ve ancak dünyamızın gerek karalardaki gerek denizlerdeki ve de gerek havalardaki kaynaklarının bütün insanlık için, üretici güçlerin gelişmesi için kullanılma kararının alınacağı gün, toplumlar o aşamaya vardıkları zaman, kendiliğinden çözümlenmiş olacak, dünyamızın kaynaklarından herkes eşit miktarda yararlanabilecektir. O gün, dünyada sosyalizmin kurulduğu gündür.

12 Haziran 1974

● Nixon'un Ortadoğu gezisi başladı. İlk etap olan Mısır'da ABD Başkanı için olağanüstü güvenlik tedbirleri arasında, olağanüstü bir karşılama töreni hazırlandığı dikkati çekti. Bu arada, daha ileri bir tarihte Brejnev'in Mısır'a yapacağı gezinin «şimdilik» ertelendiği bildiriliyor.

● Büyük bir tikanıklık yarattığı gerekçesiyle ve iki yıl süreyle yedeksubaylık süresinin 4 aya indirilmesine ilişkin kanun teklifi

Millet Meclisinde kabul edildi. Halen silâh altında bulunanlar bundan yararlanamayacak.

● Askeri Cezaevlerinde bulunan hükümlülerin —sıkıyönetim sona erdiği için— sivil cezaevlerine nakledilmelerine ilişkin tartışmalar, Millî Savunma Bakanının olumsuz açıklamasıyla şimdilik sona erdi. Işık, askeri cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlülerin naklinin söz konusu olamayacağını belirtti.

13 Haziran 1974

● Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ hakkında verilen gensorunun, Millet Meclisinde görüşülmesi sırasında kavga çıktı ve oturum 18 Haziran 1974 Salı gününe ertelendi. Parlamento tarihimizin en büyük kavgası olarak nitelenen olayda bazı milletvekilleri yaralandı.

● İstanbul'da otobüs, trolleybüs ve Tünel'e 25 kuruş zam yapıldı.

● Avrupa Parlamentosu toplantısına katılan Türk parlamenterlerinden CHP'liler —davet üzerine— sosyalist gruba katıldılar. MSP'li tek parlamenter

Hristiyan Demokrat gruba, AP'liler De Gaulle'cü gruba katılmışlar CGP ve DP'li parlamenterler ise bağımsız kalmışlardır.

● Kuzey Yemen'de ordu bir darbe ile yönetimi ele aldı. Silâhlı Kuvvetler Konseyi adını alan Cunta'nın başı Albay İbrahim Hamedî.

● BP şirketi bayilere bir yazı göndererek «bu günden itibaren fuel - oil ikmalî yapamayacağını ve geçici olarak serbest bırakıldıklarını» bildirdi.

14 Haziran 1974

● BP şirketinin ardından Mobil Oil de bayilerine yakıt ikmalini durdurdu. Mobil ayrıca Çayırova Şişe ve Cam Fabrikası

ile diğer bazı sanayi kuruluşlarına da ikmal yapamayacağını resmen bildirdi. Halkın ve sanayinin bütün yakıt ihtiyacı

halen devlet tarafından karşılanıyor.

● Nikson, Mısır gezisini tamamladı ve Suudi Arabistan'a geçti. ABD ile Mısır arasında varılan anlaşmaya göre, Mısır'a geniş kapsamlı ekonomik yardım yapılacak ve nükleer reaktörler verilecek.

● Avrupa Parlamentosu Sosyalist Grubu, bir bildiri yayınladı ve Türkiyedeki siyasi tutuklular sorununa biran önce çözüm bulunmasını istedi. Bildiride «siyasi tutukluların durumunun Türkiye ile Avrupa arasındaki ilişkileri etkileyeceği» belirtildi.

15 Haziran 1974

● Ege Denizi ve kıta sahanlığı konusundaki Türk - Yunan gerginliği sürüyor. Atina konuyla ilgili olarak ikinci bir nota daha verdi. Bu notada da, Çandarlı Sismik araştırma gemimizin, Yunanistan kıta sahanlığı içinde araştırma yapması protesto ediliyor.

● Bir süre önce Almanya'da faşist komandolar tarafından dövülerek öldürülen Yüksek Orman Mühendisi Neşet Danış'ın karısı Ayşe Danış, ölen kocasının kitaplarıyla birlikte yeniden Almanya'ya dönerken havaalanında «yurtdışına yasak kitap çıkardığı» gerekçesiyle gözaltına alındı ve iki gün gözaltında tutuldu.

● SSK Genel Kurulu öncesinde hazırlanan çalışma raporu kamuoyuna açıklandı. Rapora göre işverenlerin SSK'na olan prim borcu 1 milyar 755

milyon liraya ulaştı. Gene rapora göre işverenlerin borçları 1973 yılı içinde yüzde 22,9'luk bir artış gösterdi. Bu arada son af kanunu ile bu borçların 146 milyon lira kadar tutan faiz ve gecikme zammı cezaları affedildi.

● Irak, yabancı petrol şirketlerine verdiği petrol arama izinlerinin tümünü tek taraflı olarak iptal etti. Kararın gerekçesinde «Petrol aramasını, Irak halkı dolaylı değil doğrudan yapmayı doğru bulmaktadır...» dendi.

● İzmir'de AP organı Ocak Gazetesinin, Bayar'ın talimatı ile 39 Demokratik Partili parlamenterin AP'ye geçeceği haberi, sözkonusu DP'liler tarafından yalanlandı. Bu arada Birleşik sağ cephe konusundaki, sağ partiler arasındaki anlaşmazlıklar su yüzüne çıkınca karşılıklı suçlamalar da başladı. Özellikle Demirel, Bayar'ın liderliğini kabul etmemekle suçlanıyor.

16 Haziran 1974

● Celal Bayar, basın müşaviri aracılığıyla yaptığı açıklamada, 39 Demokratik Partili parlamenterin AP'ye transfer ettireceğine ilişkin haberleri yalanladı. Birleşik Sağ Cephe girişimlerinin, Demirel'in tutumu yüzünden sonuçsuz kaldığı söyleniyor.

● Iskenderun Demir Çelik Fabrikası

inşaatında çalışan yapı işçileri, sendika seçme özgürlükleri çiğnendiği, yasaların kendilerine tanıdığı hakların hiçbirinin uygulanmadığı gerekçesiyle bir ihtar mitingi yaptılar. 10 Bin yapı işçisinin mitinginde işverenlere 18 Haziran salı gününe kadar mühlet verildi. Aksi takdirde greve gidilecek.

BAYAR, DEMİREL ve BİRLEŞİK SAĞ CEPHE ÇABALARI

Mayıs sonlarında birden hızlanan ve Haziran sonlarına doğru da hızını iyiden iyiye kaybeden birleşik sağ

cephe girişimleri görünüşte sağ kanat liderlerinin aralarında anlaşamamaları, koltuk kaygısı yüzünden,

ama gerçekte ülkemizdeki sermayedar sınıf içindeki zümresel gelişmeler yüzünden, sonuçsuz kaldı.

Başlangıçta Celal Bayar ile AP Genel Başkanı Demirel'in «anlaşabilmeleri halinde» düğümün çözüleceği sanılıyordu ve bütün umutlar bu görüşmeye bağlanmıştı. Nitekim beklenen görüşme hem de kamuoyu için sürpriz sayılacak bir şekilde yapıldı... ve onca ince yoruma, söylentiye rağmen hiç bir sonuç vermedi. Bayar'ın doğum günü partisine Demirel'in üstünde «bir nefer gibi emrinizdeyim» yazılı bir kartı, yoladığı çiçeğe ilâştirip ilâştirmedeği tartışması ile seziilmeye başlanan Demirel'in isteksizliği, görüşmeden sonraki gelişmeler içinde iyice belirginleşti. Bayar ve Demirel, görüşmelerinden sonra basına resmî açıklama yapmakla yetindiler ve açıklamaların resmî dili, olup bitenler hakkında herhangi bir yorum yapmaya elvermeyecek derecede basmakalıptı.

Yassıada avukatı ve Bayar - Demirel ilişkisinin arabulucusu Orhan Cemal Fersoy, görüşmeyi bir başarı olarak göstermeye çalışıyordu, ancak AP liderinden, görüşmeyi izleyen günlerde, beklenen hiç bir somut davranış gelmedi. Aynı günlerde AP'nin düşman kardeşi DP kanadında alışılmamış bir barış havası esiyor, parti sözcüleri, Demirel'i yıpratıcak demec ve davranışlardan titizlikle kaçınıyorlardı. Ama Demirel'in suskunluğu uzadıkça Demokratik Parti kanadında doğal bir huzursuzluk başgösterdi.

Bu bekleme günlerinde

konuyu canlı tutmaya yönelik tartışmalar daha çok seçilen kelimeler üzerinde oldu. Kimileri «Birleşik Sağ Cephe» sloganını yanlış buluyor ve bunun «Milliyetçi Cephe» olarak değiştirilmesini öneriyorlar, kimileri «Cephe» deyiminin sosyalistlere ait olduğunu ve bu yüzden bu kelime yerine «güçbirliği» deyiminin kullanılmasını istiyorlardı.

Sonucu etkilemeyecek olan bu tartışmalar Ankara Numune Hastanesi Başhekimî Münif İslâmoğlu'nun (Eski bir DP milletvekili dir) makam odasındaki gizli bir toplantıdan sonra anlamsız kaldı. Çünkü toplantıya katılan Demirel, kendine özgü taktiği kullanmış ve «Demirelce» bir üslûpla Bayar liderliğindeki bir cephe hareketine katılmayacaklarını belli etmişti. Nitekim haber atlatma telaşındaki büyük günlük gazetelerin «Bayar, Ankara Palas otelinde kalmak üzere Ankara'ya gidiyor ve Demirel'le görüşecek», «Bayar için otelde yer ayrıldı» gibisinden istihbaratları yanlış çıktı. Bayar, Demirel'in kendisi ile görüşmeye gelmeyeceğini anlamış ve «refüze edilmiş bir ihtiyar için, söylentileri yalanlamak ihtiyacını duymuştu.

AP kanadı gelişen olaylar karşısında umursamaz ve önemsemez bir tavırla susmayı tercih ediyor ve çâhşmaların ağırlığını Büyük Kongre hazırlıklarına veriyordu. Diğer sermaye partilerindeki tepki ise oldukça çeşitliydi. Ayağının al-

tındaki toprağın hızla kaydığını gören Feyzioğlu belirgin bir hayal kırıklığı içinde düşüyor; «bu hengamede ben de bir pay kaparmıyım?» hesabındaki MHP ise hala terim tartışması ile işi idare etmek yolunu seçiyordu. Demokratik Parti kanadı ise tam bir öfke içindeydi. En iflah olmaz Demirel düşmanlarından, DP Başkanlık Divanı üyesi Necdet Evliyagil öne sürüldü ve bir başkent gaze tecisinin doğru deymi ile «sermaye partileri arasındaki ateşkes sona erdi».

Demirel'i, ikbal hırsı, bölücülük, fırsatçılık, bir büyük tarihi lidere saygısızlık gibi sıfatlarla suçlayan Evliyagil, hiç unamadığı yerden gelen bir başka cevap ile karşılaştı. Eski DP'nin ağır toplarından ve tekeli sermaye kesiminin mutemet adamlarından Hayretin Erkmen (AP üst kademe yöneticilerinden Nizamettin Erkmen'in ağabeyidir), beklenmedik bir demec verdi ve «Milliyetçi cephe girişimlerinin, Demirel'in liderliğini tehlikeye atacak hiç bir eğilim taşımadığını» söyledi.

Sermayenin tekeli kesimi devreye girmiş ve tercihini belli etmişti. En azından alternatifsizlik yüzünden, büyük iş çevreleri Demirel'den vazgeçmeye niyetli olmadıklarını ilân etmişlerdi.

DP kanadı buna daha büyük yük bir yaygara ile cevap verdi ama bir kaç gün sonra - durumunu sağlama alan - Demirel, «Milliyetçi Cephe teğebbüsleri bizim

dışımızda cereyan etmek-
tedir. Henüz kendimizi mu-
hatap görmüyoruz» şeklin-
de konuşabiliyordu. Nite-
kim Hayrettin Erkmen de
daha sonraki cevap - de-
meçlerinde aynı rahatlığı
sürdürdü ve DP sözcüleri-
nin suçlama ve saldırıları
boşluğa savrulmuş yumruk
gibi etkisiz kaldı.

Özünde, Bayar kanalıyla

başarılmak istenen sermaye
kesimindeki dağılımının,
bölünmüşlüğü'nün son bulma-
sı tasarısı, siyasal pazar-
lıklarla gözümlemeyecek
kadâr köklü ve hatta bir
anlamda çözümsüzdür. De-
mokratik Parti'nin kurulu-
şu ile siyasal plâna yansıyan
sermaye - içi çatlama, giderek tekelci kanadın ke-
sin ağırlığına dönüşmüş, da

ha geri üretim ilişkilerini
temsil eden sermaye ka-
natları zorunlu - ve tarih-
sel - bir gerilemeye, siya-
sal iktidar ortağı olabil-
mek gücünü kaybetmeye
başlamışlardır. Bayar'dan
beklenen işte budur ve Ba-
yar da suları tersine akıt-
mayı başaramamıştır, hiç
bir gücün başaramayacağı
gibi...

17 Haziran 1974

● Türk Deniz Kuvvetlerinin, Ege
Denizinde yapacağı askeri tatbikatı
izlemek üzere Cumhurbaşkanı Korutürk,
Ege Bölgesine gitti.

● Mobil ve BP şirketleri hükümetin
şartlarını tamamen kabul ettiler. Buna

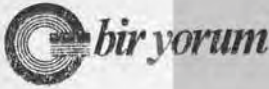
göre her iki şirket de petrol ithalatına
eski fiyatlar üzerinden devam
edecekler. Ataş rafinerisi de tam
kapasite ile çalışmalarına devam
edecek. Olay Ecevit hükümetinin
«başarısı» olarak nitelendi.

18 Haziran 1974

● İstanbul Barosunun düzenlediği «Af
ve Ötesi..» adlı panelde konuşan
İstanbul 5. Ağırceza Mahkemesi
Başkanı Talip Güran, Af Kanununun
çelişkilerini ve hukuk prensiplerine
aykırılığını açıkladı. Aynı panelde
konuşan İ.Ü. Hukuk Fakültesi
Profesörlerinden Aytekin Tosun Af
Kanununun Anayasaya aykırılığı; Eyüp
Savcı Başyardımcısı Af Kanununun
uygulama zorlukları, Avukat Orhan Pekey
devlete karşı işlenen suçların af

kapsamı dışında bırakılmasındaki hukuki
yanlışlık, Avukat Necla Fertan ise 141
ve 142. maddelerin siyasal iktidarlarca
nasıl kullanıldığı konularında konuştu.

● Milli Eğitim Bakanı Mustafa
Üstündağ hakkında meclis araştırması
açılmasına ilişkin AP, DP, CGP ve MHP'nin
verdiği ortak gensoru önergesi 202
kabul oyuna karşılık 231 oyla reddedildi.
MSP'den Emin Acar, Mir Bahaattin
Yardımcı, Hüsamettin Akmumcu
oylamaya katılmadı.

Gene 141 - 142
üstüne

*Necla Fertan'ın yayımladığımız bu yazısı, İstanbul Barosu'nun
düzenlediği «Af ve Ötesi» adlı panelde yaptığı konuşmadan alın-
mıştır.*

Necla Fertan

TUSTAV

Cumhuriyet'in ellinci yıldönümünde bir af kanunu çıkarılacağı haberi devrin
iktidar sözcüsü tarafından açıklandığından bu yana 2 yıl geçti. Geçen zaman
zarfında af kanunu etrafında pek çok konuşmalar yapıldı ve bu konu hemen her
yerde kullanıldı.

Partiler seçim konuşmalarında af, mutlaka af, geniş kapsamlı af sözlerini dillerinden düşürmediler. Hükûmet kuruldu, «haydi» dendi, bunca vaade rağmen ortada daha önceden hazırlanmış bir taslak bulunmadığı görüldü. Hükûmeti oluşturan iki parti bir taslak hazırladılar. Bu taslakla birlikte garip birşey oldu. İlk anlaşmazlık siyasal suçlarda başladı. Oysa vaad edilen af, genel aftı, hem de çok geniş kapsamlı bir genel af. Genel af, siyasal suçlar içindir. Adı suçlar için genel af söz konusu değildir. Doktrinde tartışma konusu olan da, sadece adı suçların affa tâbi olup olmayacakları konusudur. Hal böyle iken, yasama yetkisine katılan siyasal partilerden bir kısmı ısrarla siyasal suçluları affetmeyeceklerini tekrarladılar. Bu arada kamuoyu merkezleri toplantılar yaparak bu konudaki fikirleri oluşturup topluyor ve yasama organının bilgilerine sunuyordu. Profesörler, hukukçular, yazarlar konuşuyor, yazıyor, bu kadar beklenen bir kanunun kusursuz olması için ellerinden geldiğince yasama organına yardımcı olmaya çalışıyorlardı. Bütün bu toplantılarda affın yeri ve kapsamı tartışılıyordu. Şu noktalarda kamuoyu merkezlerinin fikirleri hemen hemen birleşiyordu; demokratik rejimlerde af esasen bir müessese olarak bulunmaktadır ve vatandaşların yasama organından af isteme hakları vardır.

Türkiye Cumhuriyeti demokratik sosyal bir hukuk devletidir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının da yasama organından af isteme hakkı vardır. **Esasen af, Anayasa'mızın öngördüğü bir yasama işlemidir.** Şu halde, **plüralist rejim olan demokrasilerdeki affa, monist rejimlerdeki af birbirinden farklıdır.** Birincisinde bir hak olarak var olan bir müessese, ikincisinde sadece kralın, padişahın, diktatörün lütuf ve ihsanına kalmış bir tasarruftur. Krallar, padişahlar da af yapardı. Tahta çıktıklarında, doğum günlerinde «affı şahane» ilân olunurdu. Ancak bu afflar bir lütuf, bir atıfet olarak ilân edilirdi. Kimse Hitler'den af talep edemezdi. O rejimde de bu tamamen diktatörün arzusuna bağlı bir keyfiyetti.

Eski Yunandan beri çeşitli tanımları yapılan demokrasilerde ise şartları doğduğunda istenebilen bu hakkın kabul veya ademi kabulü yasama organına aittir. Şartların varlığı halinde yasama organınca kullanılan bu yetki lütuf ve ihsan değildir. Esasen demokrasi ile idare edilen ülkelerde bu sözcüklerin yeri yoktur. Affı lütuf olarak kabul ettiğimiz zaman demokratik olmayan bir rejim düşünmeliyiz.

Ayrıca deniyordu ki, yasama organının affettiği şey cezadır. Suç işleyen kişi, verilmiş veya verilecek bir cezayı çekmek zorundadır. Af ile devlet ceza ceartirme yetkisinin tamamından veya bir kısmından vazgeçmektedir, yoksa fiilî suç sayan kanun maddesi yürürlüktedir. Affedilen şey suç ve suçluluk değildir, cezadır sadece. Şu halde daha önceki af kanunlarında yapıldığı biçimde bazı suçların af dışı bırakılması gibi hatalı bir yol bu defa izlenmemelidir.

Barolar Birliği affın kapsamı hakkında;

«Suç işleyen, devlete karşı, verilmiş veya verilecek bir cezayı çekmekle yükümlüdür. Yargılama sonunda sanık sadece belli bir cezaya hükümlü sayılır. İşlenen suçun niteliği ile devletin ilişkisi kesilmiştir. Bu nedenle bazı suçları af dışı bırakmak yasamanın takdirini kusurlu kılabilir.» diyordu.

Hukukçuların görüşlerinin tersine, yasama organı yine eski sisteme iltifat ve bu defa genel bir affa siyasal suçluları af dışında bıraktı. Böylece de 1803 Sayılı Af Kanunu, kusurlu bir kanun olarak çıktı.

Af Kanunu'nun 5. maddesinde af dışı bırakılan Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddeleri:

1) Türk Ceza Kanunu'nun 141 ve 142. maddelerine tekabül eden 270, 271'inci

maddeler, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nda yoktu. Mussolini devrinde ve onun tarafından 1926 yılında çıkarılan «Devleti Koruma Nizamnamesi» adlı kanun gücünde bir kararname ile bu maddeler İtalyan Ceza hukukunda yer aldı. Sınıf tahakkümünü önliiyormuş gibi görünen bu maddeler aslında o tarihte İtalya'daki faşist tahakkümünü korumak ve sürdürmek amacı ile yürürlüğe konulmuştur. Ve de böylelikle bir dikta rejiminin dayanağını oluşturmuştur.

Buna rağmen o tarihte bile İtalyan cezacıları;

«Koruma işi, kurulu düzene yönelen yıkıcı davranışları önlemekle olur. Ne var ki, hiçbir yurttaş kurulu düzeni beğenmek ve onu kayıtsız şartsız desteklemek zorunda değildir, kurulu düzeni eleştirmek ve onun değiştirilmesini istemek her yurttaşın hakkıdır.» diyorlardı.

1930 tarihli İtalyan ceza mevzuatından bu maddeler 1936 yılında 3038 Sayılı Kanun'la alındı. 1936 yılında alınan bu maddeler cebir unsuru kapsıyordu. Cebre dayanmayan eylemler, cebri önermeyen düşünceler, suç olarak kabul edilmiyordu. Maddeler sonradan değiştirildi. 1938 yılında 3531, 1946 yılında 4934, 1949 yılında 5435 sayılı yasalarla yapılan değişikliklerle cezaları artırma nedeni olarak maddelere eklendi, yapılan değişikliklerle ceza miktarı da arttıkça arttı. 1951 yılında maddeler tekrar ele alındı ve bir yasa önerisi ile maddelere cebir unsurunun konulması istendi. Bu yasa önerisinin Büyük Millet Meclisi'ndeki müzakeresi ilginçti. Yargıtay eski başkanlarından Halil Özyörük mecliste Adalet Komisyonu başkanı sıfatıyla cebir kullanma saiki özel kast halinde kanunda yer almazsa ortaya çıkacak sonuçları şöyle sıralıyordu;

- a) Cebir unsuru konulmazsa bütün siyasi kuruluşları yoketmek mümkündür.
- b) Cebir unsuru kanunda yer almazsa demokrasi yıkılır, bireyin fikir özgürlüğü çiğnenir ve 141. maddeye girmeyecek sosyal bir fikri düşünmek dahi mümkün olmaz.
- c) Cebir saiki unsur sayılmazsa herhangi bir hükümet elinde bu madde müthiş bir silâh olur.
- d) Cebir saiki, unsur sayılmazsa bilhassa iki şey tehlikeye girer; basın ve kürsü özgürlüğü.

Adalet Komisyonu'nca mütalâasına başvuruşan Prof. Faruk Erem de aynı görüşe katıldı.

Yasa önerisinin görüşülmesi sırasında Osman Bölükbaşı, Faik Ahmet Barutçu, Fethi Çelikbaş, Mardin Milletvekili Kâmil Baran, İzmir Milletvekili Profesör Necip Bilge ve daha birçok milletvekili maddeye cebir unsurunun konması için ısrarlı konuşmalar yaptılar ve aksinin demokrasiyi tehlikeye düşüreceğine işaret ettiler.

Hükümet sözcüsü, maddelerde bu unsurun varolduğunu, **ortadan kaldırmak, devirmek, topyekün yok etmek, tesis etmek** sözlerinin cebir ve şiddet kullanma anlamına geldiğini iddia etti ve maddelere cebir ve şiddet kullanma sözlerinin eklenmesine gerek olmadığına karar verildi. Ve geçen zaman, Halil Özyörük'ü haklı çıkardı.

2) 1963 yılında bu maddelerin iptali istemleriyle bu defa da Anayasa Mahkemesi'ne gidildi. Anayasa Mahkemesi'nin 15 yargıcından 7 si maddenin iptali gerektiğine dair oy kullandı. Diğer 8'inin oyuyla maddelerin iptali istemi reddedildi. Anılan maddeler bir oy farkıyla iptalden kurtulmuş oluyordu.

Ancak, maddelerin iptalinin reddi hususunda oy kullanan 8 Anayasa Mahkemesi yargıcı bu kararı verirken maddenin nasıl anlaşılması gerektiğini, neleri yasaklayıp neleri yasaklamadığını tesbit ediyor ve bu görüşle Anayasa'ya aykırı bulunmadığına karar veriyordu. Muhafız olanlar uzun muhalefet şerhlerinde Anayasa'ya aykırı noktaları teker teker tesbitle maddelerin açık olmayışının tek başına bile iptali gerektirir olduğunu, çünkü Anayasa'ya göre «Kanunsuz suç olmaz» prensibine maddelerin bu haliyle açıkça aykırı olduğunu belirttiler.

3) 1936 yılından 1974 yılına kadar aradan 38 yıl geçti. Bu süre zarfında bu maddelerin uygulanmasında bir türlü istikrar sağlanamadı. Zaman oldu yıllarca hiç uygulanmadı. Çok zaman mahkemelerin görüşü ile Yargıtay'ın kendi görüşü zaman zaman değişti. Metinler açık değildi, uygulamada güçlük çekiliyordu.

Açılan davalarda seçilen bilirkişiler birbirlerine tamamiyle ters mütalâalarda bulundular. Örneğin yazılan bir kitapta komünizm propagandası olduğu yolunda açılan bir davada üç profesör bilirkişiden birisi «suç yoktur» dediği halde diğer ikisi «vardır» diyordu. Yahut, bir bilirkişi heyeti tamamen «suç yok» diyor, diğer bir bilirkişi heyeti ise «tamamen suçludur» diyordu. Hepsi de öğretim üyesi, profesör, doçent olan bilim adamlarının bile sınır ve kapsamını tayinde birleşemedikleri, maddelerdi bunlar Sonuç olarak bu iki madde gerçekten somutlukla soyutluk arasında bocalayıp durdu.

İşte Af Kanunu dışında tutulan iki maddenin kısa hayat hikâyesi.

Bu iki maddenin hayatlarının en canlı devresi muhakkak ki 12 Mart muhtırasından sonra oldu Yurdumuzda 12 Mart muhtırasından sonra olağanüstü durum ilan edildi ve olağanüstü mahkemeler kuruldu. Olağanüstü mahkemelerin kurulması kolaydı. Nihayet, bu işi yürütme organının bir tasarrufuyla mümkün oluyordu. Ama olağanüstü durumun mahkemelerine olağanüstü kanunlar sağlamak o kadar kolay değildi. Bu en azından bir zaman sorunuydu. Şu halde elde varolan kanunların olağanüstü yorumundan başka bir olanak yoktu ve öyle de yapıldı.

Pekçok davada sayıları yüzleri aşan insan 141 ve 142. maddelerden yargılandı ve anılan maddelerin olağanüstü yorumlarıyla hüküm giydi. Yasama organı Af Kanunu'nu tedvin ederken bu noktaları hesaba katmadı, siyasal tercihleri ağır bastı.

Olağanüstü devre oldukça uzun sürdü. Yasama organının, halin şartlarına göre kanunlar düzenlemesi de mümkün oldu. Birçok kanun acele değiştirildi, yeni hükümler kondu. Bu suretle savunma hakkı oldukça ağır yaralar aldı.

Değişen bu kanunlarla yargılananlar siyasal suçlulardı. Affın kapsamından da onlar istisna edildiler. Eşitlik ilkesi değil, adalet ilkesi de yara aldı, kanımca.

4) 141 ve 142. maddeler biraz önce arza çalıştığını değişikliklerle yetmiş ülkelerin kanunlarında bulunmayan cezalar önerir oldular. Bu maddelerden mahkûm olanların affı gelişmiş ülkeler mevzuatı ile aramızdaki farkı giderecekti, bu da hesap edilmedi.

5) Tarih boyunca birçok yüce divanlar, olağanüstü mahkemeler kuruldu. Çoğu zaman ve özellikle olağanüstü devrelerde görülen siyasal davalar bir öc alma kılığına büründü. Önceleri bu tür kararlar halkça tasvip görür gibi olduysa da kısa bir sürede bunun tam tersi oldu. Örneğin; Sokrat, Mithat Paşa, Rossenberg'ler hakkında verilen kararları bugün kimse tasvip etmez. Şu üç yıl içinde verilen cezaların çoğu için böyle bir karara varmada zamana gerek yoktur. Çevirdiği kitaplardan dolayı 37,5 yıl ağır hapis cezasına mahkûmiyeti, yazışları müdürü olduğu için 15 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilmeyi, demokrasinin vazgeçilmez unsuru sayılan politik kuruluşları bir kalemde yetkisiz olarak illegal

kabul edip yöneticilerini 15 yıla mahkûm etmeyi, bir cümlesinden dolayı 18 yaşında çocuğa 15 yıl ceza vermeyi tasvip eden kalmamıştır.

Af, olağanüstü devrelerin bu olağanüstü kararlarını ortadan kaldıracakken bir istisna maddesi ile bunları ayırarak af dışında tutması ve bu arada Yassıada Mahkemesinde 141. maddeden mahkûm olanların cezalarının affı cihetine gidilmesi, yani bir yandan 141. madde af dışındadır deyip, bir yandan da 141. maddeyi sadece bir zümre için affın kapsamına alması, tercihin nasıl bir takım tutma zihniyetine dayandırıldığını gösterir. Sonuç hukuk adına adaletsiz, demok-rasi adına büyük bir «vah» tır.

19 Haziran 1974

● AP, Millî Eğitim Bakanı hakkında şimdi de Senato araştırması istiyor. Bu konuya ilişkin önerge Senato Başkanlığına verildi.

● Ege'de petrol araması için TPAO ile anlaşma imzalayan Amerikan şirketi, ABD hükûmetinin uyarısı üzerine, Türkiye'den güvenlik teminatı istedi.

20 Haziran 1974

● 151 Ülke'den gelen 5 bini aşkın delegenin katıldığı Birleşmiş Milletler 3. Deniz Konferansı Venezuela'nın başkenti Caracas'ta başladı. Konferansta ele alınacak en önemli konu: kıt'a sahanlığı.

● 18 Haziran Salı günü başlayan ihtar grevi dolayısıyla İskenderun Demir Çelik Fabrikası inşaatında çalışan 15 Bin işçinin grevi sürüyor. Grevi kanunsuz olarak niteleyen Hatay Valiliği 15 işçiyi

tutukladı. İnşaatın çeşitli bölümlerini yapan müteahhitler de gazetelere paralı bir ilan vererek, grevin «kanunsuz» olduğunu iddia ettiler.

● CHP içinde öteden beri süren kaynaşma, tüzük kurultayı ile ilgili parti meclisi toplantısında iyice su yüzüne çıktı. Kırıkoğlu'nun başını çektiği 16 parti meclisi üyesinin, Genel Merkeze karşı örgütlü bir muhalefete geçtikleri söyleniyor.

21 Haziran 1974

● Komando adı verilen MHP'li faşist gençler Niğde Öğrenci Yurdunu silahlı bir saldırı düzenlediler. Bir öğrenci bıçakla yaralandı. 12 öğrenci gözaltına alındı.

● Ankara'da, Akbank'ın bir şubesini soymaktan sanık olarak yargılanan Sevinç Aktaş, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından önce ölüm cezasına mahkûm edildi; daha sonra ceza müebbed hapse çevrildi. Aktaş mahkemede savunma yapmadı.

● Bursa bölgesinde toplu işçi çıkarmalara karşı başlayan işçi direnişleri sürüyor. İşverenler ise direnişleri yeniden ve daha çok sayıda işçinin işine son vererek cevaplıyorlar.

Son olarak Bosch Pres Döküm'de çalışan 170, Van Pres'te çalışan 19 grevci işçi işten çıkarıldı. Çağdaş Metal İş olayı kinadı, ve direnişe devam kararı aldı.

● Bir aylık aradan sonra yeniden toplanan asgari ücret komisyonunda hükümet ve Türk İş temsilcilerinin anlaşığı bildiriliyor. İşveren temsilcilerinin 30 lira teklifine karşı hükümet ve Türk İş temsilcileri 40 lira üzerinde anlaşmaya vardılar.

● Almanya Türkiye'ye 400 milyon liralık silah yardımı yapmayı kabul ettiğini açıkladı. Silahlar, NATO dışı vurucu gücün emrinde olacak.

● Türkiye sosyalist İşçi Partisi (TSİP) kuruldu. Parti'nin kurucuları şöyle: Ahmet Kaçmaz (İnşaat Yüksek Mühendisi), Ali Kar (Kömür işletmelerinde işçi), Aydoğan Gezer (Tüm Sağlık İş Sendikası Genel Sekreteri), Ayhan Çekiç (Döşeme işçisi), Burhan Şahin (Basın İş Sendikası Genel Başkanı), Cemal Çelik (Kauçuk işçisi), Cemal Özden (Lastik işçisi), Hamdi Gülen (Tekstil işçisi), Hikmet Karahan (Kimya işçisi),

Ibrahim Şahin (Metal işçisi), İsmail Güldal (Kahveci), Mehmet Şahin (Tekstil işçisi), Oye Baydar (Gazeteci), Osman Sercan (Dokuma işçisi), Yalçın Yusufçöglü (Jeofizikçi).

● İskenderun Demir Çelik'teki yapı işçilerinin grevi ile ilgili olarak 400 işçi tutuklandı. Yapım İş Sendikasının, basın toplantısı yapmak üzere Ankara'ya ge'len yöneticisi, toplantıda bulunamadı. Sendikacının nerede olduğu bilinmiyor.

● Türkiye Sosyalist İşçi Partisi'nin (TSİP) kurucuları bir basın toplantısı düzenlediler ve Parti'nin programının temel ilkelerini kamuoyuna açıkladılar. Aynı toplantıda kuruculardan Ahmet Kaçmaz'ın genel başkanlığa, Yalçın Yusuföglü'nün de Genel Sekreterliğe getirildikleri açıklandı.

● Bakanlar Kurulu fındık, et ve ipek kozasının taban fiyatlarını açıkladı. Fındık taban fiyatı bu yıl yüzde 42 artarak 13 lira 50 kuruş oldu. Bu yıl ilk defa taban fiyat tesbiti yapılan et'in taban fiyatı, sığır: 11 —15 lira, koyun: 12—16 lira oldu. İpek kozasının taban fiyatı ise 60 lira. İpek kozasının Dünya borsalarındaki ortalama fiyatının 35 lira olduğu bildiriliyor.

● Anayasa Mahkemesi rapörtörleri, Af Kanununun 5. maddesinin Anayasaya aykırı olduğu iddiası ile açılan dava dosyasının incelemesini bitirdiler. Rapörtörlerin, 5. Maddenin Anayasaya aykırı olduğu görüşüne katıldıkları bildiriliyor.

● Odalar Birliği Genel Sekreteri Pehlivanöglü, asgari ücretin bütün yurтта tek ücret olmasını ve saat ücreti olarak tesbitini istedi.

● Demirel, «Milli Cephe tartışmalarının AP dışında cereyan ettiğini ve AP'nin bu konuda henüz taraf olmadığını» söyledi. Bu arada Demokratik Partili Evliyagil ile eski DP'lilerden Hayrettin Erkmen arasındaki söz düellosu şiddetlenerek devam ediyor.

TÜSTAV

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası programı

Kuruluş Tarihi: 22.9.1335 (1919)

Merkezi: İstanbul, Babıali Caddesi, Çiftçi Kütüphanesi, Cağaloğlu.

Kurucuları: Ahmet Akif, Ethem Nejat, Dr. Şefik Hüsnü.

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası 1924'de fesh edilmiştir.

1 — 1 Teşrinisani 338 tarihinde BMM nin müttefikan verdiği karar ile tahakkuk eden siyasi inkılâp esasatı: ferdi saltanatın ilgası, hâkimiyetin bilâkaydüşart müllete aidiyet, hukuku hâkimiyet ve hükûmninin hakiki millet mümessillerinden mürekkep meclisi millînin şahsiyeti manevîyesinde mündemiç bulunması esas umdemizdir. Ve partimiz bu esasatı her türlü münakaşanın fevkinde tutulması icap eden, lâyetegayyer düsturlar gibi telâkki ettiğini ve tebdil ve tağyir teşebbüslerine karşı hiç bir fedakârlıktan çekinmeyerek mücadele edeceğini efkârı umumiyeye ilân eder.

2 — Meclisi millî azalarının onsekiz yaşını mütecevaz kadın ve erkek bütün efradı millet tarafından doğrudan doğruya reyî hafi ile intihap edilmesine ve temsilî nisbî usulünün tatbikine taraftarız.

3 — Âşarın ve işçi ve köylü ve orta halli halkı ezen mevcut temettü vergilerinin ilgasıyla, menbaı ne olursa olsun tek-mül irat yekûnuyla mebsuten mütenasip ve müteyazit bir tek irad vergisi istifasını

ve senevi beş yüz liraya kadar olan iradın bu vergiden istisnasını arzu ederiz.

4 — Reji ve alelumum inhisarın ilgasıyla, yalnız devletin bizzat inhisar vazına hakkı olmasını ve şimdiden ticareti hariciyenin devlet inhisarı usulüyle idare olunmasını muvaffak buluyoruz.

5 — İktisat Vekâletinin, devletin idare edeceği sanayi, ticaret ve vesaiti nakliye bir fabrikacı zihniyetiyle idare eden bir iktisadî müssese halîne ifrağı lâzımdır.

6 — Ziraatta, ticarete ve sanayide kooperatîflerin teşkiline devletin yardım etmesini iktisadî inkişafımızın en mühim şartlarından biri telâkki ederiz.

7 — Amele ve köylü derneklerinin ve dernek birliklerinin bilâkaydüşart ve te-sekkülü ve inkişaf imkânına mazhar olması ve grev hakkını mahfuziyeti müstacelen halledilmesi icap eden mesailendir.

8 — İş gününün sekiz saat olarak tahdidî, gece işinin iki misli addi, kadın ve çocuk işinin ciddi bir tarzda himayesi

ve ondört yaşından dün olup hafif işlerde istihdam edilen çocukların işleticiler tarafından günün muayyen saatlerinde tahsil ettirilmesi ve bu saatin iş saatleri misüllu ücrete tâbi olması, eyyamı resmîyenin ücret verilmek suretiyle tatili gibi işçi grubunun iktisat kongresinde müdafaa ettiği hayati noktaların mesafî kanununa ithal olunmasına gayret edeceğiz.

9 — İşçi nümayişlerinin ve halk tezahüratının ihlâli hâkimiyeti milliye ile gayri kabili tevfiğ olduğundan, bunların serbestii tam dahilinde cereyanlarının teminini isteriz.

10 — Memur ve muallimlere dernek teşkili hakkının tanınması bir zarurettir.

11 — İptidai tahsilin meccaniyet ve mecburiyeti usulünün bilfiil tatbiki icap eder.

12 — Mükellefiyeti askerîye devresi tenkis ve mühim bir kısmı genç işçi ve köylülerin tahsil ve terbiyei içtimaiyesine hasrolunmalı ve ordu, tahsilden mahrum kalmış olanlar için bir mektep yerine geçmelidir.

13 — Eytam, eramil ve malûlin maaşları maişet pahasıyla mütenasip miktarlara iblâğ olunmalı ve darülacezelerin ve hastahanelerin teksiri suretiyle fıkaranın tedâvi ve takviyesi temin olunmalıdır.

14 — Bîcümle memurların azil ve nasbı mesaili ve hukuku siyasiyeden istifadeleri hususu salim bir usul dahilinde hal ve tesviye edilmelidir.

15 — Derebeylik bakayası olan ve köylüleri feci bir tarzda yağma ve gasp eden mütegalibenin ferdi teşebbüslerle a-sayışi ihlâl etmelerine meydan bırakmayacak bir şekilde, usulü inzibat ıslâh edilmelidir.

16 ve 17 — Milletın hakiki mümessilleri doğrudan doğruya halkın intihap ettikleri vekilleri olduğuna nazaran, millet meclisi intihabatının her türlü tesirattan ve resmî müdahalelerden azade olarak icra edilmesi icap eder.

Arkadaşlar! Bu esasat dahilinde çalışmayı kabul ediyorsanız hemen partiye dahil olunuz ve tanıdıklarınızı da irşat ve tenvir ile beraber getiriniz.

TÜSTAV

Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi programı

Kuruluş Tarihi : 20.6.1946

Merkezi : İstanbul, Çemberlitaş, Kürkcüler Caddesi, Mesih Mehmet
Paşa Sokak, Arnavut Han. No: 32.

Kurucuları: Dr. Şefik Hüsnü (Reis ve Umumi Katip vekili)

Ragıp Vardar (Daimi İcra Komitesi üyesi)

Fuat Bilege (Daimi İcra Komitesi üyesi)

İstefo Papadopulos

Emin Aydınlatan

Dr. Habil Amato (Daimi İcra Komitesi üyesi)

Müntekim Öçmen (Daimi İcra Komitesi üyesi)

Hayrettin Emin Manoğlu

Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 16.12.1946'da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatıldı. Yöneticileri tutuklandı ve TCK'nun 141. maddesini ihlal ettikleri iddiasıyla yargılandılar. Parti feshedildi.

Madde 1 — «Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi» adı altında siyasi bir parti kurulmuştur. Parti adının kısaltılmış şekli (T.S.E.K.P.) dir.

2 — Partinin uzak gayesi:

Geniş halk yığınlarının gittikçe daha ziyade yoksullaşması sonucunu doğuran iş gücünün sömürülmesi ortadan kaldırmak,

Büyük istihsal vasıtalarını milletin müşterek mülkiyetine geçirmek,

Bir sosyalist demokrasi içinde, bütün millet fertlerine yüksek bir geçim ve mesut bir hayat sağlamak.

3 — T. S. E. K. P. mevcut iktisadi ve siyasi şartların, bu ana gayenin bugünden yarına gerçekleşmesi için, henüz daha gereği gibi olgunlaşmamış bulunduğunu ve memleketimizde, sosyalizme halkçı bir devletçilik ve emekçi yığınlarının, süratle genişliyen ölçülerde şuurlu ve teşkilatlı kontrol faaliyetleri ve iktisadi - siyasi savaşları yollarından ulaşması imkân dışı olmadığını hesaba kattığı için, yaşamakta olduğumuz devrede, yakın hedef olarak, bütün gayretlerini şu noktalar üzerinde toplayacaktır:

a) Memleketin ekonomik, politik ve

sosyal hayatının bütün gelişmelerinde, şehir ve köy emekçi halk yığınlarının demokratik hak ve hürriyetlerden gerçekten faydalanmalarını, iç ve dış siyasetimizin tâyininde doğrudan doğruya söz sahibi olmalarını sağlamak,

b) Şehir ve köylerdeki emekçi halkın, Anayasanın tekmil vatandaşlara tanıdığı hak, serbestlik ve dokunulmazlıklardan faydalanmalarını güçleştiren ve bazı hallerde imkânsız kılan bütün kanuni ve idari engellerin kaldırılmasını sağlamak.

c) Bu halk yığınlarının, kendi hayatı menfaatlerini korumak maksadı ile bizzat kuracakları meslek birlikleri (Sendikalar) v. s. ekonomik, sosyal ve kültürel cemiyetler, kulüpler, gece mektepleri ilâh.. etrafında teşkilatlanma teşebbüslerine her suretle yardımda bulunmak ve böylece milleti teşkilâtli, demokratik bir bünyeye kavuşturmak, bu sarsılmaz temel üstünde milli istiklâlimizi gereği gibi sağlamlaştırmak,

d) Türkiye emekçi ve köylülerini ve onların tabii müttefikleri olan sosyal zümreleri - ırk, din ve mezhep farklarına, deri rengine, yerli veya muhacir olmalarına bakmaksızın - yerli ve yabancı sermayedarların sömürmelerine ve siyasi baskılarına karşı korumak,

İrticaa ve faşizme karşı aralıksız ve sistemli bir mücadele yürütmek,

e) İleri - demokrat prensiplere göre, halk faydasına geliştirilecek devlet sınaî - ticarî işletmelerinde ve onlar dışında kalacak hususî işletme ve fabrikalarda, emekçi gücünün; demokrat cumhuriyet idaresine kabul ettireceğimiz sıhhi iş şartları, kolektif mukaveleler ve içtimai sigortalar çerçevesi içinde ve sendikaların sıkı kontrolleri altında korunmasını ve dolgun gündelikler karşılığında kullanılmasını sağlamak.

f) Teşkilâtli emekçi ve köylü yığınlarının, aralıksız kabaran dalgalar halinde, iktisadî istekler hareketlerine ve siyasi savaflara atılmalarına yardım ve bütün bu faaliyetleri at başı beraber yürütmek suretiyle, memleketimizde sosyalist bir cemiyete geçiş şartlarının gelişmesini hızlandırmak.

4 — T. S. E. K. P. ilk faaliyet konusu olarak ele, Anayasanın belli başlı hükümlerine aykırı olarak yürürlüğe sokulmuş bulunan bütün nizamname ve kanunların tezdan ortadan kaldırılmaları ve bir daha bu gibi aykırılıklara meydan vermiyecek tedbirlerin alınması işini alacaktır. Bu maksatla o, Anayasaca tanınan ve kefalet altına alınmış bulunan hak, serbestlik ve dokunulmazlıkların (söz, yayın, basın, meslek seçme, aile kurma, seyahat serbestlikleri; toplanma, dernek, sendika, siyasi partiler kurma ve bu partilere girme, çalışma veya çalışmama (grev) v. s. hakları; can, mal, ırz, mesken masûniyetleri ve işkence yasağı) her ne vesile ile olursa olsun, idarî makamlarca çiğnenmesinin ağır cezalı bir suç ilân edilmesi ve bu hak, serbestlik ve dokunulmazlıkları hiçe sayan anti - demokratik bütün nizamname, içtihat kararları ve kanunların hemen yürürlükten kaldırılması veya düzeltilmesi uğrunda, elinde mevcut bütün vasıtalarla, parlamento iç ve dışında, aralıksız bir mücadele yürütecektir. Aynı zamanda T. S. E. K. P. parti şeflerinin de üyeleri arasında bulunacakları bir «Yüksek Daimî Meclis Komisyonu» kurulacak bundan böyle çıkacak bütün nizamname, kanun ve kararnamelerde rastlıyacağı Anayasaya aykırı maddeleri hükümden düşürmek yetkisinin bu komisyona verilmesini istiyecektir.

5 — T. S. E. K. P. demokratlaşma yolunda gerçekten ilerliyebilmemizi, her şeyden evvel, emekçi halk yığınlarının, siyasi partiler, sendikalar, kooperatifler, kültür ve spor kulüpleri ve her çeşit birlikler etrafında, geniş ölçüde ve müstakillen teşkilatlanmaları; bu teşekküllerle ayrı ayrı ileri - demokrat veya devrimci vatandaş gruplarının, dünyayı görüş tarzlarını ve olaylar hakkındaki düşünce ve tenkitlerini tam bir serbestlik ve eşitlik dairesinde, açık beyannameler ve programlarla halk önünde anlatarak, genel oyu kazanmağa çalışabilmeleri ile mümkün görmektedir.

6 — Yeni bir seçim kanunu ile Millet Vekillerinin - ırk, milliyet din ve mezhep farkı gözetilmeksizin - 18 yaşını doldurmuş kadın, erkek bütün vatandaşlar tara-

findan, genel ve gizli oy ile doğrudan doğruya seçilmelerini; 25 yaşını doldurmuş, kadın erkek her vatandaşın millet vekili seçilebilmesini; partiler, siyasi gruplar ve parti blokları arasında nisbi temsil usulünün tatbik mevkiine konulmasını partimiz memleketin demokratça inkişafında en uygun tedbirlerden sayar ve bu yakın gayeyi elde etmeğe var kuvvetiyile çalışacağını bildirir.

7 — Partimiz, son cihan harbi esnasında, milletlerarası bir mahiyet almış olan faşizmin - uğradığı büyük mağlûbiyete rağmen - elan alttan alta yaşamakta ve bir çok memleketlerde ve bu meyanda memleketimizde, bazı zümrelerin düşüncü ve vicdanlarına hakim olmakta devam ettiğini müşahede ve kaydetmiş ve bu gibilerin yapmaktan henüz vaz geçmedikleri propagandalara karşı sistemli bir mücadele yürütmek gerektiğine inanmıştır. Bu sebeple parti, resmî dairelerin, üniversitenin ve ilâ... sözle ve yazı ile, ırkçılık kin ve nefretlerini v. s. bu kabil, demokrasiinin kardeşlik, eşitlik ve serbestlik prensiplerine zıt fikirleri övmüş ve yaymış olan memur, öğretmen ve profesörlerden kısa bir zamanda temizlenmesini sağlamak için, durmadan çalışacaktır.

8 — Demokrat prensiplerin memleketimizde hayata geçirilmesini ve kökleşmesini sağlamak ve faşizm irticasına karşı mücadele azmimizi paylaşılan - kendi saf-ları dışında kalmış - diğer bütün partiler, v. s. teşekküllerle bir mücadele birliği yaparak, aynı bir ileri - demokrat cephe içinde omuz omuza siyasi kavgaya atılmaya partimiz daima hazırdır ve bu gayenin tahakkuku için her çareye baş vuracaktır.

Emekçiler ve T.S.E.K.P.

9 — Partimizin üzerine almış olduğu siyasi ödevlerin en başında, el ve kafa siyasi gruplar, sendikalar, kooperatifler emeğiyle millî varlığımızın devam ve gelişmesini sağlayan şehirli ve köylü müstahsil kitlelerin hak ve menfaatlerini korumak, onları demokratik vasıtalarla mukadderatımızın tayininde ve devlet teşkilâtının sevk ve idaresinde, üzerlerine düşen içtimai ve siyasi vazifeleri lâyikeyle

görebilecek bir siyasi olgunluk seviyesine yükseltmek ve bu suretle demokrat cumhuriyet idaresine, milletin ve belli başlı kitlelerin bilfiil yürüttükleri ileri bir halk idaresi mahiyeti kazandırmak işi gelirdir. Fabrika işçilerinden, zanaatkârlardan ve ziraat amelesinden, her sahadaki bilginlere, doktorlara, mühendislere, öğretmenlere ve gazetecilere varıncaya kadar, memleketin en değerli ve çalışkan vatandaş yığınlarını içine alan bu emekçi halkın ihtiyaçlarını tatmin etmek, her çeşit meşru düklerini yerine getirmek, iş ve geçinme şartlarını gittikçe iyileştirmek ve kolaylaştırmak için, parti her an elinden gelen her gayreti sarfedecek, sendikalarda teşkilatlanmalarına filli yardımlarda bulunacak, doğrudan doğruya siyasi mücadelelere atılmak azminde bulunan en şuurlu, atılgan tabakalarına kendi saflarında yer verecektir. Zira T. S. E. K. P. çalışan halk yığınlarının öz siyasi mücadele teşkilâtıdır.

10 — Bu yığınların çığnemen hak ve menfaatlarını korumak, gündeliklerin arttırılmasını, iş saatlerinin azaltılmasını ve genişletilmiş ileri bir iş kanununa göre hareket olunmasını v. s. temin etmek maksatları ile girişecekleri her çeşit iktisadi mücadeleyi desteklemeyi ve azamî bir başarı ile neticelendirmelerine çalışmayı parti en önemli vazifelerinden biri sayar. Emekçi sınıflarla işleticiler arasında çıkacak ihtilâflarda, Partimizin yeri, her zaman emekçiler safında olacaktır.

11 — Parti genel olarak kol ve kafa emekçileri faydasına girişeceği faaliyetlerde hiç bir zaman kadın - erkek farkı gözetmeyecek ve daimî olarak eşit iş için, eşit ücret ve müsavi kabiliyet için müsavi vazife ve salâhiyet prensibine göre, kadın gücünün kullanılması hususunda ısrar edecektir. Ayrıca daire ve işletmelerde, kadın emekçinin kadın olarak ta (gebelik, doğum, çocuk emzirme v. s.) himaye görmesini, her çeşit teşkilâtlara ve memuriyetlere eşit haklarla girebilmelerini, seçim yolu ile elde edilen demokratik mevkileri (işletme ve daire, murahhas ve mümessillikleri vilâyet belediye, Millet Meclisi azalıkları v.s.) hem seçici, hem de se-

çilen sınıfla tam bir eşitlik içinde erkeklerle paylaşmalarını sağlamak için de sağlanacak ve bu maksatlarla bizzat emekçi kadınlar tarafından, kurulacak cemiyetlere her türlü yardımda bulunulacaktır.

12 — Emekçilerin ve genel olarak orta halli ve yoksul halkın oturmasına mahsus ev ve apartman kiralarnı, ortalama gündelikler ve aylıklarla mütenasip ucuz bir seviyede tutmak, mal sahiplerinin ihtikârını önlemek ve sağlık icaplarına aykırı iskân durumlarını ortadan kaldırmak gayesiyle parti, küçük kiracılar birlikleri kurulmasına, bunların bütün küçük şehirleri içine alan federasyonlar etrafında toplanmalarına önayak olacak ve bu teşkilatların belediyelerden himaye görmelerini temine çalışacaktır.

Köylülük ve T.S.E.K.P.

13 — Köylülük, - tıpkı şehir halkı gibi - mütecanis bir bütün teşkil etmeyip, iktisadî ve içtimai durumları itibariyle farklı, muhtelif tabakalara bölünmüş olduğu için, Partinin bunlara karşı takınacağı tavır ve hareket ve menfaatlarıyla ilgili de tabiatıyla farklı olmak zorundadır. şöyle ki;

a) Şehir burjuvasisinin köydeki benzeri, zengin köy ağaları ve mütegalibesidir. Bunlar, memleketin varlıklı hâkim sınıfları arasında yer almışlardır ve yoksul köylülüğü - ortakçılık ve mürâbaha yollarından - soymayı kendileri için bir hak tanırlar. Partinin bu tufeyli imtiyazlı tabakaya karşı siyaseti, köylülüğün yoksul ve orta halli ana yığınlarını, onun soygun hırsına kurban olmaktan, istismar imkânlarını ortadan kaldırmağa çalışmaktan ibarettir.

b) Orta halli köylülük, yerli murabacıların tuzağına düşmemek için, ucuz krediye ve mahsulünü satarken komisyoncuların ve zahire tüccarlarının çapulundan korunmaya ve alât, edevat ve istihlâk maddelerini aldatılmadan, değer fiyatına satın almağa elverişli teşkilâta muhtaçtır. Parti, bu ihtiyaçları göz önünde bulundurarak, köylerde tamamiyle serbest, kredi ve toplu satış kooperatifleri kurulmasına, köylerin bağlı buldukları kasaba ve

şehirlerde, yakın köylerin de ortak olabilecekleri bir istihlâk kooperatifleri ağının vücut bulmasına sistemli bir tarzda çalışır ve bu iktisadî teşekküllerde bizzat köylülerin mesul vazifeler almalarını ve daimi bir kontrol âmili olmalarını sağlamağa çalışır.

c) Toprağı kâfi gelmeyen veya bütün bütüne topraksız yoksul köylülere gelince, bunlar için esas dâva; kendilerini, yeter miktarda açılmış - işlenmiş toprağa ve toprağı işleme vasıtalarına (Pulluk, hayvan v. s.) sahip kılmaktır. 1946 yılının ilk yarısında kabul edilmiş bulunan Topraklandırma Kanununun hükümleri, çok elâstiki, keyfi muamelelere elverişli ve uzun vâdeli olduğu için, bu dâvayı köylü faydasına gözmeğe yararlı bir toprak reformu sağlamaktan uzaktır. Zaten köylülük, köy komiteleri ve köylü birlikleri etrafında teşkilatlanıp da, böyle geniş ve hızlı bir toprak dağıtım işinin tatbikatını kendi eline alacak hâle gelmedikçe, her hangi ciddi bir toprak reformunun lâfı bile edilemeyeceğinden, Parti faaliyete geçer geçmez - köylü yığınlarını, kendi komite ve birliklerinde teşkilâtlandırmak işine sarılacak ve aynı zamanda, Topraklandırma Kanununun, demokratik bir gözlük altında yeniden düzeltilmesi ve en çok 1 - 2 yıl içinde gerçekleştirilmesi için kati ve ısrarlı teşebbüslerde bulunacaktır.

14 — İstihsal masraflarını azaltmak, idrak edilen mahsul miktarını çoğaltmak ve iş kuvvetinin verimini arttırmak bakımlarından, makineli büyük işletmenin ziraatte de küçük işletmeye nispetle daha üstün olduğu, bugün umumiyetle denenmiş ve kabul edilmiş bir hakikattir. Büyük çiftliklerin köylülere dağıtılması, hususi menfaatlerine dokunduğu için, buna aleyhtar ileri gidiş gem vurmak gayretlerinde, büyük toprak sahipleri hep bu hakikati parmaklarına dolamaktadırlar. Halbuki bizde, büyük ve pek büyük arazi ve çiftliklerin yüzde 90 nisbeti, yarıcılık, ortakçılık, tarla kiralama, angarya usulü v. s. gayetle iptidai usullerle işlendiğinden, bunlar, yan yana sıralanmış birçok işletmelerden başka bir şey değildirlir ve bir

Milletlerarası Anayasa ve memleketin dış münasebetleri

bütün halinde bırakılmaları ile köylüye dağıtılmaları arasında, verim itibariye her hangi bir fark da olamayacağı aşîkârdır. Bunu göz önünde bulunduran Parti, zıraf istihsali arttırmak ve köylülerin geçim seviyelerini yükseltmek için, topraklandırılacak her köylüye bir pulluk tedariki imkânını vermek, bazı ziraat bölgelerinde traktör ve harman makineleri merkezleri ve sunî gübre dağıtım depoları vücade getirmek, civar köyler halkını gayet küçük bir ücretle bunlardan faydalandırmak v. s. gibi tesirli yardım tedbirleri almayı ve hükümetin yeni açacağı arazide de makineli büyük devlet çiftlikleri kurmayı, şimdilik maksada en uygun çareler olarak görmektedir.

15 — İstihsali ve köylünün iş gücünün verimini artırmanın daha emin ve köklü bir çaresi de, her köyde, bütün köy topraklarını ve mevcut alet ve makineleri serbest bir anlaşma ile bir araya getirecek, bütün köylülerin elbirliğiyle çalışmaları ve masraf ve vergiler çıktıktan sonra mahsulü aralarında paylaşmaları demek olan müşterek köy istihsali şeklinin benimsenmesidir. Fakat memleketin geri teknik seviyesi, köy istihsal kooperatiflerini, geniş ölçüde makine kuvvetinden faydalanabilecek bir dereceyi buluncaya kadar, bu müşterek ziraat işletmelerinin önemli bir netice alınmasına imkân vermez. Bunu ve önce köylerde irtica nüfuzunun maddî temellerini yıkmak lüzumunu takdir eden Parti, şimdilik bir şeklin faydalarını söz ve yazı ile köylüye yavaş yavaş açıklamayı ve buna zamanla kanaat getirecek köylerde, gönül hoşluğu ile girişilecek denemelerden başarılı neticeler alınmasına yardım suretiyle, tatbikat sahasında, müşterek köy istihsali sistemine karşı rağbeti artırmayı, mahallî şartlarımıza en uygun hareket tarzı olarak kabul etmektedir.

Sınai ziraat bölgelerimizde ve ihracat mahsullerimizin istihsalinde (zeytin, üzüm, pamuk, tütün v. s.) istihsal kooperatiflerinden pek çok faydalanılabileceğine parti, kuvvetle inanmakta ve bu istikamette sistemli bir faaliyet yürütmeğe azmetmiş bulunmaktadır.

16 — Milletlerarası Anayasa'nın, Türkiye adına imzalanması ve Millet Meclisinde de tasdik edilmesiyle ve teknik ve kültürde ileri demokrat milletler seviyesine sür'atle erişmek ihtiyacımız dolayısıyla, iktisadi demokrasi sahasında, vatandaşların hayat ve refahını teminat altına alacak tedbirlere de bir an evvel baş vurmak zarureti karşısında bulunuyoruz. Bu iktisadi demokrasi hak ve hürriyetlerinin (her vatandaşa kendi kabiliyetlerine göre iş bulmak, insanca yaşamaya yetecek ölçüde bir gündelik veya aylık almak, çalışmaya mani hallerde, yeter ölçüde ıktımaif yardım görmek, ihtiyarlıkta aç kalmak korkusundan kurtaracak ve ölünce çocuklarına kollarını açacak geniş bir ıktımaif sigortalar zincirinden faydalanmak, sağlık şartlarına göre çalışmak hakları, dilediği yerde işlemek, grev yapmak, işini kaybetmek tehlikesine maruz kalmaksızın siyasi faaliyetlere girişmek ve işçi hakları için açılan kampanya ve savaşlara katılabilmek serbestlikleri) teğri ve amelî tedbirlerle ıktımaif yaşayışımızda yer almasını sağlamaya çalışmaya, Parti bütün gücü ile çalışacaktır.

17 — Bu gibi ıktımaif ödevlerin tahakkukunu önleyen ve ilerleme hamlelerini kösteklemek gayesini güden iktisadi, hususî teşekküllerin (malî sendika, sınıf ve ticarî kartel ve tröstlerin) memlekette kurulmalarına ve fillî inhisarlar yaratmalarına ve bilhassa yabancı tröstlerin, gizli yollardan iktisadi bünyemize sızmalarına ve iktisadi, binnetice siyasi istiklâlimizi tehlikeye düşürmelerine karşı, Parti gayetle uyanık bulunacak, amansız bir savaş yürütecek ve büyük istihsal ve dağıtım cihazları üzerinde emekçi teşkilâtları ve komiteleri vasıtasıyla daimî ve sıkı bir halk kontrolü sistemi yaratılmasını isteyecektir.

18 — T.S.E.K.P. nin dış siyasette ana prensibi, San-Fransisko'da kabul olan (Birleşmiş Milletler Anayasası) hükümlerine harfi harfine riayet olunarak bu barışçı, demokrat devletler topluluğuna ka-

rışmış olanlarla sağlam ve samimi dostluk münasebetleri kurmak ve dünya barışını sarsılmaz bir temel üzerine oturtmak için alınacak milletlerarası bütün tedbirlerin, Yakınşark ve Balkanlar sahalarında, samimiyet ve ciddiyetle tatbiklerine elde mevcut imkânlarla yardım etmektir.

19 — Bu barışçı işbirliği zihniyetiyle hareket etmek suretiyle, hariciyemizin bütün komşu demokrat hükümetlerle karşılıklı bir güven ve dostluk havası içinde, daima her hususta bir anlaşma zemini aramasını, arada çıkması pek tabii olan ihtilâflı meseleleri hızla çözmeğe çalışmasını temin için Parti her fırsatta sürekli teşebbüslerde bulunmak azim ve kararındadır.

20 — T.S.E.K.P. komşu demokrat memleketlerle böyle sıkı bir dostluk ve beraberlik çerçevesi içinde, Büyük Britanya ve Birleşik Amerika hükümetleri ile de dostça münasebetler idame ettirmek ve alış veriş münasebetlerimizi daha da geliştirmek ve sağlamlaştırmak gayretlerinin, millî menfaatlarımıza olduğu kadar, milletlerarası barışın korunması icaplarına da uygun düştüğü ve bu istikamette devamlı gayretler sarfetmek gerektiği fikrinde dir.

21 — T.S.E.K.P. Balkan memleketleriyle sıkı bir dostluk ve işbirliği münasebeti kurulması çarelerine şimdiden baş vurulması lüzumuna inanır.

22 — T.S.E.K.P. Şarkı Akdenizde millî menfaat ve gayelerimize yabancı ve hatâ zararlı emperyalist manevralara sürüklenmekten ve âlet olmaktan dikkatle kaçınmak zorunda bulunduğumuzu genel oya her fırsatta hatırlatmayı başlıca ödevleri arasında sayacaktır.

İdarî İslahat ve idare makinesinin sadeleştirilmesi

23 — T.S.E.K.P. halkımızın mümkün olan en büyük ölçülerde memleket işlerini doğrudan doğruya kendi eline almasını, idare makinemizin bürokratlardan ileri gelme bozulduk ve aksaklıklardan kurtulmasının en tesirli çaresi sayar. Bu gayeye ulaşmanın en kestirme yolu da, mahalli idareleri şimdiden halk tarafından gizli

oyla seçilmiş heyetlerin kendi mesuliyetleri ve bizzat yerli halkın daimi mürakabesi altında gevirmeleri olduğundan, Parti, köy ve nahiyelerin hemen serbest seçimle teşekkül edecek bu nevi heyetlerin ve müdürlerin idaresine geçmelerini sağlayacak bir kanun çıkarılmasını ve kısa bir zaman sonra, bu usulün kaza ve vilâyetlere de tatbiki yoluyla memlekette aşağıdan yukarıya doğru kurulu, halkın fiilî iştirakiyle gerçek ve geniş bir demokrasi idaresinin geliştirilmesi tekliflerini ileri sürecek ve müdafaa edecektir.

24 — Ayrıca büyük küçük bütün şehir belediyelerinin de İstanbul, İzmir ve Ankara da dahil doğrudan doğruya şehir ahalisince umumî gizli oy ve nisbi temsil usulü ile seçilmiş meclisler ve reisler tarafından işler kendi aralarında paylaşılacak suretiyle ve hükümet makamlarının her hangi bir müdahalesi olmaksızın idare edilmelerini mümkün kılacak teqrîr tedbirler alınması istenecektir.

25 — Uzun harp yılları arasında takip edilemeyen yanlış iktisadî siyasetin doğurduğu müthiş geçim darlığı, pahalılık ve vurgunculuk, memur kadrolarında bozulma ve çözölmeyi son hadde vardırırmış, rüşvet ve suistimallerin âdeta hoşa giden bir salgın şeklini almış olduğunu büyük bir teessürle kaydeden T.S.E.K.P. böyle bir memur kadrosu ile ve bu derece çığırından çıkmış bir idare cihazı ile memleketin demokrasi yolunda geniş ve hızlı adımlar atabileceğine ihtimal vermemekte ve bu devlet dairelerinde esaslı bir temizlik yapmaktan kaçınılamayacağı kanaatinde bulunmaktadır.

Vakit geçirilmeden, kabiliyetsizlikleri veya uyumsuzlukları sabit olmuş; doğruluktan, dürüstlükten saparak, iş eshabını soyarak yolunu tutmuş veya devlet ve millet zararına büyük servetler edinmiş memurlardan sade ve demokratik ölçülere göre kısa bir zaman içinde, resmî ve yarı resmî bütün idarelerin sistemli bir tarzda temizlenmelerini, istihsalde faydalı olabilecek bir çok elemanları tutup, verimsiz, atıl hâle sokan mekanizmanın düzenlenmesini, daratılmasını ve aydın emekçiler arasından seçilecek muayyen evsafıta, faal

disiplinli, dürtüst yeni kadrolarla gençleştirilmesini gerçekleştirmeye çalışmak, Partinin başta gelen dâvaları arasındadır.

İktisadî meseleler

26 — T.S.E.K.P. iktisadî sahada, stratejik kumanda mevkilerini hususî ferdi sermaye guruplarının değil bizzat devletin işgal etmesine ve böylece istihsal ve fiat hareketleri üzerinde tamamiyle iktisadî, sîkî bir nâzım rolü oynamasına taraftardır ve bu manâda emekçi halk sınıfları menfaatinde devletçidir.

27 — Bazı şahısların ve zümrelerin hususî menfaatlarına hizmet eden, halkın zıyanına büyük bir parazit memur ordusu geçindirmeye veya bütçe gelirini arttırmaya hizmet eden burjuva devletçiliği, Partinin istediği kâr için değil, ihtiyaç için istihsal eden ve neticede müstahsil ve müstehtlik kitleler faydasına işlyecek olan halk devletçiliğine tamamiyle yabancıdır. Böyle bir ileri devletçilikte güdülen gayeler; millî istihsal hacmini arttırmak, taşım ve belediyeler vazifeleri ücretlerini düşürmek, emekçi ve köylülerin satın alma kabiliyetlerini yükseltmek, fiatları düşük bir seviyede tutmak ve nihayet çalışan kitleleri süratle teknik ve kültürel bakımlardan en ileri memleketlerdeki kardeşleri seviyesine çıkarmaktır. Parti, işte böyle bir devletçilik geliştirmek için büyük gayretler harcıyacaktır.

28 — T.S.E.K.P. bugüne kadar millet hesabına kurulmuş veya satın alınmış olan büyük malî müesseseler, madenler, fabrikalar, taşıma ve dağıtma işleri v. s. den başka, halkın mübrem ihtiyaçlarına cevap veren, genel menfaatler ve sağlıkla alakalı büyük iktisadî işletme ve kurumların devlete geçmesini, büyük ağır sanayi (makine, demir, çelik ve muharrik kuvvet sanayii) kurmak, yer altı servetlerini kıymetlendirmek, karada, denizde ve havada büyük taşıt işlerini görmek ve her nevi sigortacılık yapabilmek haklarının münhasıran devlete ait olmasını, yerli ve yabancı bankaların devlet kontrolüne tâbi tutulmalarını tahakkuk ettirmeye çalışmak azim ve kararındadır.

29 — Bunlar dışında kalan sanayi ve

ticarî teşebbüsler ve genel olarak küçük sanayi şubeleri, zanaatkâr, esnaf atölye ve dükkânları açmak ve işletmek emekçilerin iş ve teşkilatlanma hakları muayyen kanun ve nizamnamelerin garantisine altına alınmak şartıyla serbesttir. Yalnız vurgunculukla mücadele bahsinde gayetle şiddetli tedbirler alınması gerekir.

30 — Hazine gelirini arttırmak maksadıyla, zarurî halk ihtiyaç maddelerinin satışları üzerine devlet inhisarı konulmamalı, mevcut inhisar sanayi ve müesseseleri, sair devlet işletmelerinin tâbi tutulacağı halkçı kaidelere göre ayarlanmalıdır.

31 — Harp yılları içinde, vurgunculukla, karborsa ticaretiyle, orduya ve devlet dairlerine mal satmakla, Hükümet, Millî Müdafaa ve Belediyeler hesabına yapı müteahhitliği yapmakla v. s. şekillerde yoksul ve orta halli halk yığınlarının ve devlet hazinesinin zararına gayri meşru yollardan edinilmiş büyük servetlere, memurlar tarafından kötü kullanma ve rüşvet yollarından yığılmış varlıklara, sade ve kestirme bir tahkik ve kontrol usulü ile hemen el konulmalı ve bu muazzam servet geniş bir içtimai sigortalar ve yardım müessesesine kuruluş sermayesi olarak verilmelidir.

Mali meseleler

32 — Halen mevcut vergi sistemimiz, devlet hazinesinin muhtaç bulunduğu varidatın en büyük kısmını, daha ziyade vasıtalı vergiler şeklinde yoksul müstehtlik halk yığınlarından toplamaktadır. Doğrudan doğruya alınan (vasitasız) vergilerden, en önemli yeri tutan kazanç vergisi ise, tarih ve tahsilinde hâkim olan halk aleyhtarı ruh dolayısıyla gene bilhassa aynı yoksul halk yığınlarını, küçük gündelik, aylık ve kazançlarla geçinen emekçi kitleleri ezdiği halde, varlıklı sınıflar ve piyasada büyük işler çeviren iş adamları için, kaale alınamiyacak bir mükellefiyet temsil etmektedir. Parti demokrasiye ve içtimai adalete uymıyan bu sistemin bir ân evvel kaldırılmasını ve maliyemizin demokratlaşmasına elverişli tedbirlerin alınmasını elzem saymaktadır.

a - Zaruri ihtiyaç maddeleri fiyatları, yoksul ve orta halli halkın ev kiralari üzerine binen vasitali vergiler (muamele, istihlak v. s. vergileriyle belediye resimleri) ileride büsbütün kaldırılmak üzere en asgari nispetlere indirilmelidir.

b - Millî sanayi ve ziraatimizin himayesi için bile olsa, aynı tarzda, geçim yükünü ağırlaştıran gümrük ve resimleri ile oynamaktan vazgeçilmeli, sanayimiz kendi gücüyle dışardan gelen mamüllerle rekabet edebilecek şekilde gelişmesine yardım etmek, gençlerimizin teknik kabiliyetini yükseltmek, hayatı ucuzlatmak v.s. suretlerle himaye edilmeli ve tedricen gümrük duvarlarını kaldırmaya doğru bir istikamet alınmalıdır.

c - Vergi yükünün esas ağırlığı, varlıklı ve zenginleşme yolunu tutmuş bulunan içtimai tabakalara isabet edecek tarzda, vasitali vergiler usulünden vasitasız vergiler usulüne geçmek ve bu sonrakileri çabuklukla geliştirmek gayesiyle hemen mali islahata girişmelidir. Bu arada kazanç vergilerinin her çeşit yüksek kâr ve gelirler için sür'atle müterakki bir vergi şekline sokulması ve yıllık tutarı 1000 lirayı geçmeyen kazançların bu vergiden istisna edilmesi gerekir.

d - Köylüden muhtelif nam ve vesilelerle alınan vergiler (gayri menkul ve sayım vergileri, türlü mecburi laneler, salmalar v.s.) yoksul müstahsillerin borçtan göz açmalarına ve ziraî kalkınmamıza engel teşkil ettiklerinden, Parti, bunların kaldırılmasını her çeşit angaryanın, iş mükellefiyetlerinin yasak edilmesini ve yerlerine büyük çiftlik arazi sahiplerinin ve zengin köy mütegalibesinin hakiki iradeleri yekünü üzerinde tek bir müterakki irad vergisi tarz ve tahsil olunmasını ve yılda yetiştirdiği mahsulün safi kıymeti 1500 lirayı geçmiyen köy işletmelerinden vergi alınmamasını ister.

Eğitim ve Öğretim meseleleri

33 — T.S.E.K.P. Köylülüğü ve toprak meselesini halletmek için sarfedeceği gayretlerin mühim bir kısmını istisnasız bütün köylerimizde köylü çocuklarında ve gençlerinde modern tekniğe karşı merak

ve heves uyandırmayı ve onları inkılâpçı bir ruhta yetiştirmeye elverişli, ameli öğretim ve eğitim müesseseleri kurulmasını ve bu uğurda bütün işe yarar kuvvetlerin seferber edilmesini bağlamağa hasredecektir.

34 — Memleketin her evladını, Türkiye cemiyetinin çok muhtaç olduğu birer müstahsil vatandaş olarak yetiştirmek en acele ödevlerimizden biri olduğundan, T.S.E.K.P. her çeşit mektep, fakülte, enstitü, laboratuvar v.s. ilim ve teknik kurullarının kapılarını - iktisadi ve içtimai durumları ne olursa olsun - bütün yavrularımıza ve gençlerimize açık bulundurmaya gerektiğini müdafaa edecektir.

35 — Parti, öğrenme çağındaki yoksul çocuklara ve gençlere, tahsillerine devam için muhtaç oldukları her türlü malzemenin (kitaplar, kırtasi levazım, mektep kıyafeti, tahsil müddetince geçim imkânları v.s.) devlet tarafından tedarik edilmesi gerektiğine inanır ve bunu gerçekleştirmek için çalışmayı üzerine alır.

36 — Emekçi sınıfının mesleki bilgilerini genişletmek ve teknik seviyelerini memleket ölçüsünde sür'atle yükselmek maksadiyle Parti, meslek ve sanayi mektepleri sahasında - yapılacak islahat ve modernleştirme tedbirlerine muvazi olarak, 100 den fazla işçi çalıştıran bütün fabrikalarda, işe yeni giren işçileri yetiştirmeye mahsus birer çırak mektebi açılmasını ve bu gibilere ücretli işçi saatlarından ayrılacak günün muayyen saatlarında ameli ve nazari meslek dersleri verilmesini mecburi kılan ve bu mecburiyetin ihtimamla tatbikini Eğitim Bakanlığının kontroluna koyan bir kanun çıkarılmasını istiyecektir.

37 — T.S.E.K.P. Üniversitenin tam bir muhtariyete kavuşması lehindeki hareketleri kuvvetle destekliyecektir. Parti, bu muhtariyetin, temelde iki ana prensibe dayanması lâzımgeldiği kanaatinde dir.

a) Her şeyden evvel, üniversite talim ve tedris kadrolarının geniş bir demokrat zihniyetle, ötedenberi, antidemokratik mürteci, ırkçı faaliyet ve propandalarıyla tanınmış unsurlardan temizlenmesi.

b) Üniversite kadrolarına kendi ilmi faaliyet ve hareketlerinde böyle bir zihniyetle tam bir fikir ve çalışma hürriyeti sağlanması.

38 — Yine aynı çıkış noktasından hareket edilerek üniversite talim ve tedris kadrolarına (profesör, doçent, asistan, ilmi yardımcı) ve bu arada, diğer bütün yüksek mektep, lise, ortamektep, ilk okul ve köy mektepleri, hocalarıyla köy eğitimlerine, bütün siyasi faaliyetlere katılmak, Partilere girebilmek, buralarda faal mevkiler işgal edebilmek hakları sağlanmalıdır.

39 — Parti, öğretimde, nazariyeden çok ameli, mesleki bilgilere önem verilmesi, ameliye ile nazariye arasında bir birlik ve ahenk yaratılması, öğrencilerde teşebbüs ve teşkilatlı faaliyet kabiliyetlerinin geliştirilmesi görüşlerini müdafaa edecektir.

Adalet işleri

40 — Memurlar da haddizatında devlet hizmetinde birer ücretli işçi olduğundan, mesuliyetlerinin de halkla birlikte, aynı hakimlerce tayin olunması gerekir. Fertler arasında, fertlerle hükümet arasında, hükümetle belediyeler gibi bütün halk idare ve müesseseleri arasındaki davalarda ve memurların vazifelerini ilgilendiren yargılanmalarda tek merci mevcut nizamî mahkemeler olmalıdır.

41 — Bütün mahkemeler hâkimlerinin fikir ve icihad bağımsızlıklarının eksiksiz ve tam olarak temini, partinin başlıca gayelerinden biridir. Hakimleri hükümetin ve adalet bakanlığının birer memuru olmaktan kurtarmak için, demokratik adli bir tayin ve terfi sisteminin kabulüne ve adaletin daha sade, daha salim bir şekilde tevziini ve mahkemelerin halka yakın, demokratik bir tarzda işlemelerini sağlıya-

cak geniş bir adli islahat yapılmasına ve kanunlarımızın aynı ruhta tadil ve islah olunmaları uğrunda Parti devamlı bir gayret sarfedecektir.

42 — Bu demokratik islahat arasında, 1) juri sisteminin kabulünü, 2) vilâyetlerde halk tarafından seçilmiş hakimlerle, meslekten yetişme hakimlerin bir arada bulunacağı muhtelif mahkemeler kurulmasını, 3) ihtisas mahkemelerinden vazgeçilerek tek adalet prensibine dayanan bir ileri sistem kabulünü ve nihayet, 4) temyiz mahkemesinin daha salim bir tarzda çalışmasını sağlamak için, temyizle mahalli mahkemeler arasında orta bir merhale teşkil etmek üzere, vilâyet merkezlerinde istinaf mahkemeleri şeklini istiyeceğiz.

43 — Adalet tevzilin ucuzlatılması, yani mahkeme masraflarının asgarî bir hadde indirilmesi de halk faydasına gerçekleştirmeğe çalışacağımız gayelerden biridir.

Millî azlıklar meselesi

44 — T.S.E.K.P. vatandaşlar arasında hiç bir fark gözetilmemesini millî azlıklara mensup kardeşlerimizin her hususta tam bir eşitlik dairesinde, memleketin öz evlatları muamelesi görmelerini, her hak serbestlik ve yetkiden kayıtsız şartsız faydalanmak ve memleketin sevk ve idaresi vazife ve mesuliyetlerine bilfiil iştirak etmek imkânlarına kavuşturulmalarını temine çalışır.

45 — Toplu azlıklara, kendi millî kültürlerini serbestçe geliştirme hakları tanınmalı, mahalli idarelerde ve millet meclisinde kendilerine en az nüfus tutarları nisbetinde, nisbi temsil yolu ile yer verilmelidir.

İstanbul İzmir ve Ankarada geçici idare kurulu 5 kişiden tereküb eder.

TÜSTAV

Vatan Partisi programı

Kuruluş Tarihi : 1954

Genel Merkez : Yerebatan Caddesi 66, kat: 2, Sultanahmet, İstanbul.
Kurucuları : Dr. Hikmet Kıvılcımlı (Genel Başkan), Osman Sercan (Genel Sekreter), Hüseyin Kazancı, İrfan Savgat, Memduh Karahasan, Siyami Altınçul, İbrahim Kayaoğulları, Mehmet Anter, Ahmet Cansızoğlu, Sevdiye Kayaoğulları.

Vatan Partisi 1957 yılında faaliyetten men edildi ve yöneticileri tutuklandı. TCK'nun 141. maddesinden yargılandılar ve uzun süren duruşmalardan sonra hepsi de beraat ettiler.

Vatanımızın «Amerika» derecesinde yüksek teknikli medeniyet kurmasından bahsediliyor. Lâkin, bir şey unutuluyor : Amerika'yı, Amerika yapan hız, Amerikalıların 90 yıl önce köleliği kaldırmak uğruna vatanı harabini göze alabilmek. lerile, yani, keskin hürriyet kavgası ile başlamıştır. Ve şu üç sebeple gelişmiştir.

1 — *Devletin kırtasiyecisi ve askercisi olmayışı, (Tam demokrasi)* 2 — *Derebey artıklarının yok edilmesi (Toprak reformu),* 3 — *Sanayi sermayesinin ötekilerden üstün olması (Teknik yaratıcılığı).*

1 — *Devletin kırtasiyecisi ve askercisi olmayışı : HÜRRIYET ve UCUZ DEVLET* bahsinde,

2 — *Derebeyi artıklarının giderme : KÖYLÜ* bahsinde,

3 — *Sanayi her şeyden üstün tutma : SANAYİ ve İŞÇİ* bahislerinde, ayrı ayrı

program madde ve gerekçeleri olarak verilmiştir.

Bu üç şart, modern medeniyet yükselişi için, birbirinden ayrılmaz bütündür. Biri eksik oldu mu, hiç birisi gerçekleşmez. Hürriyetsiz toprak reformu, yahut sanayileşme, kendimizi aldatmak olur. Aksine, büyük sanayimiz ve işçi davamız yoluna girmeden, ziraatimizi modernleştirme, yahut hürriyetimizi sağlamak, —şimdiye kadarki tecrübelerden yüzde yüz anlaşıldığı gibi— tatlı veya acı hayal olur.

Programımız, o üç ana davayı Türk milletine bütünlüğü ile sunmak için, iki büyük kısma ayırmıştır. Birinci kısım : HÜRRIYET KATLARI, ikinci kısım : İKTİSAT TEMELLERİDİR. İktisat temelleri de ayrıca 5 bölümdür : 1 — İŞSİZLİK TEZİ, 2 — PAHALILIK ANTİTEZİ, 3 —

KISIM : I

HÜRRİYET

Hürriyetin Gereçesi

A — DEMOKRASI millete inanmak-
la başlar.

Abdülhamit, resmi İngiliz gazetesi
Times'e şöyle demişti.

«Beni Hürriyete muhalif görenler
yanılıyorlar. Kullanmasını bilmiyen bir
memlekete hürriyet vermek, kullanması-
nı bilmiyen birine tüfek vermiye benzer.
Herif, babasını, anasını, kardeşlerini öldürür.
Sonra döner kendi kendisini vurur.»

Yani, «Kızıl Sultan» millete inanmı-
yordu. Onun için, «memleketi, hürriyeti
kullanmaya hazırlamak» bahanesile, Ka-
nunuesasfıy 33 yıl rafa kaldırdı. 10 Tem-
muzda yeniden ilân etti. Lâkin, hürriyet,
31 Mart günü, Abdülhamidi temizlemedik-
çe yaşayamayacağını gördü.

Gerçekte, millet değil, *Osmanlı tefeci
ağalarıyla acente bezirgânları hürriyete
lâyk değillerdi.* Onun için, Meşrutiyet, o
derebey artıklarının gölgeleri altında, po-
lis kuvvetile tutulan, kırtasiyecî bir aske-
rî istibdadı, parlamentocu şekil'lerle süs-
lemekten öteye geçemedi.

Sonraları, kafalar değil, ağızlar değiş-
mişti. «Millet hürriyete lâyk değil» deme-
ğe cesaret gösteremiyenler, yapılan istib-
dadı, hürriyetlerin en âlâsı gibi methedi-
yorlardı. Tek Parti şefliği, yumruğunu
masaya vurarak:

«İdaremiz bütün mânasıyle halk ida-
residir» (Meclis 2/11/944 *nutku*) tehdidiy-
le herkesi susturuyordu. Demokrasi, «Va-
tanda anarşi ve sözlü ayağa düşürmek»
(Meclis 24/5/945) sayılıyordu... Böylece
Hamit saltanatı kadar uzun süren yıllar-
da, Anayasamız, kendisine zıt kanunlarla
muhasaraya alındı... D.P., iktidara gelme-
den, mevzuatımızda binlerce antidemokra-

tik kanun buldu. İktidara geçince, kendi-
sinin «Demokrat» olmasını yeter buldu.

Vatan Partisine göre, millete inanma-
mak, evvelâ «Hakimiyet şartsız, kayıtsız
milletindir» diyen Anayasamızı çiğnemek-
tir. Bu suçu, kimse mübah görememelidir.
Saniyen Demokraside olgunlaşmak
için dahi, Demokrasiyi bütünü ile kullan-
maktan başka usul henüz keşfedilmemiştir.
Falih Rıfkı'nın yazdığı gibi:

«Hürriyet eğitimi, ancak hürriyet
içinde elde edilebilecek bir şeydir. Okul-
larda verilecek diplomalı mezunlarla sağ-
lanamaz. Bin yıl beklessek, gene başladığı-
mız yerden yola çıkarız.» (Ulus 3/2/1946).

B — DEMOKRASI: Fikre hürmet,
halka refahla gelişir.

Millet hâkimdir, diyoruz. Bir hâkimin
hakkı karar verebilmesi için yalnız müdde-
iumumiye dinlemesi yetmez, dâvacıyı da,
suçluyu da, müdafaa ve kamu şahitlerini
de, bilir kişileri de, jüriyi de ayrı ayrı din-
lemesi, bütün delilleri ve emmareleri göz-
önüne koyması gerekir. Demek, hâkimiyet
sahiden milletin olabilmek için en iptidaf
şart: Fikirlerin hür olması, yani fikre
hürmet, fikri fikirle karşılamaktır.

Vatan Partisi, mevcut öteki partiler
gibi düşünmüyor. Bizde partilerden bir
kısımını «Ana», bir kısmını yavru, geri ka-
lanları da öveği evlâd veya sığıntı sayan-
ların zihniyet ve marifetlerini pek iyi bi-
liyoruz. Bizzat Ahmet Emin Yalman'ın şu
sözlerini aslâ unutmadık:

«Kendimiz gibi düşünmiyen adamı bir
vatan haini, satılmış, bedbaht, acıacak
bir gafil diye tahkir ederek üzerine saldı-
rıyoruz. Hele siyasi parti münakaşaların-
da saygı ve tahammül, kaide değil, istis-
na...» (Vatan 5/10/948).

Fakat, herşeye rağmen, Vatan Parti-
si, ilim ve prensip partisi kalacak, dere-
beyi artıklarının peçelerini açacak, parlâ-
mento şekillerimize, halk hâkimiyeti muh-
tevasını getirecektir. İster askerî, ister si-
vil her türlü kırtasiyecî geriliği ve polisçi
tahakkümü milletimize lâyk bulmuyacak-
tır.

Çünkü, peçeli veya peçesiz, he: istib-
dat, yalnız aydınlık ve ruh düşmanı ol-

makla kalmaz, içtimai sağlığımıza, iktisadî ve medenî varlığımıza da sinsi bir suikasttir. Tarihte Osmanlı geriliği başladığı zaman Osmanlı istibdadı ile katmerlenip zırhlanmıştı. Gerilik, bir avuç imtiyazlıyı ancak doyurur, ve ancak imtiyazlıları cennette yaşatabilmek uğruna, yaşatabildiği ölçüde, tekmil milleti yok-sulluğa boğar. Onun için, geriliği, farzı-muhâl, demokrasi bile haklı çıkaramaz. Bilâkis, Roozvelt'in dediği gibi: «Demokratik bir âlemde kuvvet, umumî refah bakımından kendini haklı çıkarmalıdır.» (12/11/1944).

Bizde hürriyet, Abdülhamit mantığı ile uygulanır, yani lâffa kalırsa, ne iktisatça, ne medeniyetçe, ne cemiyetçe, ne kültürce... Hiç bir ileri adım ömürlü olmaz ve hele halkı rahat ettiremez. En basit millet menfaatleri, kimseye ağız açtırmadan, en bataklık ağalık hırsına ve zümre mütegalibeliğine kolayca kurban edilebilir. İleri memleketler için nedir, bilmiyoruz, bizim için hürriyet ölüm, dirim meselesidir.

Demokrasimizin bugünkü temeli, Kuvvayı milliyeci geleneğimizin son yadigarı olan ANAYASAMIZ'dır. Gelişigüzel değiştirilmekten ziyade, ilk ruhuna sadık kalınarak uygulanmasını bekliyen anayasamıza göre :

Milliyetçiyiz : Mukadderatımıza tek yabancı karıştırmıyacağız.

Devletçiyiz : Pahalı devletin yerine, vatanşaya iş bulmayı birinci vazife bilen ucuz devleti geçireceğiz.

İnkilapçuyuz. Her türlü maddî istismarı kaldıracacağız.

Lâyıkiz : Her türlü manevî istismarı kaldıracacağız.

Halkçiyiz : Osmanlı artığı bezirgân ve hacıya oligarşisinin önderliği yerine, çalışan çoğunluğumuzun önderliğini tutacağız.

Cumhuriyetçiyiz : Halk tarafından, halk için İdare, Adalet, ve Kültür sîstemi kuracağız.

Parolamız, hür, kuvvetli, bahtiyar Türkiye'dir,

HÜRRIYETİN HEDEFİ: Fakir Halk

1 — DEMOKRASİ, (iki asır evvel yaşamış Frenk filozofu) Condorcet'in dediği gibi) «En kalabalık, ve en fakir sınıfın maddî, manevî ruhî, içtimai bakımdan iyileşmesi olmalıdır.»

HÜRRIYETİN RUHU : Seçim

2 — Seçimler hür, nispi ve tam olacak. Asker, polis jandarma, mahpus ayırıldı yapılmıyacak. 3 aydanberi mukimlik kaydı kalkacak. Medenî kanunun rüşt çağı (19 yaş) ile SEÇMEN olunacak.

3 — SEÇİLEBİLİRLİK: 25 yaşında başlayacak. Siyasî mahpuslar ve, (resmî yetkilerinden faydalanmamaları şartile) muvazzaf memurlar ve askerler de seçilecek.

4 — MEPUS dokunulmazlığı âdi suçlarda tamamen kalkacak, ve siyasî kanaat ve faaliyetlerde mutlak kalacak. Mepus maaşı, orta hayat endeksinden yukarı çıkmıyacak. Tahsisat yerine, bütün taşıt, muvasala ve seyahat masrafları (devletçe sağlanamıyan yerde faturası devletçe ödenerek) bedava olacak. «Yirmi beş sene-denberi ilk defa konuşuyorum», «Ömrümüz Meclisin kahvesinde geçti» diyen mepusun yerine, iş ve istihsale bağıslı geçecek. Her mepus, 100 köyle şahsan muhabere ve temas edip, seçmenlerine sık sık hesap vermiye gidecek. Veremezse, Cemiyetler Kanunu 18. maddesi nisabı ile geri çağırılabilir. Partisinden çekilen, mebusluk-tan da çekilecek.

5 — B. M. MECLİSİ, icra yetkisini de doğrudan doğruya kullanabilecek. Anketler, meclis kürsüsünde kalmayıp, vaka yerinde bilfiil yapılacak. Hükümetten şikâyet vatandaşın demokratik haklarını ilgilendirdiği vakit, mahallinde incelemeyi meclis üyeleri neticelendirecekler.

6 — KANUNLAR, bilhassa bir müessisan meclisi toplanarak, baştan başa gözden geçirilecek. Kanun sayısı fevkâlade azaltılacak. Temyiz reisinin dahi hangisinin yürürlükte olduğunu bilemediği mevzuat labirenti, ilk okul gören vatandaşın bile yolunu bulabileceği kadar sadeleştirilecek. Halkın kolayca anlayacağı dile çev-

riilecek. Sayıları bir ara 8000 diye gösterilen antidemokratik ve Anayasaya zıt kanunlar kaldırılacak. REFERANDUM esası konacak.

HÜRRİYET İNSANI: Teşkilâtlı Millet

7 — HALK TEŞEKKÜLLERİ: Bugün devletin sırtına fuzull olarak yükletilmiş hadsiz hesapsız vazifeleri kendi üzerlerine alacak. Öyle tam teşkilâtli millet haline girebilmemiz için, yalnız şehir ve köy ahalisi değil, öğretmen, adliyecî ve memurlar da hür sendikalar, serbest birlikler, cemiyetler, kulüpler ile cihazlanacaklar. O sayede en cılız fert bile teşkilâtına arkasını dayayarak, hakkını yorulmadan arayacak. Dağınık millet en tabîi haklarını arıyamıyan mazlum millet mefhumu kalacak.

8 — KOOPERATİF'ler üzerinde bilhassa durulacak. Kooperatif, merasimi yillarca süren, ağır masraflı teşebbüs halinden çıkacak. Halkın en geniş yığınları kendi teşebbüsleri ve kontroları altında birleşecekler. İstihlâk kooperatifleri iç ticaretin tanziminde esas rolü oynıyarak bir taraftan vurgunculuğu imkânsızlaştıracak, öte taraftan darma dağınık ufak sermayecikleri istihsale katılmak üzere serbestleştiricecek. Kredi kooperatifleri, halkın «köy bankası» adını takacağı şekilde tefeci ve bezirgân dümeni olmaktan çıkacak. İstihsal kooperatifleri, evvelkilerle işbirliği ederek, köyde, şehirde, küçük müstahsilleri en modern teknik ve usullerle yükseltecek.

HÜRRİYETİN MÜEYYİDESİ: Adalet İstiklâli

9 — HAKİMLER anayasamızın söylediği gibi cidden «millet namına icrayı kaza» edebilmek için, millet tarafından seçilecekler. Asker, sivil adalet ikiliği kalkacak.

10 — HUKUKÇU SENDİKALARI: Müddeiumumiler ve avukatlar da dahil, bütün meslekten adliyecilerin, sicil, terfi

testlerini hazırlıyacak ve meslekî menfaatlerini koruyacak.

11 — ADALET KONGRESİ: Her yıl, bütün hukukçuları toplanırıp Türk mevzuatının umumî seyri ve tatbikatı üzerine etütler yapacak ve ANAYASA MAHKEMESİ'nin antidemokratik konulardaki faaliyetini inceliyecek.

12 — SUÇ'ların basın ve siyaset gesitleri ayrılıp, mutlak surette açık oturumlarda yargılanacak. Cezaevleri, terbiyecî bir müdürle selfgovernement usulüne idareye tabi tutularak, çalışma esasına bir o kadar kültür eklenecek. Her medeni ülkede şart olan rejim politik uygulanacak. Siyasî suçlarda mutlak surette ve adı suçların dahi iş ve kültür testlerine uymuş bulunanlarında sabıka denilen lânet damgası kaldırılacak. İrz suçu dışın-da idam cezası olmayacak.

13 — JÜRİ usulü bütün mahkemele-re sokulacak. Köyler ve uzak semtler için BİNDİRİLMİŞ MAHKEMELER bulunacak. Geçim endeksine kadar gelirlihlere bedava istidâ, ve dâva hakkı gibi, hukukçu sendikalarında istiklâli kazanmış geçimi ni hak sigortaları cihetinden sağlamış bedava avukat imkânı da verilecek.

HÜRRİYET BEŞİĞİ: Kültür İstiklâli

14 — Hak arıyan adliye gibi, HAKİKAT arıyan ve İNSAN YARATAN öğretim, eğitim ve ilim cihazlarımız da, ülkemizde gerçekten KEŞİF ve İCAT ruhunu beslemek için tam istiklâle kavuşacak. Bütün eğitim, öğretmen ve profesörler, kendi KÜLTÜR SENDİKALAR'ında şahsiyetlerini ve menfaatlerini koruyacaklar. Hükümet, bir öğretim kanunu ile, öğretim kollarını, öğretmen vasıflarını, okul masraflarını belirtmekle kalacak, ve özel müfettişlerle yalnız o kanunun uygulanmasını kontrol edecek. Başka şekilde, öğreticilerin hayat, İstikbal, ve faaliyetlerine karışmıyacak.

15 — ÖĞRETİM SİSTEMİ: Bilhassa kol işle kafa işi arasındaki uçurumu doldurma hedefini güdecek. İLKOKULLAR çevre istihsallerinin tarla veya fabrika ve

İli, sistemine göre, **TEKNİK** ve **ORTA OKULLAR** memleket sanayi plânında ayrılmış o yerin pratik iktisadî ihtiyaçlarına göre, programlanacak. **YÜKSEK TAH-SİL**, Enebi neşriyatını intihalle rızıkla-nan kürsü ötüngenliği yerine, memleketi-mizin yerüstü, yeraltı, insan, hayvan bü-tün varlıklarını inceliyerek, iktisat ve istihsâl şartlarımızı geliştirmeye fiilen yarar **ORJİNAL** emeği geçirecek; lâboratuva-rını tarlalarımıza ve atelyelerimize bağli-yarak **İLİM YAPMA** vazifesini, sınaî kal-kınma hamlemizle taçlandırarak.

16 — Öğretim **DEMOKRATLAŞTIRI-LACAK**. Ezberciliğe değil, güçlükler kar-sısında halçareleri bulma, yani hafıza ye-rine zekâyı işletme prensibi öğretim ve e-ğitimin baş prensibi olacak. İsmarlama a-yakkabı gibi, her öğrencinin şahsiyetini ezmiyen ismarlama eğitim güdülecek. «Fazla diplomalı bize gerekmez» kaygısı ile, **İMTİHAN**'lar öğrenci «turnikesi», ya-hut salhanesi haline sokulmıyacak. Dönen öğrenci nispeti öğretmenin, öğretim siste-minin ve öğretim vasıtalarının evsafı ile kıyaslanacak ve testlere girecek. Öğreti-min her kademesine her yaş ve cinsten her vatandaş imtihan vermek şartıyla girip belge alabilecek. Her yerde **HALK ÜNİ-VERSİTELERİ** kurulacak.

HÜRRİYETİN KONTROLÜ :

Prensip Basını

17 — Kanunlar, hiç bir prensip ve fi-lik tartışmasını önliyemeyecek. Basında küfür ve şahsiyat ifratı ile en hayati mese-lelerde hakikatı saklama (sus konspiras-yonu) tefritini gidermek üzere, ilk tedbir bütün yazarlar Sendikalandırılacaklar, ve millet vazifesi gören gazetelerin fikri ve idarî istikametlerinde oy sahibi edilecekler. İlançılık millileştirilecek, ve neşriyatın halk teşekküllerine maledilmesini teşvik hedefinde kullanılacak. Cinayet ve açık sağıklık edebiyatı durdurulacak, oradan tasarruf edilen milli enerjiler, ülkücülüğe yükseltilerek, istihsal hayatımızı, iş ka-h-ramanlarımızı belirten konulara aktarılacak.

HÜRRİYETİN TATBİKATI :

Hoşgörülük ve Sıhhat

18 — **HÜKÜMET** tarzı: İlk milli mü-cadele yıllarındaki tenkide tahammül ru-huna sadık kalacak. Basma kalıp damga ve umacı politikası ile yıldırma usulleri kaldırılacak. Bakanların kanunüstü du-rumlarına (Anayasa 61. madde gereğince) son verilecek; maaş ve tahsisat mepusun-kinden farklı olmayacak, harcırah orta bir memura verildenden yukarı çıkmıyacak. Birinci Büyük Millet Meclisinde olduğu gi-bi, her bakan Meclis önünde teker teker sorumlu olarak seçilecek.

19 — **MEMUR**'ların kendi kendilerini yetiştirip, menfaatlerini koruyacakları **ME-MUR SENDİKALARI** kurulacak, **DEV-LET** mensuplarının karınları ve kafaları doyurularak, halk hizmetinde verimleri arttırılacak. Memurla sivil vatandaş ara-sındaki adalet ikiliği ve hak uçurumu kal-dırılacak.

20 — Çok eski zamanda kalma **VA-Lİ, KAYMAKAM, NAHIYE MÜDÜRÜ** gibi saltanat makamları kaldırılacak. Yer lerine, batı demokrasilerindeki gibi veya muhtarlarımız gibi, halk tarafından seçil-miş mahallî idareciler geçecek; mahallî polis o seçme idarecilerin emrine verilecek.

21 — **ANAYASAMIZIN** âmme huku-ku maddeleri ile, **İNSAN HAKLARI EV-RENSEL BEYANNAMESİ** hükümleri kı-sıtsız, olarak, kitaptan hayata geçirilecek.

22 — **SIHHAT** işleri, kültür ve ada-letimiz gibi, müstakil bir kanunla hekim ve hasta bakıcı sendikaları yardımıyla, muhtar milli idareye kavuşacak. **AİLE HEKİMLİĞİ** müessesesi kurulacak ve her yuvayı tabii abone sayıp, ırk hıfzıssıhha-sını geliştirecek. Hastahaneler tıp ve halk teşekküllerinin kontrolü ve seçimiyle ida-re edilecek.

23 — **SPOR**: Kulüplerimizin memle-ket ve dünya ölçüsünde tam hareket ser-bestlikleri tanınacak. Spor, kalb v.s. ig organları yıpratana, zekâ aleyhine adele urlaşmasına yol açan ve bir kaç «kahra-man» yetiştirmek için, yüz binlerce kişiyi

seyirci durumunda battallaştırılan kumarlaştırılmış şekliinden çıkarılacak. Sporla hareketlerimiz şirreleşecek ve zekamız içtimaleşecek. Milyonlarımızın vücut ve di. mağ ahengini arttırmak için, her çağda ve her sihhatte vatandaşa spor alanı, âleti ve imkânı sağlanacak.

HÜRRİYETİN KUVVETİ : Demokratik Ordu

24 — Modern orduda her tek erin şuur-zaferi yarattığına göre. Bilfiil çalışanlar askere gidince, geride kalanlarına en az geçim endeksile mütenasip yardım yapılacaktır. Terhis edilince makul tazminat ödenecek. Hizmet ocağı içtimai ve teknik okul haline getirilecek.

HÜRRİYETİN SENBOLÜ : Müdahalesiz Vicdan

25 — Her yurddaş, yer, içerken olduğu gibi, dini ve manevi ihtiyaçlarını giderirken devlet veya şahıs karışmasına uğramayacaktır.

HÜRRİYETİN DÜNYASI : Gerçekçi Dış Siyaset

26 — Hiç bir mücerret fikre, ölü düştürme, kuruntu duyguya kapılmıyacağız. Kim, ağır sanayi hamlemizi hakkiyle desteklemek üzere, en az faizle en uygun yardımı yaparsa' (Yabancı sermaye maddemize bakıla) onunla dost olacağız. Cihana, O.I.T. in (Milletlerarası İş Teşkilâtının) anatüzük mukaddimesini hatırlatacağız:

«Fukaralık nerede bulunursa bulunsun, herkesin refahı için bir tehlikedir.»

HÜRRİYETİN RAKAMI : İçtimai İstatistik

27 — Türkiyemizde olanları peçeleyip tedbirleri felce uğratan en derebeğice zülümlerden biri de RAKAMLARIN İSTİP-DADI'dır. İstatistiklerimizde geçim seviyeleri, gelir dereceleri, istihsal, teknik, aile ve teşkilât dereceleri belirtilecek. Böylelikle hem medeniyet aşkımız özentilikten kurtarılacak, hem hükümetimiz kör yoklamaları ile bocalamama imkânını bu-

lacak, hem de milletimiz, alın yazısını düzeltme çarelerini kavrayacak.

KISIM : II

İKTİSADİYAT

Bugün bin vatandaşımız içinde dokuz yüz doksan altısının uykusunu kaçıran iki müzmin illetimiz var. 1 — İşsizlik korkusu, 2 — Pahalılık kâbusu.

BİRİNCİ HAD

İŞSİZLİK

GEREKÇE: İşsizlik «ÜMMÜLHA-BAİS = KÖTÜLÜKLERİN ANASI» dir. Yarım milyon sanayi işçimiz var. «Bütün yurt mahkemelerine 1 yılda 1 milyona yakın iş gelmektedir.» (Ulus 21/12/1946). İlk okula giren 1 milyon çocuğumuzun 75 bini zor mezun olur. Ona mukabil: Tütün sarfiyatı, 1938'in 12 ayında 13,5 milyon kilodan, 942'nin yalnız 5 ayında 17,5 milyon kiloya çıkar. Rakı, aynı müddetlerde 7,4 milyon litreden 9 milyon litreye fırlar. 1938'den 939'a kadar teşviki sanayi işletmelerinin mahsulü yüzde 16, suğlar yüzde 31 artar. *Bütün bu hal, işsizliğin müllete dayattığı taksitli intihardır.* Hapishaneyi (16 yaşındaki Necdet gibi) «Cennet» sayan işsizler ülkesindeyiz. Onun için, vatandaşımızın can düşmanı işsizliğe karşı MU. KADDES CİHAT ilân etmek boynumuza borçtur.

1 — MUKADDES CİHAT İLÂNI: Bütün memleket radyoları ve bekçileri, sabah, akşam ezanlarından sonra, şehir ve köy meydanlarında *şu büyük milli hakikati her gün haykıracaklar:*

«Tarlada, fabrikada, karada, denizde, havada çalışmak, masa başında, salonda, sarayda oturmaktan çok daha üstün şeref-lidir!»

«İnsan için, işten gayrisi yalandır!»

2 — İSSİZE SES: En büyük şehirlerimiz en kıyı mahallelerinden, en ücra köyümüzün dağ başına kadar, *her nerede bir tek yurddaş işsiz kalırsa, orada, hususi, resmi bütün telefon, telgraf ve ulaş,*

tırma casıtalari, derhal, bedavadan o yurddasa açık tutulacak. Masraflar, belediyelerce ödenecek.

3 — İSSİZE İMDAT: İşsizliğe karşı mücadele için, köylere kadar otomatik işliyen müstakil halk teşekkülleri kurulacak. Yangın çıktığı vakit, bütün taşıtlar nasıl etfaiyeye yol veriyorsa, tıpkı öyle, bir işsizın haberi geldi mi, tekmil devlet cihazı ile halk, belediye teşekkülleri, işsiz vatandaşın imdadına, yangına koşarça, yıldırım süratle koşacak. *İşsizliğin görüldüğü ocağa veba girmiş, zelzele çarpmış, bomba düşmüş gibi, yardım ekipleri yarışacak.*

Hükümetin birinci vazifesi: Eşkiya bastırmaktan önce, işsizde iş bulmak olacaktır.

4 — İSSİZE TAZMİNAT: İşsizlik Cemiyet halinde yaşayan hiç kimsenin tek başına kabahati olmadığı için, her işsizde iş bulamıyan ilgil teşekkül ve makamlar, *en az geçime elverişli bir ücret ve tazminat ödiyecek.* Bu hususta ihmali görülenler, başta Cumhurbaşkanı ve Bakanlar gelmek bütün devlet erkânı da dahil olmak üzere, *zencirleme kendi ceplerinden işsizlik tazminatını ödemeye senbolik mahiyette olsun katılacaklar.*

5 — İSSİZE İŞ: Memleketimizden her yıl ihraç edilen 65 milyon kilo üzüm, 30-40 milyon kilo incir, 40.50 milyon kilo tütün, hattâ maden ve emsali gibi bir çok ilk ve ham maddeler, dış pazarlara gitmeden, kendi işçilerimizce âzami derece de elden geçirilip işlenecek, standarize edilecek. Bu suretle, hem kalitesi artacak mallarımıza daha çok müşteri bulunacak, hem hayat pahalımızı arttırmakta hayli rol oynıyan döviz açığımız kapanacak, hem de kendi işsizlerimiz eli böğründe beklerken, başkalarına iş vermek durumundan kurtulunacak.

İKİNCİ HAD PAHALILIK

GEREKÇE: Hayatın pahalılaşması, fiyat rakamının şu veya bu olması değil, vatandaşın geliri ile alım kabiliyetinin alçak

ve iratçılık ile devlet masraflarının yüksek olmasıdır. Onun için:

1 — GELİR POLİTİKASI: Memleketin her bölgesi için özel GEÇİM ENDEKSLERİ çizilecek. Endeksleri, yalnız bakanlık veya ticaret odaları değil, işçi, memur, esnaf, münevver ve köylü teşekkülleri de hazırlıyacak. Her vatandaşın ENAZ GELİRİ o geçim endekslerine göre uygulanacak.

2 — FİYAT POLİTİKASI: Vatandaş ihtiyaçlarından hangi kısmının, vatandaşın en az gelirinden ne kadarı ile karşılanacağı, barometrenin ibresi gibi, gözönünde tutulacak. Meselâ: Kira, ısıtma, aydınlatma, su, radyo masraflarını içine alan BARINMA giderleri, vatandaşın gelirinin en çok 10 da birini, yiyecek, içecek masrafları en çok 5 te birini, devlet masrafları ve vergiler en çok 10 da birini geçmiyecek. Bugünkü hesaba göre: Geçim endeksine kadar olan gelirlerde vergilerimiz yarı yarıya, kiralarmız beşte birinden onda birine kadar indirilecek.

3 — İRAT POLİTİKASI: Kiralar iki cins akara (yani, kira getiren mülklere) göre ayarlanacak.

a) İhtiyaç akarı: İşçi, memur ve esnafın aile tasarrufu ile kurdukları yapılar dır. Bunlarda bütün kiralar, geçim endeksine ulaşınca kadar, serbest bırakılacak.

b) İrat akarı: Geçim endeksinden yukarı gelir sağlıyan kira yerleridir. Bu akarın kira hadlerini ev kadınları mümesillerle müstehlik teşekkülleri takdir edeceklerdir. İhtilâf çıkarsa, jürili mahkeme karar verecektir. Yıllık kira, hakiki bina maliyetinin 20 de birinden yukarı çıkarılmıyacaktır.

4 — DEVLET POLİTİKASI: a) Vasıtalı vergiler: Türkiyede 13 senede bütçenin yarısından üçte ikisine çıktığından, ilk hedef olarak bu nisbet tersine çevrilecek.

b) Vasıtasız vergiler: Geçim endeksi derecesine kadar olan gelirlerden alınmıyacak. Ondan yukarısında ilerleyici vergi (bugünkü rayiçle: 400 liradan yüzde beş, 600 liradan yüzde onbeş, 1000 liradan yüzde otuzbeş, 10.000 liradan yüzde yetmişbeş ve ilâh) alınacak.

c) Bütçe: de her tek milyon masraf, fiatları iki milyon yükselttiğine göre bütçeyi ilk merhalede beşte bir azaltarak, «emsal üssü» yoluyla fiatların en az üçte bir düşmesi sağlanacak.

d) Enflasyon: On yolda onbeş misli kâğıt para arttıran usul kaldırılacak.

e) Devlet mamulleri: İş ve renlere maliyetinden ucuz, halka pahalı satılmıyacak.

5 — HALK POLİTİKASI: a) Halk teşkilâtı: İşçi, köylü, memur, esnaf, aydın bütün meslek zümrelerimiz «Merih yıldızından uzman getirtmeği beklemeden, kendi teğebbüs ve kontrollerile İSTİHLÂK KOOPERATİFLERİ halinde teşkilâtlandırılacak.

b) Fiat mürakabesi: İş, memur ve tüccarlardan alınıp, anılan halk ve kadın mümessilleri ve teşekküllerine verilecek.

c) Mesken işi: Bir zaman büyük şehirlerimizde yangına karşı zengin fakir herkesin katıldığı gönüllü teşekküller nasıl vardıysa, tıpkı öyle, evsizlere imcece yoluyla inşaat seferberliği bir nevi gönüllü millî spor derecesine çıkarılacak. Maliyeti çok, ömrü az, gayrî sıhhi izbecikler yerine, sokakları şakülileştiren ucuz, konforlu blok inşaat halk teşekkülleri Belediye ve devletçe desteklenecek.

d) Büyük vurgunla mücadele: Esnafçık 10 kuruş malı 15 e satınca, memurcuk 100 kuruşu zimmetine geçirince nasıl mahkemeye düşüyorsa, tıpkı öyle, 7 üzüm tüccarının kayırılarak, bir kalemde yarımşar milyon kazanması, 1 milyon vatanşahın fındığına yarı fiyat ve rülp, iki misli kâr edilmesi, bir bankerin 3 günde şaya ile 300 bin lira vurması, 13 milyon köylünün buğdayından 3 ecnebi, 3 yerli firmanın 31 milyon ele geçirmesi gibi haksızlıklar da normal ticaret icabı sayılmıyarak adalete teslim edilecek.

BİRİNCİ NETİCE SANAYİLEŞME

GEREKÇE:

İşsizliği bir numaralı düşman ilân et-

mek, hayat pahalılığını karantinaya almak, ortadan kaldırmıya yetmez. Her iki afetin kökü: Sanayileşme tempo-
muzun yavaşlığında gizlenir. Müzmin istihsal kıtlığı: İşsizliği, işsizlik: Çalışanların kazanç düşüklüğünü peşinden sürükler. O zaman, işsizlikle pahalılık birbirini doğuran mel'un çember (fâsîs daire) halinde vatanşahların boyunlarına asılmış lânet halkası olur. Netekim:

1 — HAYAT PAHASINDAN EN AZ MÜTEESSİR OLANLAR SANAYİ MEMLEKETLERİDİR: İkinci cihan harbinde (1939 ilâ 1942) hayat pahası yüzde hesabı harbe giren İngilterede 17, Almanya da 8 iken, Türkiyede 500'zü buldu. Macaristanda 44, Bulgaristanda 54 idi. Harbe girmemiş vatanımızın, harp görmüş küçük komşularından 8-10 misli, büyük batılılardan 30.60 misli fazla pahalılığa boğulması, dizginsiz bezirgân ve tefeci münasebetleri gibi iktisadî ve içtimafî birçok sebepler başında, bilhassa istihsalîmilin modernleşmemiş olmasından ileri gelir.

2 — İŞSİZLİĞE ÇARE İŞ HACMİNİ GERÇEKTE GENİŞLETMEKTİR. Bizde yapıldığı gibi, işsizlik tehdidi altında bir kısım çalışanları günde 13 saat yıpratırken, öteki kısmını yarım gündelikle kısmî işsizliğe mahkûm etmek, işsizi iş bulmak sayılmaz. Bir yumurtayı on kişiye taşıtmamak veya işçiyi takatî üstünde yorgunlukla ezmek için, tek çare, memlekette iş hacmini sahidene genişletecek daha artan hızlı sanayileşmedir.

Batının 400 yılda aşığı basamakları biz bir kaç 4 yılda atlama mecburuz. Bu mecburiyetlere inanarak, *her içtimai sınıf, zümre ve tabakanın en vatansever, en namuslu, en canlı ve en ileri unsurlarını je-
ragatta içine alan umumî bir millî seferberlik açmaya mecburuz.* Birinci Cihan harbinden sonra İSTİKLÂLMİZİ kurtarmak için nasıl demir çarık, demir asâ, BATILILARA KARŞI Birinci Kuvvayimillîye hareketimizi başardıysak, aynı imanla bugün de İSTİKBALİMİZİ kurtarmak için, BATILILAR DERECESESİNE yücelmeyi hedef tutan iktisadî bir mukaddes harbe ikinci SİNAİ KUVVAYİMİLLİYYE hareketine mecburuz.

Türkiyenin sanayileşmesine hiç bir parti muhalif değil. Fakat, bütün kurulu partilerden ayrıldığımız iki ana prensip var:

1 — TEMEL FARKI: Başka partiler, ecebî uzmanlara uyup, küçük sanayile çöplenmemizi, makineleri dışardan getir. memizi yeter buluyorlar. Vatan Partisi ağır BÜYÜK SANAYİİ, modernleşmemizini temeli ve mihveri sayar.

2 — USUL FARKI: Başka partiler, yukarıdan, kırtasiyeci bezirgân durgunluğuna yaslanarak, kaplumbağa yavaşlığı ile gidişimizi yeter buluyorlar. Vatan Partisi, bir kaç yılda çağ değiştiren Kuvvayimilliyeci geleneğimize lâyık bir hamle ile, çalışan halkımızın feragatlı dinamizmini hareketimize motör yapmak istiyor. Halkı, iktidara kadar üzerine binilip, iktidara gelince geri çevrilen bir araba değil, iktisadî ve içtimâî hayatımızın özü sayıyor.

Ziraatimizi dahi işletmek için, vatanımızda AĞIR SANAYİ evvelâ zarurîdir. Çünkü: Makine yapan memleket, yapamıyanı haraca bağlayabilir. Sanien, bizde ağır sanayi mümkündür de. 1950 yılında sanayi istihsalimiz, ihtiyaçlarımızın 3 te ikisini, gelik, makine ve kimya istihsalı, ihtiyacımızın 3 te birini karşıyordu. Ne çareki, sanayi faaliyetimiz 938 yılı yüz de 15,6 iken, 952 yılı, 12,9 a düştü. Bu nispet sömürge Tayland'a 14,8, Fillipinde 18,5, Yunanistanda 23,9 iken, bizde gerisin geri gidişi, C.H.P. nin DEVLET SERMAYEDARLIĞI gibi, D.P. LIBERALİZMinin de, derdimize deva bulamadığını gösterir.

ELVERİŞLİ SERMAYE

1 — HUSUSİ SERMAYE: Vergi kaçakçılığı uğruna, istihsalimizi tahta perdiklerle bölük pörçük eden verem yuvası işletmeleri cemiyet bünyemizde çiban gibi açan BESLEME SANAYİİ himaye değil, tasfiye edilecek. Vatanımıza en modern sanayii getirecek şahsî teşebbüsler teşvik edilecek.

2 — YABANCI SERMAYE: Siyasi müdahale ve iktisadî imtiyaz istemeyecek. Ağır sanayimize tekniğin son sözünü getirecek. Geldiği ülkedekinden düşük ücret

ve çalışma şartları öne sürmeyecek. Medeni milletlerdeki rayiçten üstün faiz ve kâr almayacak. 10 yıl sonunda, amortismanını bitirip işletmeyi Türk milletine tevdi edilecek.

ŞUURLU TİCARET

3 — DIŞ TİCARET: Yalnız malımızı alanın değil, malımızı değerle alanın malı, milletler arası münakasa yoluyla alınacak. Ömrü altı ayı geçmeyen, ve vurgunculuğun balık avladığı bulanık su haline gelmiş dış ticaret rejimleriyle, zaten bozuk ticarî müvazenemiz mahvedilmeyecek. İthalât ihtiyaçlarımız, açıkça belli sanayileşme plânımıza göre istikrarlı mertebelere zencirine konarak TAHSİSAT keyfi idaresi imkânsızlaştırılacak. Lüks haraç ödenmeyecek. Ecebî fatura hileleri, dış ticaret ateşlerimizle sıkı kontrol edilecek. Hilenin önüne geçilemeyen branşlar, millileştirilecek. Dış ödemeler dünyanın en pahalı değil, en ucuz dövizile yapılacak en az 50 milyon tasarruf yapılacak. Döviz kaçakçılığını besliyen acentelikler millileştirilerek, en az 100 milyonluk tediye açığımız kapatılacak. Demir, çelik ve makine ithalâtı milletler arası münakasa yoluyla millileştirilerek, en az 100 milyonluk ithalâtçı ve toptancı kârı ağır sanayimize tahsis olunacak Devlet inhisarındaki mahsüllerin ihracatı, müstahsil sendika ve teşekküllerin kontrolü altında devlet eliyle yapılarak, hem bitmez dedikodular durdurulacak, hem, her yıl en az 100 milyonluk ihracatçı kârı gene sanayimize yatırılacak. Böylece, yalnız dış ticaret kanalıyla 3 - 4 yüz milyon milli tutumluluğumuz millet kalkınmasına yarayacak.

4 — İÇ TİCARET: Milli sermayemizi çarçur eden başıbozukça israflar önenecek. Her yıl, yüz milyonlarca liramızı istihsal dışı bırakan reklâm masrafları yerine, en iktisatlı tanıtma ve satma cihazı olan kooperatifler kurulacak. Küçük tasarruflar, büyük, istihsale teşvik edilecek İrâatçılığı ve müflis bezirgânlığı himaye eden gelenekleri giderecek usul ve kanunlar konulacak. Her köşede bir sarraf gibi emlak ve arazi hava oyunu ile ikramiye kumarını kışkırtan değer yarat-

maz tenbel iratçılığı ağır vergilere tabi tutulacak, **DEVLET BANKALARI**: Bir taraftan millî sanayileşme plânımızı desteklerken, diğer taraftan küçük şehir ve köy LAR'dan her biri mevduatlarını, kendi sağlıyacak olan istihşâl seferberliğimize cecekleri istihşâl branşlarında, para sahipleri için de daha istikrarlı bir verim destek yapacaklar.

UCUZ DEVLET

5 — **UCUZ İDARE**: Devlet, Belediye, Hususi idare ve her türlü mahalli bütçelerle, her türlü Devlet ve yarı resmî iktisat teşekküllerinde fuzulî, kırtasiyecî lüks, mirasyedice israflara son verilecek. D. P. İktidara gelirken 1,5 milyar bütçede 300 milyon lira (yani beşte bir) tasarruf imkânı bulduğuna göre, masraflar en az dörtte bir kısılacak, 10 yılda 8 misli artarak fiyatları 25 misli pahalandırmış bulunan müsrif bütçe usulü kaldırılacak.

6 — **VERİMLİ MEMUR**: Millî mücadeleyi zafere götüren hükümet kadroları bütçemizin %3 ilâ 5 ini tuttuğuna göre, bu ilk kuvvayimilliyeci uygun devlet geleneğimiz ideal sayılacak. Para enflasyonu ile at başı giden **MEMUR ENFLASYONU** durdurulacak. Fıllî istihşalde daha yüksek hayat standardı sağlanarak, esasen yarısı sanayiden sun'î olarak koparılmış bulunan memurlara, gönüllü olarak katılacakları büyük sanayi cephemizde gerçek yaratma alanı açılacak. Memurların hem vücutları **MASABENTLİK**'in bin bir sancılı artritizm illetinden korunacak, hem ruhları müspet yaratmanın mânevî saadetiyle yücelecek.

Başta bakanlar gelmek üzere, büyük memurlara **İsveçin** tramvayda ölen başvekilî ve karısı hem öğretmenlik, hem ev işleri görürken, kendisi de her sabah bisikletle nezarete giden harbiye bakanı örnek tutularak, barem yapılacak. Büyük memurlar lehine küçüklerin tirpanlanması usulleri kaldırılacak. Ferden memur maaşlarında millî gelire nazaran vukubulan alçalma önlenecek. Böylelikle, kafa, mideleri doyurulan memurlardan bazılarının sürgmeleri önlenecek. Memur terfi ve terfihinde, kemmiyet yerine kaliteye ehem-

miyet verilecek; ve fişlerle test usulü esas tutularak, memur sendikaları söz sahibi edilerek, azil ve tayinlerde şahsî ve indî tesirlere set çekilecek.

BÜYÜK SANAYİ

7 — **İKTİSADİ MİLLET TEŞEKKÜLLERİ**: Büyük sanayimizde meşgul olanların yüzde altmışını benimsemiş İktisadî Devlet teşekküllerinin idaresine bir milyondan fazla sermayeli bankalardan ziyade halk teşekkülleri katılacak. Hesapları, divanı muhasebat vizesinden geçecek. Teker teker işletmelerin teknik ve idarî güdümüne işçi mümessilleri katılacak.

8 — **PLANLI BÜYÜK SANAYİ**: Ucuza devlet, şuurlu ticaret kanallarından ve toprak reformundan doğacak tasarruf ve döviz fonlarına dayanarak, bir Meclis devresi olan 4 yıl için, 700 milyon liralık Birinci ağır sanayi plânı kurulacak. Şimdiki bütçemizin en az 20 de birile 50 milyonluk motor, 50 milyonluk tersane, 40 milyonluk oto-traktör, 40 milyonluk ziraat ve sanayi makineleri fabrikaları kurulacak. İkinci 4 yılda sanayie elverişli atom pilleri, kimya işletmeleri, elektrik santralleri kurulacak. Milletler arası münakaşaya yolu ile, hiç bir batıl itikatla kösteklenmeksizin, sermaye gelmediği zaman patent ve ihtisas parayla satın alınacak.

İKİNCİ NETİCE

İŞÇİ MESELESİ

GEREKÇE: İstihşalimizin modernleşmesi, yalnız makine ve usullerimizi ele almakla gerçekleşemez. İyi aletsiz ve usulsüz insan çalıştırmak nasıl geriliği ebedileştirir, tıpkı öyle, insanı şuarsuz makine gibi kullanmaya kalkışmak da en değerli millî zenginliğimizin, yani iş gücümüzün evvelâ verimini alçaktır; sonra da asıl korkulan tehlikeyi: Makine düşmanlığını getirir. Netekim, yıllardanberi ziraatte ve sanayide makineleşmeyi ilerletememişimizin baş sebebi: Şehirde, köyde mutlak istismarı, az ücretle çok çalıştırmayı kaldıramamış bulunmamızdır. Batıda, işçilerin

mutlak istismara karşı mukavemetleri başladıkdan sonradır ki, işverenler kârlarını daha mükemmel makinelerle istihlal yapmaktan başka yolda bulamayacaklarını anlamişlar, ve o işçi zoru ile, bugünkü sahika makine medeniyeti yükselebilmistir. Onun için, Hükümetimizin de dahil bulunduğu OİT'nin Birleşik Milletler Sosyal ve Ekonomik şurasına verdiği raporda bile şöyle denir: «Çalışan sınıfların hayat şartlarının düzeltilmesi iktisadi inkişafın birinci hedefidir. İş şartları ve sosyal şartlar düzelmedikçe, yeni malzemeler verilmesi ve en iyi istihlal usullerinin kullanılması beklenen bütün neticeleri hasıl etmeyecektir.

Bir çok kimseler için adaletsizliği, yoksulluğu ve mahrumiyeti tezammün eden iş şartları, öyle bir hoşnutsuzluk yaratır ki, bu hal barışı, Cihan ahengini tehlikeye sokabilir.»

1 — SİYASET: Nüfus artışımızın 20 misli çabuklukla artan, en uyanık ve en teşkilât kabiliyetli sosyal zümremiz, İŞÇİ SINIFIMIZ, siyasetimize kuyruk değil, baş olacak. Siyaseti, günlük ekmeği kadar ciddiyetle benimseyen işçi evlâtlarına, Türk milleti, bütün demokratik haklarıyla beraber, memleket hayrına iktisadi hayatımızı da aşağıdan ve bütün halkımız gibi kontrol etme hürriyetini de vererek, millî sanayimizin, Batılı ülkeler derecesinde verimli ve yüksek olmasını sağlayacak.

2 — SENDİKA: Çalışma bakanlığının emrinde bir kibar memurlar şubesi sayılmıyacak, işçi sınıfımızın kültür ve şuurunu yücelten bir HAYAT OKULU, millî mücadele teşkilâtı olacak. İşçi sigortaları başta olmak üzere, iş ve işçi hayatımızı ilgilendiren bütün tesisleri kontrol edecek. Ücret kesintileri, tazminatlar, müddet uzatmaları ve işten çıkarmalar, sendikaların rızası dışında yapılmıyacak.

3 — MÜMESSİL BİRLİKLERİ: Sendikasıız işçiler de, seçtikleri mümessiller vasıtası ile, gerek kendi menfaatlerini, gerekse millî istihsalımızın iktisadi menfaatlerini güden mümessiller birlikleri kuracaklar.

4 — ESNAF OLMİYAN İŞÇİLER: Esnaf dernekleri kanununun 8. maddesile

eski sistem teşekküllere ismarlanan ve işçi nüfusumuzun üçte ikisini tutan hakikî işçi vatandaşlarımız, müstakil ve hür işçi sendikaları kuracaklar.

5 — DANİŞMA: İktisadi ve içtimai kanun tasarıları, Ticaret ve Sanayi Odalarından geçtikleri gibi, işçi teşekküllerinden de geçecek.

6 — İŞ KANUNU: Yalnız «Teşviki Sanayi» müesseselerine inhisar etmeyecek. Hususî, resmî küçük, büyük bütün sanayi işletmeleri gibi, ziraatin, ticaretin, kiredinin her koluna da teşmil edilecek.

7 — BÜYÜK İŞÇİLER KONGRESİ: Her yıl toplanacak. Bu kongreye Sendikalar gibi, işçi mümessillikleri birlikleri ve siyasi partiler de katılacak. Orada, iş hayatımızı ilgilendiren bütün mevzuat ve meselelere dair teklif ve dilekler hazırlanacak.

8 — KOLLEKTİF İŞ MUKAVELESİ: Batı Avrupanın sömürgelerinde bile 1939'danberi uygulanan toplu ve yazılı iş sözleşmeleri, sendikalar elile, ve az işçili yahut sendikasıız yerlerde, mümessil birlikleri, yoksa en yakın sendika delaleti ile yapılacak.

9 — MİLLETLER ARASI MEVZUAT: Türkiyenin de imzaladığı O.İ.T. (Milletlerarası İş Teşkilâtı) nın 1914'tenberi işsizlik, sıhhat, âzamî müddet, asgari ücret, kadın, çocuk, sigorta ve ilh. hakkındaki kararları ciddiye alınacak.

10 — İŞ MÜFETTİŞLERİ: Münhasıran hekimler arasından, işçi mümessilleri birlikleri ve Sendikalar tarafından aday gösterilip, müstakil hâkimler heyeti kararı ile seçilecekler ve azledilecekler. Tek işçi vatandaş dahi, müfettişlere dâvâ açabilecek.

11 — MÜDDET: Çabuk yıpranma, damar sertliği, tansiyon, kalb krizlerine karşı tavsiye edilen 5 günlük hafta unumileştirilecek. («Tanrının haftası yetmiyor artık» Alman İdarî Servisleri Başhekimî Fulde). Birinci Cihan harbinde bile yazın 12, kışın 9 saat süren çalışma müddetinin, İş Kanunu ile 13 saate çıkarılma imkânı kapatılarak, haftada âzamî 40 saat iş uygulanacak. Yılda en az bir ay ücretli tatil verilecek.

12 — ÜCRET: Birinci Cihan harbinde-
kine kıyasla bugün 25 lira olması gereken
gündelikler, hayat pahasına göre, ortala-
ma iki misline çıkarılacak, İstihsalinizin
verimi yüzde 12 artarken, ücretler yüzde
11 azaltılmayıp, çoğaltılacak. Şahıs eme-
ğinin ve milli verimliliğin zararına olan
prim usulü kaldırılacak. Ücretler, her
hafta başı muntazam ödenecek. Genel tat-
il günleri tam ücretli olacak. O günler
çalışana çift gündelik verilecek. Kadın,
çocuk, din, ırk, hürlük, mahpusluk fark-
larına bakmaksızın: AYNI İŞİ görene AY-
NI ÜCRET verilecek.

13 — GREV: İşverenin kısmi veya
tam gizli lokavtlarına hiç bir kanunla mâ-
ni olunamadığı B. Millet Meclisinde dahi
belirtildiğine göre, işçilerimizin alın yazı-
ları arz ve talep kanununa bağlı kaldıkça,
grev, hem işçilerimizin biricik meşru ne-
fis müdafaası olacak, hem de işletmeleri-
mizin biricik meşru nefis müdafaası ola-
cak, hem de işletmelerimizi mutlak istis-
mar yerine makine kullanmaya sevk ederek,
millî terakkî ve refahımızın canlı zembere-
ği haline girecek. Bu kadar mühim bir hak
hiç bir bahane ile geciktirilmeyecek.

14 — SİHHAT ŞARTLARI: İş, yalnız
yaşama çaresi bir angariya olmaktan çı-
kıp, yaşamının en mânâlı şartı ve ferdin
yaratma saadeti haline getirilecek. İşçi-
lerimizin yalnız «Mikrop yatağı» işyerleri
değil, «Medeniyet tarihini yalancı çıkaran»
barınma yerleri de, iş müfettişi hekimler
tarafından gözetilip iyileştirilecek. GECE
işinin başlaması ve bitmesi yazın 18 den 8
ze, kışın 17 den 9 za kadar sayılacak, ve
gece zammı yüzde 50 den azolmayacak.

15 — ANALIK: Daha 1915 yılı sayı-
ları bir kaç yüzü geçmiyor iken, on yıl-
da erkek işçilerin dörtte birini aşan ka-
dın işçilerimize hor bakışlar vatan hiya-
neti sayılacak. Doğundan iki ay evvel ve
sonrası için ücretli izin verilecek. Sütan-
nelik ve sun'î emzirme işlerine belediye
kontrolü ve yardımı sağlanacak. Bütün iş-
yerlerinde, biri yetişemezse bir kaç işlet-
me birleşerek, bir tek anne için dahi kreş
ve çocuk yuvası kurulacak.

16 — ÇOCUK: Sanayi büyüdükçe, ok-
ul yerine işe giden çocuklar, esnaf çira-

ğı durumundan kurtarılacak. Çalıştıkları
yerde yetiştirilmeleri için, çocuklar yarım
günleri normal ücretle fabrika okulunda
veya en yakın sanayi bölgesi okulunda
öğretim görecekler.

17 — İSSİZLİK SİGORTASI: İşçi, iş-
siz kaldıktan sonra, dünyanın en güzel si-
gortalarının dahi tatbiki ve faydası bu-
lunamayacağına göre, birinci derece mü-
him olan asıl işsizliğe karşı sigortalan-
ma, işveren hesabına ve milli ölçüde ku-
rulacak.

18 — KISMİ İSSİZLİK: Velev tamir,
temizleme bahanelerle de olsa, angariya
hizmetler, sendikaların rızası dışında üc-
ret kesintileri yaptırmak gibi, kısmi işsiz-
lik yaratmak ta suç sayılacak.

ÜÇÜNCÜ NETİCE

KÖYLÜ MESELESİ

GEREKÇE: Dünyamızın beşte dördü-
nü tutan geri ziraat bölgelerinin ortala-
ma ziraat işçisi verimi, ileri memleket zi-
raat işçisinin altında biri kadardır. Ameri-
kada 1 ziraat işçisi, ziraat dışında çalışan
«13-14 kişiyi besler.» Türkiyenin ziraatte
çalışan 6 kişisi, ziraat dışında çalışan an-
cak 1 kişiyi besleyebilir. Yani, ziraatimi-
zinverimi, Amerika'dakinin 78 ilâ 84'te bi-
ri demektir. Bir vilayetimiz kadarcık
Belçikada Türkiye nüfusunun yarısı
yaşiyor. Adam başına 2 dönüm top-
rak ekilebildiği halde, Belçika ziraî gıda-
sının onda 8'ini kendi yetiştiriyor, hattâ
bir kısım da ziraat mahsulü ihraç ediyor.
Biz, en az 25 misli toprağımızda, hâlâ ec-
nebiden buğday sokarak açlıktan kurtu-
luyoruz. Bu rakamlar, toprak faciamızın
dehşetini göstermiye yeter, sanıyoruz.

Halbuki, Amerikada 90 yıl evvel ya-
pılmaktan korkulmamış toprak reformu
ile, bugün yalnız boş duran tarlalarımız
işlense, yıllık 15 milyon ton fazla buğda-
yımız olur. Milli gelirimizin ziraat bölü-
mü 2 mislinden fazla çoğalır. Fazla mah-
sulün yarısı ihraç edilse, bugünkü bütün
ihracatımızdan fazla vatanımıza altın ge-
tirir. O dövizle dünyanın muazzam fabri-
kalarını kurarız. İç pazarımızın milyar-

larca artan talebi, kurulan yeni sanayii-mize geniş müşteri olur.

Onun için, modernleşmemizin temeli olacak Büyük Sanayimizin tutunması için birinci şart İŞÇİ MESELESİ ise, ikinci şart: KÖYLÜ MESELESİ'dir.

KÖYE DEMOKRASİ

1 — KÖY HEYETLERİ: Hükümet veya mütegalibe nüfuzu karışmadan, tam hür seçimlerle kurulacak. Seçilen Muhtar ve heyetten herbiri, Cemiyetler kanunu 18. maddesi hükmüne göre seçmenler tarafından her zaman değiştirilebilecek. Bugün kaymakam emrile yapıldığı gibi, halkın seçtikleri yukarıdan azledilemeyecek Karakol telefon ve telakileri, köy heyetlerinin de ulaştırma vasıtası olacak.

2 — JANDARMA VE MEMUR'ların, devlet nüfuzunu şahsî mahksatlarda kullanmaları ve «misafirlik» angarıyaları şiddetle yasak edilecek. Köylünün karakol veya memurdan şikâyeti, tekrar karakola veya memura havale edilmeyecek.

3 — HER MEPUS: 100 köyün sırdaşı olacak. O köyler halkıyla mektuplaşıp, sık sık buluşacak. Şikâyetleri yerinde inceleyip sonuçlandırmıya çalışacak. Mebusundan memnun olmayan köy, beğendiği mebusu sırdaşlığa kabul edecek.

4 — KÖY GEÇİM ENDEKSİ'nden aşağı seviyeli fakir köylü ailelerinden vergi alınmıyacak.

5 — BİNDİRİLMİŞ MAHKEMELER: Hayvan sırtından helikoptere kadar her vasıtadan faydalanarak, şikâyetlere ve davalara yerinde çabuk usulle bakacak. Yalnız suç ve cinayetleri takiple kalmıyacak, toprak meselelerini, borç hadlerini, toprak ve su kiralalarını kontrol edecek ve tefecileri, faizcileri koğuşturacaklar.

6 — KANUNLAR: Köy hayatını ilgilendiren mevzuat tasarıları, ziraat odalarından geçtikleri gibi, aynı haklarla köylü teşekküllerinden, sendikalarından ve kooperatiflerinden de geçecek. REFERANDUM: Usulü şehirler gibi, köyler için de canlı ve işler hale getirilecek.

7 — BİNDİRİLMİŞ SİHHAT EKİPLERİ: Eczahaneyi, ameliyathaneyi ve he-

kimi, hasta bakıcıyı köylünün ayağına götürececek. Köy kanununun sıhhat maddeleri hekim sendikaları ve odalarınca, köyün ev, su v.s. imar işleri mimar, mühendis, ve ziraatçı teşekkülleri tarafından hazırlanıp, dalma gözönünde uygulanacak.

8 — BİNDİRİLMİŞ KÜLTÜR EKİPLERİ: Beşte biri okuma, yazma bilmiyen köylünün ayağına bütün memleket için sistemli bir plân dahilinde sinema, tiyatro, kütüphane mevsim okulu v.s. götürülecek. Böylece, hem işsizlikten kırılan münevverlere yararlı iş, ülkü, ve ekmek buluncak, hem köylümüzün başta istihsal bilgisi gelmek üzere, hürriyet terbiyesi, hayat aşkı ve siyaset suuru geliştirilecek.

9 — KÜLTÜR ERLERİ: Okulların tatil aylarında, 500'den yukarı nüfuslu 8000 köyümüze kura ile birer üniversiteli, 500 ilâ 150 nüfuslu 16000 köyümüze birer lise. li gönüllü olarak, belli programlarla yazlığa gönderilecek. Kültür erlerinin geçimleri, asker nafakası ayarında devlet ve belediyelerce ödenecek. Böylelikle, aydın gençliğimiz maddî manevî sıhhat kazanarak, halkı tanıyacak ve memlekete bağlanacak. Eski medreseliler kadarcık olsun, köye boğaz tokluğuna bilgi, teknik, heyecan ve sevgi götürüp, köyün dâvalarını getirecek.

10 — SERBESTLİK: Köylüyü, köy sınırları içinde hapseden kast ruhlu kültür ve idare sistemleri kaldırılacak. Herkes gibi köylü de vatanın dilediği kögesine gidip, istediği işe katıla bilme imkânları bulacak. Belediyeler, sendikalar ve diğer halk teşekkülleri köyden şehire akın edenleri derli toplu bir plân ve hazırlıklarla karşılayacak.

TEŞKİLÂT ve EKONOMİ POLİTİKASI

11 — ZİRAAT İŞÇİLERİ SENDİKALARI: Sayıları yüz binleri aşan yanaşma, götürücü, aylıkçı reñçberler ve ziraat işçileri iş mevzuatına göre özel sendikalar da toplanacaklar. Çalışma şartları, müddetleri, mahallî geçim endekslerine uygun en az geçim endeksleri belirtilecek. (O. İ. T. nin «İçtimai adalet için» eseri der ki.

«Cihan barışı için sanayi işçilerinin içtimalı terakkisi kadar, toprak işçilerinin içtimalı terakkilerinin de esaslı bulunduğunu, yirminci asrımızda görmiyen kimdir?»

12 — **TOPRAKSIZ KÖYLÜ TEŞEK- KÜLLERİ:** Toprak reformunda anarşiye ve kırtasiyecillğe yol açılmaması için temel teşkilât olacak.

13 — **ZİRAAT KOOPERATİFLERİ:** Köylünün kendisi tarafından kurulup kendisi tarafından kontrol edilecek. Ortak yü- zü geçince, bin müşkülât çıkarılmıyacak. Bilâkis, 13 milyonda 50 bin imtiyazlı ki- şiye münhasır, bir nevi şirket yavrusu ol- mıyacak, milyonlarca müstahsili dağınk- ıktan kurtaracak. *Şehirle köy arasındaki uçurumu, Felemenkte olduğu gibi, doldur- mıya çalışacak.* Kooperatifler, hükümet veya tüccar emrindeki birliklerin kontro- lundan kurtarılacak. Büyük sanayi reka- beti karşısında el ve ev sanayiini kaybe- den köylüye, büyük çiftliklere kıyasla da- ima daha pahalıya mal olan malzeme ve eşyaları ucuza mal edecek. Ortaklarına piyasadan pahalı mal satmıyacak. Satar- ken birbirleriyle rekabete düşerek, bereket yıllarını bile felâket yılına çeviren küçük ekincilerin mallarını değerle satacak. Or- taklarının malını ölü fiyatına almıya kal- kışmıyacak. Küçük ekinciye de modern is- tihsale ve ilme kapalı kalmaktan kurtara- cak.

MİLLÎ BİRLİKLER: Bütün zirai mes- lek birlikleri sendikalar, federasyonlar şeklinde, memleket ölçüsünde federasyon- lar, konfederasyonlar kuracaklar.

14 — **KREDİ:** Bizim güzel geleneğimi- ze göre, tefecilik, faizcilik içtimalı haram ve suç olarak en sıkı takibata uğratılacak. Bugünkü yüzde 8,5 banka faizi, köy işlet- mesi kooperatifleştikçe en az haddine indi- rilecek, büyük çiftlikler için arttırılacak, küçük ekinciye eksiltilecek. Böylelikle, devlete olan borcun 12 misli, banka bor- cunun 6 misli olan faizci borçlarıyla, köy- lünün sümürülmesi öntenecek. İstihsal kooperatifleri kanalıyla verilen ödünçlerin taksitleri, mahsul idrak edilince tahsil olunacak. Kredi, takati büyük olan çiftçi- lerden ziyade, takatsiz köylüye sağlana- cak. İpotek ve teminat yerine, kooperatif

ve köy teşekküllerinin kefaleti ve sorum- luluğu geçecek.

15 — **FİYAT POLİTİKASI:** yılda, gi- yim eşyası 9 misli pahalalanırken, muhabet fiyatlarının 4 misli olması gibi, zirai mah- suller aleyhine, sanayi mahsullerinin fiyat artışı durdurulacak. Köy mahsullerinin, hakiki köylü kooperatifleri eliyle ihracaatı kolaylaştırılacak ofisin idare ve kontrolü köylü teşekküllerine bırakılacak. Ofis, kurtlu malları, valilerin bile reddedecekleri kadar pahalıya satan bir kapalı kutu ol- maktan çıkarılacak.

Köylümüzün yarısı topraksızlıktan, buğday satın almak zorunda kaldıkça, de- rebeyi artığı müttegallibe ile bezirgânların vurgunlarına yol açan mübalâğalı himaye- cilğe de kalkılmıyacak. Ancak, modern is- tihsali küçük ekincilere kadar götürmekle zahirenin maliyet fiyatları indirilecek.

KÖYLÜYE TOPRAK

16 — **TUTUM:** Küçük ekincilerimiz, esasen cılız olan sermayelerini, toprak sa- tın almada harcarsa, sonraki her teşeb- büsleri parasızlıktan felce uğrıtacağı için, Amerikanın 1862 «Homestead kanunu» usullerine göre, topraksız ve yarı göçebe nüfusumuz, orta halli müstahsiller duruma getirilecektir.

17 — **MÜDDET:** 25 yıldır, faiz raici düştükçe pahalılaşan topraklar, ziraat ma- kineleştikçe büsbütün ateş pahasına çıka- cağından, toprak dağıtımını vurgunculuk- tan kurtarmak üzere, vakit geçirmeksizin, devlet elindeki boş topraklar en geç altı ay içinde, istimlak edilecek boş topraklar en geç *Bir yıl* içinde dağıtılacak.

18 — **ŞEKİL:** 1915 tenberi çıkmış ka- nunlar memur elle bir türlü neticelendiril- lemediğine ve B. M. Meclisinde bu işi me- murların 500 yıldan önce bitiremeyecekleri belirtildiğine göre, ziraat bakanlığının 8 milyon saydığı topraksız köylülerimizin doğrudan doğruya seçecekleri **TOPRAK- SIZ KÖYLÜ TEŞEKKÜLLERİ** kurulacak ve bu teşekküller **BİNDİRİLMİŞ MAH- KEMELER**'in nazaretleri altında, yukarı- ki mehiller içinde toprak dağıtımını ger- çekleştirecekler.

19 — BOŞ DEVLET TOPRAKLARI :

Devlet elindeki en az 14 milyon dönüm boş arazi, derhal, 125695 rençber ailesinden beherine, münbitlik derecesi göz önünde tutularak 50 ilâ 70 şer dönüm ve pek az topraklı köylü ailelerine o nispette Bedava dağıtılacak. Böylelikle yılda, (çayır, bahçe hariç) yalnız hububat 7 milyon ton, şimdiki rayiçle 2 milyar lira fazla mahsul, milli gelirimize katılacak ve aynı nispette devlete gelir sağlayacak.

20 — BOŞ ÖZEL TOPRAKLAR :

4700 toprak ağası ile, 418 toprak beğinin elindeki arazi, 2,6 milyon köylü ailesi topraklarının *iki buçuk* misli fazla iken, bu arazinin 19 milyonu, ne sahibine ve ne millete hayır getirmeyen bir halde duracağına, 1938 deki vergi veya kira bedelleriyle mütenasip fiyatlara bağlanacak. Toprak kanununun ilk miktarlarına göre, istimlak edilecek, ve toprağı eksik yarım milyon köylü ailesinden beherine 25 ilâ 45 şer dönüm dağıtılacak. Böylelikle, yılda, (çayır bağ hariç), yalnız hububat 10 milyon ton, bugünkü rayiçle 3 milyar lira fazla mahsul milli zenginliğimize katılacak.

Bu topraklar, 50 yıl vadeli ve faizsiz taksitlerle ödenecek. Aile başına 50 dönümden fazla yer için 10 sene vade ile yüzde 2 faiz konulacak.

21 — GASPEDİLMİŞ YERLER :

Osmanlı toprak düzeninde «miri», «vakıf», «metruk», «mevat» sayılmış yerleri, gayri meşru emri vakilerle tasarrufuna geçirmiş olan aşiret reisi, mütegalibe gibi derebeği artıklarının durumları, bindirilmiş mahkemelerce, mahallinde incelenecek. Haksız iktisaplar sahiplerine veya köy özel kişiliğine geri verilecek.

22 — EK DÜZEN :

Bir asırda bitmeyeceği B. M. Meclisinde beliren kadastro-yu beklemektense, tarla ve köy sınırları gibi cinayetler kaynağı olmuş durumu, köylü teşekkülleri bindirilmiş mahkemeler nazaretinde düzenliyecek.

Büyük arazi inhisarı yüzünden hayvan yetiştiriciliği imkânlarını kaybetmiş bulunan köylülere, her köy için zaruri OTLAK ve BALTALIKLAR tesbit edilecek. Kır suları, mutlak adaletle üleştirip, gerçek ihtiyaca göre sıraya konacak.

EKİNCİLİĞE TEKNİK

23 — GEREKÇE : Büyük çiftliklere nazaran her ayrı küçük ekinci için modern ziraat tekniğini ve malzemesini tedarik etmek ve benimsemek çok pahalı olacağından, şimdiye kadar yurdumuzda denenmiş cihazlanma usullerimizin müsbet ve mükemmelleştirilmiş tatbikatı, bütün yurda teşmil edilecek.

24 — ZİRAAT KOMBİNALARI : İşlenebilir topraklarımızın 5 te 4 ü boş kaldığına göre, ekinci cihan harbi kulluğımıza çare olan, ve kısa zamanda mevcut orta ve büyük arazi sahiplerimizin yekünü kadar mahsul yetiştirerek, harp sonu yurdumuzu buğday ihracatçısı yapan ZİRAAT KOMBİNALARI, özel bir kanunla muhtariyeti haiz iktisadî millet teşekkülleri halinde geliştirilecekler. Ülkücü fen adamları ile, ziraat işçi sendikaları idaresinde ve devletin yalnız kanunî kontrolü altında, zirai kalkınmamızın modern kaleleri ve örnek çiftlikleri haline getirilecekler.

25 — DEVLET TEKNİĞİNDEN FAYDALANMA : Zirai kombinelerle Devlet çiftlikleri, komşu köylerin en fakir ekincilerinden başlayarak, orta köylüsüne kadar, ki aile topraklarına sürme, ekme, gübreleme, tohum islah ve ilmi usul yardımlarında bulunacaklar 1941 yılı 1060 traktörle yalnız kombinalar bile, zirai çevrelere 10 da bire yakın fiili yardımda bulunabildiklerine göre, memlekete 40000 traktör girdikten sonra, makineler yarı boş duracaklarına, köy istihsalimizin tamamen yeni vasıtalarla verimlendirilmesi için teşkilatlandırılacak.

26 — ZİRAİ DONATIM KURUMU :

2/2/1943 günü «Yurt içinde 500 kadar temsilcilerin TÜCCARDAN seçilmesi» kararlaşmışken, 50 temsilciliğin zor kurula bilmesi, asıl ilgililerin, yani çalışan köylünün işten uzak tutulması ile izah edileceğine göre, modern ziraat tekniğinin kolayca ve ucuzca küçük ekincilerimize kadar ulaşabilmesi için, Donatım Kurumları bezirgân inhisarından çıkarılacak. Bilfiil müstahsil ekincilerle topraksız köylü teşekküllerinin yeni bünyeli heyetleri emrine verilecek. Önce 500 nüfustan yukarı 800

köy arasından en uygunları etrafında yüzer traktörlü modern teknik istasyonları ile işe başlanacak. Orada kazanılan kuvvetlerle, ikinci ve üçüncü merhalelere geçilecek. İstasyonlara yakın daha küçük köyler, dillerse, Kurum ağına katılacaklar.

27 — TEKNİK VE İLİM TEŞKİLATI : Ziraat bakanlığı fiilen ziraat işletmelerinde faal ziraat uzmanlarının geniş ağına sokulacak. Hayvan, sebze, orman, sınaî ziraat, meyvalı bitkiler ve süs nebatları ve her çeşit hububat için ayrı ayrı Teknik ve ilim İSTASYON'ları gerek devletçe, gerek diğer teşekküllerce kurulacak. ÜNİVERSİTE ve ENSTİTÜ'ler, bilhassa nebat ve hayvan ve toprak islahları için araştırmalar, tatbikat ilimleri yapacaklar. Millî gelirimize her yıl 500 milyon liralık zarar ettiren ziraate muzır hayvanlara, ziraat hastalıklarına karşı ziraatçı ve

baytar müfettişler BİNDİRİLMİŞ ZİRAAT EKİPLERİ halinde çalıştırılacak.

28 — ORMAN İDARESİ : Köylerimizin 4 te birine yakın olanları orman içinde veya civarında yaşadıklarından, orman işletme ve muhafaza görevlerine, bindirilmiş mahkemelerin kontrolü altında, ormancılık uzmanları ile, bilfiil müstahsil köylü teşekkülleri iştirak ettirilecek. Her yılın bir iktisadî günü, başta Cumhurbaşkanımız gelmek üzere, ile çapa tutan her vatandaş 1 ağaç dikerek AĞAÇ BAYRAMI'nı kutlayacak.

30 — TORAKSIZ BÖLGELERE SANAYİ : Toprağı kıt veya ziraate elverişli olmayan bölgelerde, sınaî ziraat ve zirai sanayi refah getiremeyecekse, millî istihsal seferberliği plânımız gereğince, sanayiye geçim imkânları sağlanacak.

TÜSTAV

Türkiye İşçi Partisi programı

Kuruluş Tarihi : 13.2.1961

Genel Merkezi : Nuruosmaniye Caddesi, Aydın Han Kat: 3 Cağaloğlu, İstanbul

Kurucuları : İbrahim Denizci, Kemal Türkler, Ahmet Muşlu, İbrahim Güzelce, Kemal Nebioğlu, Şaban Yıldız, Rıza Kuas, Salih Özkarabay, Avni Erakalın, Saffet Göksüzoğlu, Adnan Arkin, Hüseyin Uslubaş.

Türkiye İşçi Partisi Anayasa Mahkemesi tarafından, 20.7.1971 tarihinde Anayasa'nın 57. ve Siyasal Partiler Kanununun 89. maddesine aykırı düşmesi gerekçesi ile kapatıldı. Yöneticileri tutuklandılar ve TCK'nun 141. maddesini ihlal ettikleri iddiasıyla yargılanıp, 7.5 ila 15 yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırıldılar. Yayınladığımız TIP programı Parti'nin 10.2.1964'de yapılan 1. Büyük Kongresinde kabul edilmiştir.

GİRİŞ

Halkımızın yüzyıllardır süregelen yoksulluğu, ancak emekçi halkımızın iktidara geçerek gerekli köklü reformları gerçekleştirmesi sonunda ortadan kalkacaktır. Bunun için, bütün emekçilerin ve emekten yana olanların hızla teşkilatlanarak bağımsız bir siyasi kuvvet hâline gelmeleri şarttır.

Bu tarihi görevi, 13 Şubat 1961 günü oniki sendikacı tarafından kurulan ve tarihimizde doğrudan doğruya emekçi halkın kurduğu ilk parti olan Türkiye İşçi Partisi yerine getirecektir.

Kişi olarak her birimizin insanca yaşama şartlarına kavuşmamız, toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemize bağlıdır. Toplum olarak ileri bir ülke durumuna gelmemiz ise, kişi olarak her biri-

mizin inan ve şevkle çalışmamıza; daha verimli olmamıza; bu inanlı, şevkli ve verimli çalışma imkânlarının yaratılmasına bağlıdır. Özellikle geri kalmış toplumlarda ekonomik ve sosyal ilerlemenin, bağımsızlık içinde kalkınmanın en büyük dayanağı emektir; emekçi halkın inanlı ve şevkli çabasıdır. Halkın -emeğiyle yarattığı bütün zenginlik ve değerlerin kendisine ait olduğunu bilmesinden gelen, bu şevkli ve inanlı çabası sağlanmadıkça, ekonomik ve sosyal ilerleme, bağımsızlık içinde kalkınma gerçekleştirilemez. Bu temel şart yerine getirilmeden kalkınma adına atılan her adım, bu adımı orantılı olmayan ölçüsüz fedakârlıklara, halkın sonsuz ızdıraplarına yol açar.

Bunun içindir ki, Türkiye İşçi Partisi, kurtuluş yolunu, yurt işlerinde söz ve karar sahibi olmuş emekçi halkın kendi eliy-

le çizeceğine inanmaktadır. Bu, emekçi halkımızın bağımsız, gerçek siyasî teşkilâtı olan Türkiye İşçi Partisi içinde ve onun eliyle olacaktır.

Türkiye İşçi Partisi, Türk işçi sınıfının ve onun tarihi, bilime dayanan demokratik öncülüğü etrafında toplanmış, onula kader birliğinin bilinç ve mutluluğuna varmış toplumcu aydınlarla ırgatların, topraksız ve az topraklı köylülerin, zanaatkarların, küçük esnafın, aylıklı ve ücretlilerin, dargelirli serbest meslek sahiplerinin, kısacası, emeğiyle yaşayan bütün yurttaşların kanun yolundan iktidara yürüyen siyasî teşkilâttır.

Türkiye İşçi Partisi, yurt ve dünya olaylarını Türk işçi sınıfı ve emekçi halk yığınları açısından değerlendirir; onların menfaatlerini savunur; hak ve hürriyetlerinin gerçekleştirilmesi için mücadele eder; yani Türk ulusunun bütününün hakları, hürriyetleri ve yüksek menfaatleri için mücadele eder. Çünkü ulusun büyük çoğunluğunu meydana getiren emekçi halk yığınları bütün zenginliklerin, bütün değerlerin gerçek yaratıcısı, sosyal gelişmenin biricik itici kuvveti ve bu gelişmenin ağır yükünün taşıyıcısıdır. Bundan dolayı emekçi halk yığınlarının hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadele etmek, gerçekte, Türk ulusunun bütününün hakları, hürriyetleri ve menfaatleri için mücadelemektir.

Türkiye İşçi Partisi, ırk, din, mezhep, deri rengi, kadın - erkek ayırımı gözetmeden, hangi sınıftan gelirse gelsin, Parti tüzüğünü ve programını benimsemiş, emekten yana olan bütün yurttaşlara saflarını açık tutar. Ve şunları gerçekleştirmeğe söz verir:

Türkiye İşçi Partisi, bugüne kadar adına konuşulan, fakat sorumluluk yerlerinden her zaman uzak tutulan işçi, köylü, zanaatkar, esnaf, memur, ücretli, kısacası bütün yükü taşıyıp da işlerin yürütümünde söz ve karar sahibi olmıyan emekçi yurttaşları gerçekten yurttaşlık haysiyetine kavuşturacak, onları «Bir Numaralı Yurttaş» durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilâtlanarak bağımsız bir kuvvet durumuna gelen emek-

çi halkımız, kendi öz partisine, yani kendi kendisine vereceği oylarla iktidara gelince, başta Büyük Millet Meclisi çalışmaları olmak üzere, bütün ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlerde söz ve karar sahibi olacak, işlerini kendi eliyle yürütüp doğrudan doğruya kendisi denetliyecektir.

Türkiye İşçi Partisi, insan haklarını, ekonomik ve sosyal hakları her gün uygulanan canlı kurallar durumuna getirecektir. Türkiye İşçi Partisi, Anasayayı özü, ilkeleri ve amacıyla eksiksiz, tastamam uygulayacak, sosyal adaleti, sosyal güvenliği hayatımızda gerçekten yararılandığımız çeşitli kurumlar biçiminde gerçekleştirecektir.

Birinci Bölüm

TÜRKİYE'NİN MADDİ, SOSYAL ve POLİTİK YAPISI

Türkiye'yi mümkün olan en büyük hızla geliştirmek, ileri bir memleket hâline getirmek istiyoruz. Bu gelişmenin üstelik demokratik yolda, sosyal adalet ölçüleri içinde olmasını, millî bağımsızlığımıza gölge düşürmemesini de istiyoruz.

En kestirme yolun, ileri toplumların yolunu tutmak, onların yöntemlerini benimsemek olacağı düşünülebilir. Başka milletlerin kalkınma ve ilerleme konusundaki deneylerinden geniş ölçüde elbette yararlanılacaktır; çünkü bütün toplumlar için geçerli genel gelişme kanunları vardır. Ama bütün toplumların uygulayabilecekleri tek bir yol yoktur; her toplumun kendi tarihinden gelen ve yapısında, yaşantısında yansıyan bir takım özellikleri bulunur. Genel olfak aynı yapıda olan toplumlar bile, birbirlerinin tıpatıp eşi değildirler. Üstelik toplumların gelişme seviyeleri de başka başkadır.

Bundan dolayı, taklitçiliğe heveslenmeden, kendi gerçeklerimize yönelerek, bilim ışığında Türkiye'ye özgü kalkınma yolunu bulmamız gerekiyor.

Türkiye'nin gelişmesi, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşması davasının, her şeyden önce bir ekonomik kalkınma işi oldu.

ğunu, bugün artık herkes kabul etmektedir.

Ekonomik faaliyetler, tabiat kaynaklarının, emek gücü ve araçlarla işletilecek yaşamayı sağlayan ürünlerin elde edilmesi ve bunların dağıtılması için gerekli faaliyet ve hizmetlerin bütünüdür. Bu faaliyetler tek tek kişiler tarafından değil, bir işbölümü çerçevesi içinde toplu halde yürütüldüğünden ekonomik faaliyetlerin tümü bir sistem teşkil eder. Bu sistem içinde üretim ve dağıtım faaliyetlerine katılan insan grupları, farklı durumdadırlar. Bu farklılaşma sadece iş bölümünden ileri gelen bir farklılaşma değildir. Önemli olan farklılaşma, tabiat zenginliklerine ve üretim araçlarının mülkiyetine sahip olanlarla, olmayanlar arasındaki farklılaşmadır. Çünkü mülkiyet farkları, toplumun çeşitli sınıfları arasında gelir ve yaşama seviyesi farkları yaratmakla kalmayıp, daha önemlisi, ekonomik ve siyasi nüfuz ve hâkimiyet farkları doğurmaktadır.

Bu bakımdan yurt gerçeklerinin incelenmesine, Türkiye'nin tabiat kaynaklarını, üretim araçlarının ve emek gücünün niceliğini ve niteliğini, birikmiş sermaye ve donatım stoklarını incelemekle başlayacağız. Bu bize Türkiye'nin *maddî yapısı*'nin ne olduğunu gösterecektir. Bundan sonra, sırası ile, ekonomik faaliyetler sistemi içindeki yerlerine göre farklılaşan sosyal grupları, yâni sınıf ve tabakaları, karşılıklı ilişkileri ile bir bütün olarak kapsayan *sosyal yapı*'yi ele alacağız. Sosyal yapının aydınlatılması, bizi, kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kullanılma biçimi demek olan *politik yapı*'nın incelenmesine götürecektir.

Temel dâva, Türkiye'nin, mümkün olan en büyük hızla, demokratik düzen, sosyal adalet ve bağımsızlık içinde gelişip ilerlemesi olduğuna göre, bütün bu konular, bu nitelikte bir kalkınmayı gerçekleştirmedeki rolleri bakımından ele alınacaktır.

I. TÜRKİYE'NİN MADDİ YAPISI

Türkiye'nin maddî yapısını,

A. Tabiat kaynakları,

B. İşgücünün niceliği ve niteliği,

C. Birikmiş sermaye ve donatım stokları belirler.

A. Tabiat Kaynakları

Tabiat kaynakları denince, iklim şartları, topraklar, akarsular, denizler, göller, ormanlar ve madenler gibi tabii zenginlikler anlaşılır.

Türkiye, yaşamaya en elverişli olan mutedil iklim kuşağındadır. Ayrıca, bölgeler bakımından iklim şartlarında büyük çeşitlilikler gösterir. Toprak ve iklim şartlarının çeşitli ürünler yetiştirmeye, özellikle ihraç edilebilir ürünler yetiştirmeye elverişli olması, ekonomimiz için temel bir kuvvet kaynağıdır. Bununla birlikte Orta ve Güneydoğu bölgelerindeki yağış azlığı, sulama işlerini başlıca bir mesele olarak ortaya çıkarmaktadır. Bugün ekilen - dikilen toprakların sadece yüzde 4 kadarı sulanmaktadır. Türkiye'nin akarsuları ulaştırmaya elverişli değildir; ancak bunlardan enerji kaynağı olarak ve ayrıca sulama işleri için yararlanmak mümkündür. Türkiye'nin 5 bin kilometreyi aşan kıyıları gerek ulaştırma bakımından, gerek deniz ürünleri bakımından, gerekse turizm bakımından çok önemli bir zenginlik kaynağı teşkil etmektedir.

Türkiye'nin toprak varlığı 78 milyon hektar'dır. Bunun yüzde 17'si ürün getirmeyen topraklar, yüzde 14'ü ormanlar, yüzde 37'si çayır ve otlaklar, yüzde 32'si (yüzde 10'u nadasa ayrılan topraklar olmak üzere) ekili - dikili topraklardır. Toprak varlığımız, tarımda olumlu bir gelişmeye elverişlidir. Fakat geri üretim tekniği ve bugünkü toplum düzeninden doğan olumsuz şartlar, bu gelişmeyi önlemekte ve toprak varlığımızı tehdit etmektedir.

Orman bakımından Türkiye bugün başka memleketlere göre zengin sayılmaz. Üstelik asıl orman diyebileceğimiz ağaçlık bölgeler de az yer tutmaktadır. Dağılıp bakımından da ormanlık bölgeler kıyıların denize bakan yamaçları üzerinde toplanmış bulunmaktadır. Orta Anadolu çıplak bir yayla halindedir. Beri yandan ormanlarımızın hızla azaldığı bir gerçek-

tir. Bu tehlike ile ciddi şekilde savaşılmaması gerekir. Ormanlarımızdan gerek endüstrimizde, gerekse ihrac maddesi olarak yararlanılmaktadır.

Türkiye yeraltı zenginlikleri bakımından da, gerekli incelemeler eksik olmakla birlikte, yoksul sayılamaz. Endüstrileşmemiz için gerekli olan belli başlı madenler, kömür, demir, krom, bakır, kükürt, petrol v. s. memleketimizde vardır.

B. İşgücünün Niceliği ve Niteliği

Türkiye'nin nüfusu, 1960 sayımına göre 27 milyon 820 bindir; her yıl yüzde 2,8 gibi çok yüksek bir oranla artmaktadır. Nüfusun bugünkü yaş grupları bileşimi ve bu hızlı nüfus artışı yüzünden önümüzdeki 15 - 20 yıllık dönemde Türkiye'de işgücü arzında sürekli bir fazlalık olacağı beklenmektedir. Bu durum, bugün bile çok önemli olan işsizlik meselesinin, bugünkü sosyal ve ekonomik şartlarda köklü dönüşümler yapılmadığı takdirde, daha da ağır bir hâle geleceğini göstermektedir. Ne var ki, bu gün yönetici çevreler işsizlik meselesini sadece nüfusun hızlı artışına bağlamakta ve gerçekte sosyal ve ekonomik bir mesele olan işsizliğin ancak sosyal ve ekonomik tedbirlerle ortadan kaldırılabileceği gerçeğini gözlerden saklamaya çalışmaktadırlar. Bunun için, çözüm yolu olarak «Doğum kontrolü» nü ileri sürmektedirler. Oysa, nüfus artış oranları arasındaki hareketler sosyal kanunlara bağlı bulunmakta, nüfus artış hızı da kişi yaşayışındaki maddi ve kültürel iyileşmelere paralel olarak normal bir seviyeye girmektedir. Nitekim ailelerin geçinme, yaşama ve kültür seviyelerinin artmasıyla doğum oranlarının azaldığını gelişmiş ülkelerin nüfus istatistikleri ispat etmektedir. *Bunun için Türkiye İşçi Partisi, nüfus meselesinin de, bütün millî meselelerimiz gibi, ancak köklü ekonomik ve sosyal dönüşümler sonucunda çözülebileceğine inanmaktadır. Ancak, kişinin çocuk sahibi olma, yada olma isteğini kişi hürriyetleri açısından görmek ve bu hürriyeti kısıtlayan yasakla-*

rı kaldırmayı da görevleri arasında saymaktadır.

Hükümetin Kalkınma Planı'nda 1962'de işsizler sayısı 1,5 milyon olarak hesaplanmıştır. Plânlı Döneme Geçiş için 1962 yılı Program Tasarısı'nda «Tarım sektöründe 1953 yılında 3,5 milyon gizli işsiz bulunduğu tahmin edilmiştir. 1961 yılında bu rakamın artmış olduğu söylenebilir» denilmektedir.

Bu durum köylerden şehirlere akını hızlandırmakta ve şehirlerde gecekonduların toplandığı yoksulluk bölgelerini gittikçe arttırmaktadır. 1960 yılında iş bulmak amacı ile göç edenlerin oranı, toplam nüfusun yüzde 11'ini bulmuştur. Böylece, hızla gelişmek için bütün işgücünü seferber etmek zorunda olan Türkiye'de bugünkü ekonomik ve sosyal sistemin bozukluğu yüzünden eldeki işgücünün kullanılmadığı, israf edildiği açıkça ortaya çıkmaktadır. Şu halde, işsizliğe kesin bir çare bulmak, kalkınma dâvamızın gerçekleşmesi konusunda en başta ele alınacak bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

12 milyon 740 bin olarak tahmin edilen çalışan nüfusun ana sektörlerde yüzde dağılımı, 1962 yılı için Plânlama Teşkilâtı'nın tahminlerine göre tarımda yüzde 77,4 sanayide yüzde 9,8, hizmetlerde yüzde 12,8'dir. Sadece bu rakamlar bile Türkiye'nin az gelişmiş, geri kalmış bir toplum olduğunu göstermektedir.

Emek gücünün niteliği bakımından yapılacak bir değerlendirme de bu sonucu esasen doğrular. Nüfusumuzun yüzde 77,4'ü tarımda çalışmaktadır. Tarımda ekili - dikili 23 milyon küsur hektar toprağın sadece 3 küsur milyon hektarı traktör ve ileri teknik seviyede olan araçlarla işlenmekte, geriye kalan 18 milyon küsur hektarın büyük kısmı en ilkel bir araç olan karasabanla ve en geri tekniklerle işlenmektedir. Bunun sonucu olarak çalışan nüfusumuzun yüzde 77,4'ünün teknik bilgi derecesi de karasaban seviyesinde bulunmaktadır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın verdiği rakamlara göre 1962'de sanayi ve hizmetlerde:

Mühendis sayısı 12.000
Teknisyen sayısı 20.000
Ustabaşı sayısı 50.000
Yetişkin işçi 686.000
Sıra işçisi 1.322.000 olarak görülmektedir.

Bu rakamlarda çeşitli derecede teknik bilgi sahibi grupun (ilk dört grupun toplamı 768 bin) sıra işçisi sayısına oranının yüksek oluşu, ilk bakışta işgücümüzün teknik bilgi seviyesi hakkında yukarıda verdiğimiz hükümle çatışır gibi gözükmektedir. Oysa bu durum, sanayimizin genel olarak atölye imalatı seviyesini pek fazla aşmamış olmasının sonucudur. Bu rakamların ifade ettiği teknik bilgi, bu çeşit az gelişmiş bir sanayiın belirlediği seviyededir; modern teknikli gelişmiş büyük sanayiın kullandığı ihtisaslaşmış, aşırı iş bölümüne bağlanmış işgücünün bilgisi değildir.

Nitekim, 1960 yılında imalat sanayii işçilerimizin ancak yüzde 26,8'inin orta ve büyük işletmelerde çalışması, sanayi işletmelerimizin yarıya yakın bir kısmının 4 ilâ 9 işçi çalıştıran küçük işletmeler olması, üçte birinin de mevsimlik ya da süresiz çalışan işyerleri bulunması, sanayimizin bu geri durumunu yansıtmaktadır. Kaldı ki, bunlar arasında en büyükleri bile gelişmiş memleketlerdeki benzerleri yanında cüce kalmaktadırlar. Böylece, çalışan nüfusumuzun büyük çoğunluğu geri teknikle çalıştığından bunların üretkenliği ileri toplumlara kıyasla çok düşüktür.

Bundan başka, hüner ve bilgi sahibi işgücünün kendi içinde ayrıldığı gruplara baktığımız zaman, bunlar arasında, yani yüksek ihtisas grupları ile orta ihtisas grupları arasında da bir dengesizlik görülmektedir.

Mühendis, mimar, doktor gibi yüksek ihtisas elemanlarının çalışmalarında daha verimli olabilmeleri için onlara yardımcı olan teknisyen, hemşire, laborant gibi orta ihtisas elemanları sayısının belirli bir oranda olması gerekmektedir. Diğer az gelişmiş memleketlerde olduğu gibi bizde de eksikliği özellikle duyulan elemanlar orta ihtisas elemanlarıdır. Bu yüzden yüksek ihtisas gruplarından gereği gibi fay-

dalanılamamaktadır, bu değerli elemanlar ya kendi ihtisasları dışındaki işlerle uğraşmakta, ya da orta ihtisas gruplarının yardımıyla yeteri kadar yararlanamadıkları için kendileri de tam verimli olamamaktadırlar. Bir kısım değerli uzmanlar ise memleket dışına gitmektedirler. Ayrıca eğitim sistemimizle ekonomik faaliyetler arasındaki dengesizlik ve düzensizlik, genellikle açığa çıkan bir aydın işsizliği yaratmaktadır. Öbür yandan nüfusumuzun yüzde 60'ı hâlâ okur yazar değildir.

Çok yakın zamanlara kadar teknik eğitim görenek yetişmiş insanlar, üretimde çalışmak yerine büro işlerine ve diğer hizmetlere kaymışlardır. Ayrıca, özellikle son yıllarda kalifiye işçilerimiz gittikçe artan sayılarda yurt dışına çıkmaktadırlar. Türkiye ölçülerine göre bir kişinin çalışma yaşına girinceye kadar tükettiği kaynakların değeri ortalama olarak 20 bin liradır.

Dışarıya giden bu yetişmiş işgücünü, yurt içinde istihdam edemeyişimizin ne büyük bir kaynak kaybına yol açtığı ortadadır.

Son olarak emek gücünün ileri toplumlardakine göre bilgi ve hüner seviyesi bakımından çok geri oluşu, yurdumuzdaki kişi başına üretkenliğin çok düşük olması ile de ortaya çıkmaktadır.

Bununla beraber, Türkiye'de kalkınmayı sağlamak için gerekli endüstriyi kuracak teknik kadronun çekirdeği vardır.

C. Birikmiş Sermaye ve Donatım Stokları

Türkiye'nin maddi yapısının en zayıf yanı, tabii servetleri ve işgücünü değerlendirmek için gerekli olan sermaye ve donatım stokunun yetersizliğidir. Bu durum zaten geri kalmışlığımızın bir sonucu ve belirtisidir. Kişi başına Türkiye'de 1959'da 30,5 dolar yatırım yapıldığı halde, ileri memleketlerde, örneğin İngiltere'de 200, Fransa'da 226, Batı Almanya'da 250, Birleşik Amerika'da 452 dolardır. Ashında çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ve batılılaşmak, bu rakamlara ulaşmak demektir.

Beri yandan Türkiye'de yatırımların

memleketin ileri teknikle donatılmasını sağlayacak olan üretim araçları sanayiinden çok, diğer alanlara yöneltilmiş olması geri kalmışlığımızın başlıca nedenlerinden biridir.

Ancak, memleketimiz sermaye donatımı bakımından, bugün bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş memleketlere göre umut kırıcı durumda da değildir. Gerçekten başlıca ekonomik faaliyet kollarında, Türkiye İşçi Partisi'nin öngördüğü temel reformlar yapıldığı takdirde, kurulmuş olan bazı tesisler memleketimizin yeni bir kalkınma hamlesine basamak olabilir.

Kara ve demiryollarıyla başlıca şehirlerimiz birbirine bağlanmıştır. Başlıca kıyı şehirlerimizde liman tesisleri ve önemli merkezlerde hava alanları kurulmuştur.

Elektrik enerjisi üreten bazı termik ve hidrolik santraller kurulmuş ve bunlar tek bir şebeke halinde birleştirilmiştir.

Memleketimizin tüketim malları ihtiyacının bir kısmını olsun karşılayan tüketim endüstrisi dalları kurulmuştur. (Dokuma, şeker ve çeşitli gıda endüstrisi kolları gibi.)

Bundan başka memleketimizde bazı temel sanayi kuruluşları da vardır. Bunların başında, Karabük ve Ereğli demir çelik tesislerini, kimya sanayi tesislerini ve çimento fabrikalarını sayabiliriz.

Buna paralel olarak, tarımda da özellikle 1948 yılından bu yana traktör, biçer - döğür gibi ileri teknik araçları stokunda eskisine göre önemli bir artış kaydedildiğini belirtmek gerekir. Fakat şunu da belirtmeden geçemeyeceğiz ki, tarımda kullanılacak ileri teknik araçların yurdumuzda imâl edilmemeleri ve dışardan ithal edilmeleri, tarımda donatımın sağlam bir temel üzerine oturmamış olduğuna işarettir.

Sonuç :

Memleketimizin maddi temel yapısı hakkındaki yukarıdaki açıklama, Türkiye'nin geri kalmış bir toplum olduğunu ortaya koymuştur. Gerçekten de her şeyden önce Türkiye'nin üretici kuvvetlerinin teknik seviyesi çağdaş ileri toplumlardaki seviyeden çok düşüktür. Üstelik şimdiye ka-

dar aradaki farkın boyuna açıldığına da ayrıca işaret etmek gerekir. Ancak, Türkiye geri kalmış ülkeler arasında, gerek kişi başına yatırım ve gelir seviyesi, gerekse gelişme potansiyeli bakımından en geri durumda değildir. Köklü reformlar yapılır ve bugünkü sosyal şartlar değiştirilirse, Türkiye kendi imkânlarıyla kalkınıp ilerleyebilecektir.

II. TÜRKİYE'NİN SOSYAL ve POLİTİK YAPISI

A. Türkiye'nin Sosyal Yapısı

1. Hâkim Sınıflar

Bütün sanayileşme çabalarına rağmen bugün Türkiye'nin ekonomisi, hâkim niteliği bakımından tarımsal geri bir ekonomidir. Bunun için üretim araçlarına sahip olup olmamalarına göre farklılaşan sosyal sınıf ve tabakaların meydana getirdiği sosyal yapıyı incelemeye, ekonominin temel sektörü olan tarımdaki üretim ilişkilerini, yani mülkiyet ilişkilerini ele almakla başlayacağız.

Tarımın milli ekonomide ağır bastığını gösteren belirtilerin başında milli gelirin yüzde 42'sinin tarım sektörü tarafından yaratılmakta olması gelir. Ayrıca çalıışan nüfusun yüzde 77.4'ü de tarım kesimindedir. Millî ekonominin dışarı ile ilişkisi bakımından da tarım sektörünün ekonomimiz içindeki hâkim durumu açıkça bellidir. Çünkü Türkiye tarımsal ürünler ve ilk maddeler ihracatçısıdır; ithalatını bunlarla karşılamak çabası içindedir. Türk ekonomisi bu geri tarımsal niteliği ile dış pazarlara bağlı, gelişmiş yabancı ekonomilerin tamamlayıcı bir unsurudur. Gelişmiş dış kapitalist ülkelerin ekonomik ve siyasi etkileri de Türkiye'yi tarımsal bir memleket olarak ayakta tutmak yönündedir.

Türkiye'nin tarımsal ürünler ihrac eden bir memleket olması durumu, tarımda, genellikle, kaynakların ve araçların mülkiyetini elinde tutan büyük toprak sahipleri sınıfı yararına işlemektedir. Küçük, hattâ orta aile işletmelerinin büyük çoğunluğu dış pazarlarla ilgisi çok sınırlı,

hattâ hiç olmayan kapalı işletmelerdir.

Türkiye'de eski tarihlerde yapılmış olan anketlere göre, köylü ailelerinin sayısı 2 milyon 700 binin üstündedir. Bunlardan 510 bin ailenin hiç toprağı yoktur. Toprakların köylü aileleri arasında işletme büyüklüğü bakımından dağılımı incelenince, ilk göze çarpan gerçek, orta ve büyük işletmelerin az, yüz dönümden aşağı küçük işletmelerin ise çok kabarık olmasıdır. 1 - 100 dönüm arasındaki küçük toprak parsellerini işleyen köylü ailelerinin sayısı 2 milyon 122 bini biraz aşmaktadır; bunlar köylü ailelerinin yüzde 84'ünü teşkil etmektedir. Bunlar Türkiye'nin işlenen topraklarının sadece yüzde 39'unu işlerler. Buna karşılık, 30 bin dönümden 100 bin dönüme kadar olan topraklar, sadece 40 ailenin mülküdür. 100 bin dönümün üstündeki topraklar ise, sadece ve sadece iki ailenin mülküdür.

Daha sonraki anketler, toprak mülkiyet ve işletmeciliğinde bir elde toplanmanın arttığını, orta, hattâ küçük mülk ve işletmelerin ise gittikçe parçalandığını ve bunun sonucu olarak küçük işletmeler sayısı toplamının çoğaldığını göstermektedir.

Böylece tarımda sınıflar ve tabakalar arasında kutuplaşma zamanla daha belirli ve keskin bir hal almıştır.

Toprak mülkiyetine paralel olarak toprağı işlemeye yarayan üretim araçlarının (çift hayvanları, makine ve âletler) mülkiyet bakımından dağılışı da bu kutuplaşmayı daha belirgin bir duruma getirmiştir. Bundan başka hayvancılığın yaygın olduğu bölgelerde hayvan sürüleri mülkiyeti bakımından da topraktakine benzer bir kutuplaşma vardır.

a. Büyük Toprak Sahipleri

Büyük toprak mülkiyeti, geçirdiği tarihi değişmeler sonucunda bugün iki ayrı işletmecilik sistemi biçiminde belirmektedir:

Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı sistemi;

Kapitalist tarım işletmeciliği sistemi.

aa) *Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı sistemi*

Derebeylik kalıntısı toprak ağalığı te-

rimi, bugünkü toprak ağalarının mutlaka eski derebeyi ailelerinden geldikleri anlamını taşımaz; «kalıntı» olan, işletmecilik biçiminin kendisidir.

Öte yandan, bu sistem bugün artık kapalı bir ekonomi sistemi değildir. Çünkü, toprak ağası ulusal ve uluslararası pazarlar için üretim yapmaktadır. Hukuk bakımından da herhangi bir imtiyazlı durumda değildir. Ancak bugünkü toprak ağaları geleneksel olarak eski derebeylik sisteminden artakalmış nüfuzlarını sürdürmektedirler.

Bu sistemin nitelikleri şunlardır:

— Büyük toprak ağası, tıpkı eski derebeyleri gibi, genellikle kendisi işletmeci değildir; toprağının rantı ile geçinir. Bazı hallerde topraklarının küçük bir kısmında işletmecilik yaparsa da gene esas geliri toprak rantıdır.

— Büyük toprak, işletmecilik bakımından küçük parsellere ayrılarak ortaklık ve benzeri derebeylik kalıntısı usullerle işletilir.

— Büyük toprak ağası ile ortakçı ve benzerleri arasındaki ilişkiler, sadece bir «kira sözleşmesi» niteliğinde olmayıp daha çok geleneklere dayanan ve ekonomik ilişkiler çerçevesini aşan, hattâ ağaya politik bir nüfuz sağlayan tamamiyle kişisel bağlardır.

— Ortakçı ve benzeri köylü aileler, ağanın toprakları üzerinde, ağaya ait köylerde yaşarlar; kuşaktan kuşağa aynı ağa ailesine hizmet ederler. Topraklar satıldığı zaman toprakla birlikte köyler ve köy halkı da ağa değişir. Bu köylü aileleri, hukuk bakımından toprağına bağlı olmayan hür yurttaşlar oldukları halde gerçekte toprağına bağlıdır.

— Bu işletme sisteminde, çift, hayvan, sapan gibi üretim araçları, tohumluk ve benzeri donatım gereçleri genellikle ağa tarafından sağlanır. İşletmecilik ilkel teknikte yapılır. Emegün üretkenliği düşüktür.

bb) *Kapitalist tarım işletmeciliği sistemi*

Kapitalist işletmecilik, tarıma özellikle 1948 den sonra girmiş ve daha çok Trakya, Batı, Güney ve kısmen Güneydo-

ğu Anadolu'da uygulama alanı bulmuştur. Kapitalist işletmeciliğe geçiş, devlet bütçesi ve dış yardımlar büyük toprak sahipleri yararına kullanılarak şu üç yoldan gerçekleştirilmiştir:

— Traktör ve biçer - döğer gibi modern tarım makinelerinin bol sayıda ithali:

Traktör sayısı 1936 - 48 yılları arasında 789 iken 1948 - 57 yılları arasında 42 bin 394'e yükselmiştir. Biçerdöğer sayısı aynı yıllarda 890'dan 5 bin 600'e yükselmiştir. 1948 den sonra beliren bu makineleşme isteği, derebeyi - köylü ilişkilerinden patron işçi ilişkilerine geçişte makinenin büyük önemini göstermektedir.

— Tarım kredileri:

1947 den sonra Ziraat Bankası ve Devlet tarafından desteklenen yarı resmî birlik ve kooperatifler kanalı ile büyük toprak sahiplerine tarım kredilerinin cömertce dağıtıldığını görmekteyiz. 1945 - 1948 yılları arasında ortalama yıllık kredi miktarı 200 milyon lira'dan az iken 1949 - 60 yılları arasında yıllık ortalama kredi 1,5 milyar ve hatta 1957 - 60 arasında 2 milyar lira'yı aşmıştır. Bu krediler Ortaçağ derebeyliğinin zamanımızdaki kalıntılarının büyük bir istihya ile devletin iç ve dış para kaynaklarını kendi kapitalist gelişmeleri yararına kullandıklarının açık bir delilidir.

— Tarım ürünlerine verilen primler ve devletin yüksek fiyat politikası:

İkinci Dünya Savaşı'nın istisnai şartları dışında, kalkınmada sanayileşen ülkelerin öncelik dolayısıyla, 1947'den önce tarım ürünleri daima düşük fiyatlar ile değerlendirilmiştir. 1947 den sonra tarım ürünlerine tanınan yüksek fiyat ve çeşitli primler, sadece bir zümrenin politik iktidarını kuvvetlendirme yolunda «oy avcılığı» için olmayıp, aynı zamanda bu zümrenin temsil ettiği büyük toprak sahipleri sınıfının kapitalist dönüşümlerini hızlandırmak içindir.

Bağlıca bu üç yoldan memlekette derebeylik kalıntısı büyük toprak sahiplerinin Ortaçağ artığı tarım usüllerini bırakarak modern, makinelî tarıma geçmeleri hızlandırılmıştır.

Tarımda kapitalist işletmeciliğe doğru gelişme sonucunda büyük toprak sahipleri dış pazarla, yabancı sermaye ve çıkar çevreleriyle daha sıkı ilişkiler kurmuşlardır. Böylece bu sınıf daha güçlü, daha nüfuzlu hâle gelmiş ve Türkiye'nin ekonomik - sosyal hayatı da tutucu kuvvetlerin nüfuzuna daha çok girmiştir.

b. Tüccarlar

Türkiye ekonomisinin derebeylik kalıntısı bir üretim sistemini hâlâ sürdüren tarım temeli üzerinde az gelişmiş bir kapitalizm yer almaktadır. İç pazarı gelişmemiş, ilk maddelerle tarım ürünleri ihracatçısı ve mamul eşya ithalâtçısı olan Türkiye'de bu duruma uygun olarak, ihracatçı ve ithalâtçı tüccarlar, kuvvetli ve hâkim bir tabaka teşkil ederler. Bu tabakanın nisbeten daha ağır basan büyük toprak sahipleri sınıfı ile yakın bağları vardır. Ayrıca, büyük toprak mülkiyeti ile ithalât ve ihracat ticaretinin aynı kişiler elinde toplandığına da rastlanmaktadır.

Yabancı sermaye çevrelerine dış ticaret yolu ile bağlı olan bu ithalâtçı ve ihracatçı tabaka, sömürücü yabancı sermayenin Türkiye'de aracılığı ve temsilciliğini yapmaktadır. Türkiye ekonomisinin bağımlı kalmasında, hızla sanayileşmemiş olmasında bu tabakanın tutucu etkileri büyükündür.

Bu tabakanın bir yandan büyük toprak sahipleriyle genel olarak çıkar birliği hâlinde olması, bir yandan da yerli sanayinin gelişmesini kendi çıkarlarına uygun bulmaması, köklü reformlara karşı çıkması sonucunu doğurmaktadır.

Ayrıca bu durum yabancı sermaye çevrelerinin de çıkarına uygun düştüğünden, yabancı sermaye bunların reformlara karşı tutumunu desteklemektedir. Avrupa Ortak Pazarı'na katılma kararı, bu iç ve dış çıkar beraberliğinin bir sonucu olarak görünmektedir.

İç pazarın gerektiği kadar gelişmemiş olması yüzünden, tüccar tabakasının iç ticaretle meşgul olan kısmı, ithalâtçılar ve ihracatçılar yanında çok daha güçsüz ve onlara bağlı durumdadır. Bununla birlikte iç ticaret grubu da, küçük ve orta tarım

üreticilerini ekonomik baskı altında tutmakta, ürünleri onlardan çok düşük fiyatla satın alıp şehirlerde çok yüksek fiyatla satarak küçük üreticiler ve şehirli tüketiciler sırtından zenginleşmektedir. Kasabah tüccarlar ayrıca köylüyü borçlandırarak bu yoldan da onları sömürmektedirler.

İç pazarın zayıflığı dolayısıyla iç ticaret yapan tabaka, ticaretlerini genişleterek modern bir ticaret işletmeciliğine gidemekte, biriken sermayelerini genellikle taşınmaz mallara ya da sanayi imalatının ilk safhasını teşkil eden işlere yatırarak ekonomik tutumları ve zihniyetleri bakımından tüccarlar tabakasının bu grubu da ithalatçı ve ihracatçılar gibi tutucu, hattâ onlardan da gericidirler.

c. Sanayiciler

1932 - 39 döneminde devlet eliyle bir sanayileşme çabasından sonra 1948 den bu yana özel sanayi sektörü oldukça önemli bir gelişme göstermiştir. Ama bu sanayileşme ne hızı, ne de yapısı bakımından Türkiyenin tam sanayileşip kalkınmasını ve ekonomik bağımsızlığa kavuşmasını sağlayacak nitelikte değildir.

Sanayimizde en gelişmiş kol, basit tüketim eşyası yapımıdır. Gümrük tarifeleriyle korunan bu sanayi kolu, hâlen yabancı mamûleriyle rekabet hâlinde olmadığından, milli bir sanayi olarak yabancı sanayie karşı belirli bir direniş göstermekte, hattâ son zamanlarda onunla işbirliği kurmak eğilimindedir.

1950 den bu yana montaj ve ambalaj sanayii niteliğini taşıyan bir takım sanayi dalları gelişmektedir. Bunları gerçek anlamda bir sanayileşme hareketi sayamayacağımızdan başka üstelik bu yoldan yabancı sermayenin yurt içine girdiğini de görmekteyiz. Böylece ticaret kapitali gibi sanayi kapitali de «aracı» bir nitelik göstermektedir.

Sanayileşmenin temelini teşkil edecek ve milli sanayi diye adlandırılmaya layık olacak temel sanayi dalları (ağır sanayi) özel sektör alanında kurulmamıştır. Özel sektörün yukarıda sözü edilen işletmeleri

de henüz genellikle atölye imalatı sınırlarını pek aşmamıştır.

Ayrıca, sanayiciler devlet müdahalesini kendilerine yardım ve kolaylıklar sağlamak için istemekte; fakat sanayide devlet işletmeciliğine şiddetle karşı koymakta ve tasfiyesine çalışmaktadır. Bir yandan da işçi sınıfının Anayasa teminatı altındaki haklarını tanımamak için her çareye başvurmakta, işçi sınıfına karşı sıkı bir mücadele yürütmektedir.

Sanayici grubu aslında dinamik bir sosyal zümre olduğu halde, Türkiye'de yabancı sermayenin baskısı ve sosyal adaletin sağlanması yolundaki mücadelelerin şiddetlenmesi karşısında toprak ağaları ve tüccarlar ile işbirliği yapmak eğilimindedir. Ama, Avrupa Ortak Pazarı'nın gümrük duvarlarını kaldırıcı gelişmesi, bu dış baskıyı apaçık bir duruma getirerek, sanayicilerimizi de zamanla yabancı sermayenin etkilerine karşı çıkmaya zorlayabilir. Nitekim şimdiden bunun ilk belirtileri başlamıştır.

Bu kısa incelemeden de anlaşılacağı üzere, sanayinin memleket ekonomisindeki yeri zayıftır ve buna bağlı olarak sanayiciler, büyük toprak sahiplerinin, ithalatçı ve ihracatçı tüccarların yanında çok da güçsüzdür.

Sonuç: Büyük toprak sahipleri, ithalatçı - ihracatçı tüccarlar, sanayiciler ve mali sermaye çevreleri halk sınıf ve tabakalarına hâkim bulunmaktadır. Bu duruma tabiat kaynaklarına, üretim araçlarına, birikmiş sermaye ve donatım stoklarına sahip olarak gelmişlerdir. Bunun sonucu olarak da ürünlerin mübadele sistemini, emeğin çalışma şartlarını belirleyerek milli gelirden en büyük payı almaktadırlar. Bu suretle memleket ekonomisini ve politik hayatını kendi çıkarlarına etkilemektedirler. Ve böylece bütün emekçi halk sınıf ve tabakalarını nüfuz ve hâkimiyetleri altında tutmaktadırlar.

d. Malî Sermaye Çevreleri

Memleketin ekonomik hayatına hâkim olan büyük toprak sahipleri, ithalatçı - ihracatçı tüccarlar ve sanayiciler mevcut bankalarda hisse sahibi olarak ve yeniden

bankalar kurmak suretiyle malî sermaye-darlık merhalesine de ulaşmış ve böylece kredi ve sigorta alanlarını da kontrolleri altına almışlardır. Ayrıca halk tasarrufunu da kanalize etmek suretiyle malî ve ekonomik güçlerini arttırmışlardır.

Az gelişmiş ülkelerin bir özelliği de nakdi sermaye kıtlığıdır. Bu durum malî sermayeyi ellerinde bulunduranlara önem kazandırmaktadır. Sermaye kıtlığı, serbest piyasadaki faiz haddini yükseltir. Oysa bankaların ve benzeri malî kurumların verdiği kredilerin faiz hadleri kanunla çok daha düşük olarak tesbit edilmiştir.

Sermaye dağıtmak durumunda olanlar ve bunu etkileyebilenler, istedikleri zümreleri - işverenleri ve tüccarları - bu iki faiz haddi arasındaki farktan yararlanılabilecek durumdadırlar. Buna karşılık, kredi suretiyle dağıtılan bu sermayenin toplanmasında, küçük tasarruf sahibi halka verilen faizin haddi, kanunla çok düşük olarak tesbit edilmiştir.

Neticede, küçük tasarruf sahibine az faiz getiren mevduat, iki safhada, iş adamlarına (bankacılar ve tüccarlar) büyük kârlar sağlamaktadır.

Devlet işletmeciliği

Üretim araçlarının mülkiyeti konusunda devlet sektörünün de önemli bir yeri vardır. En güçlü modern sanayi işletmelerimiz devlet sektöründe bulunmaktadır. Sanayi sektörünün güçlü bir kısmının devlet elinde bulunması, ilk bakışta, özel mülkiyet sahibi sınıfların kuvvet ve nüfuzunu kıran bir faktör gibi gözükebilir. Oysa, devlet sektörü, özel sermayenin güçsüzlüğünden doğmuş ve bu güne kadar onu güçlendirmeye hizmet etmiştir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra ekonomik hayatın özel sektör eliyle yürütülmesi, bir süre, genel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Ancak, bu yolda alınan kararlar ve «Sanayi Teşvik Kanunu» gümrük tarifelerindeki koruyucu tedbirlere ve özel sektörü desteklemek üzere kurulan malî kurumlara rağmen, sanayileşme hareketi millî ekonomide beklenen olumlu sonuçları vermemiştir. Üstelik bir yandan da millî savunmamızı daha etkin bir hâle getirmek ihtiyacı, Cumhuriyet hükümetini ön-

celeri ekonomik hayata müdahaleye yöneltmiş ve daha sonra bir devlet kapitalizmine götürmüştür. Bunun sonucu olarak, ekonomik gücü ve politik gücü elinde tutan bir bürokratik tabaka meydana gelmiştir. Devletin ekonomik hayata müdahalesi arttıkça, özellikle devlet ihalesinde ve ithalât - ihracat işlerinde bürokratik tabakanın üst kademeleriyle özel sektör mensupları arasında çok yakın bağlar kurulmuş ve çıkar birlikleri meydana gelmiştir. Bu çıkar birliği ve bağlantı, dış yardım ve krediler dolayısıyla gittikçe kuvvetlenmiştir.

2. Orta Sınıflar

a. Küçük Tüccar, Esnaf ve Zanaatkarlar

Bu sınıfa kendi dükkânına sahip, perakende ticaret yapan küçük tüccar ve esnaf ile kendi işyerinde bir iki yardımcı ile ya da ailesi fertleriyle çalışan zanaatkarlar girer. Aslında bu sınıf, eski düzen ticaret ve sanayi faaliyetlerinin doğurduğu bir sınıftır. Osmanlı İmparatorluğu'nun dış kapitalist ekonomilerin hâkimiyeti altına girmesiyle esnaf ve zanaatkarların lonca teşkilâtı bozulmuş, fakat büyük çapta tam bir sanayileşme gerçekleşemediğinden, ticarete küçük esnaf ve sanayide el sanatları bugüne kadar süregelmiştir. Az gelişmişliğimizin bir sonucu olarak bu sınıflar hâlâ kalabalık ve önemlidir, fakat büyük ticaret ve sanayi sermayesinin basısını da hissetmektedirler.

Perakende ticaret yapanlar, kasabalarda çoğu zaman toprak, mal, mülk sahibi, şehirlerde de arsa, apartman gibi taşınmaz mallar sahibi olduklarından, bunların durumu genellikle el sanatlarıyla uğraşan zanaatkarlardan daha iyidir. Perakende ticaret yapanların küçük esnaf diye adlandırabileceğimiz alt tabakasının durumu daha sıkıntılıdır. Ama yine de küçük ticaret ile büyük ticaret arasında, el sanatlarıyla büyük sanayi arasında olduğu gibi aşılması zor bir ayırım bulunmamakta ve küçük ticaret daima büyümeye doğru bir eğilim göstermektedir.

Bu orta tabakalardan, durumu gerçek

te sallantıda ve sıkışık olanı, küçük el sanatlarıdır. Ancak küçük el sanatları denilince, sırf vergi ve çalışma mevzuatının yükümlerinden kaçınmak amacıyla çeşitli imalât safhalarına göre küçük birimlere bölünen sanayi işletmelerini bunlardan ayırmak gerekir. Bu gibi sanayi işletmelerinin sahipleri işe emekleriyle katılan ustalar değil, sadece sermaye koyan kişilerdir. Çalışanlar ise, kalfa ve çırak değil, sanayiın gerektirdiği teknik iş bölümünün bir safhasına katılan işçilerdir. Bu durum, bütün imalât safhalarını teknolojinin gerektirdiği biçimde bütünleştiren sanayiın sağladığı üstün verimliliğe engel olduğu gibi, bu türlü işletmelerde çalışan işçilerin iş güvenliği ve iş saatleri ile ücret bakımından en elverişsiz şartlar altında çalıştırılmalarına ve istenildiği anda işten atılmalarına imkân vermektedir.

Karma ekonomi düzeninde perakendeci küçük tüccar ile el sanatlarında çalışan zanaatkarların önemli görevleri vardır. Birinciler, malları tüketicilerin ayağına kadar götürmek hizmetini yerine getirirler. Zanaatkarlar ise, sanayiın her kolda modern işletmeler kuruluncaya kadar tüketim malları ihtiyacını karşılamakta önemli rol oynayacaklardır. Hatta, el hünerinin, sanat zevkinin ağır bastığı bazı işlerde el sanatları, tam bir sanayileşme gerçekleştikten sonra da devam edecektir. Bugün zanaatkarlar tabakası, kredi ve ilkel madde bulamama, mamüllerini gereği gibi pazarlayıp değerlendirmeme sıkıntısı içindedir.

Yukarıda kısaca belirttiğimiz şartlar dolayısıyla küçük esnaf ve zanaatkarlar tabakası geçim sıkıntısı içinde ve geleceklerinden güvensiz durumdadırlar. Bundan ötürü ekonomik ve sosyal gelişmelere daha istekli ve eğilimli hâle gelmişlerdir. Gelir ve vergi dağılımında adalet, sosyal sigortaların genişletilerek bunları da içine alması, sosyal hizmetlerin halkın ayağına götürülmesi, iç pazarın genişletilmesi, kıyasası Anayasanın temel hak ve hürriyetlerinin ve ilkelerinin tam ve eksiksiz uygulanması ve kalkınmanın başarılması, bu tabakaların çıkarlarına uygundur; hepsi onların yararına. *Ama bu tabakalar,*

kendi başlarına güçlü olmadıklarından, ancak işçi sınıfı ve öbür emekçi kitlelerle iş ve kader birliği halinde aynı politik teşkilât içinde veya etrafında toplanıp hareket ederek toplumun gelişme ve kalkınmasında ve kendi çıkarlarını sağlamakta etkili olabilirler.

b. Orta Toprak Sahipleri

Son dönemde, tarımda yer alan gelişmelerden büyük toprak sahiplerinin yanı sıra orta toprak sahipleri de az çok yararlanmış ve bunlardan bir kısmı başı darda küçük köylüden satın almak, borç karşılığı saymak, vaktiyle haricen sattıkları topraklar üzerinde ellerinde tuttukları tapuya dayanarak hak iddia etmek gibi çeşitli yollardan yeni topraklar edinip büyüme eğilimini göstermişlerdir. Bir yandan da köyde bakkallık, traktör, kamyon ve jip işletmeciliği yaparak durumlarını düzeltmişlerdir. Bununla birlikte Türkiye tarımının belirgin niteliği, yarıma güvenle bakan, refahlı, kalabalık bir orta köylü tabakasının bulunmayışdır.

Orta sınıf toprak sahiplerinin bir bölümü de, kasaba veya şehirlerde oturan, tarımdan başka işlerle uğraşan kimselerdir. Bunlar, topraklarını kiraya, daha çok ortakçığa verip işletirler; bazıları da topraklarını köydeki akrabalarına bırakıp gitmişler, toprağın mülkiyetine sahip bulunmakla beraber, onun işletilmesiyle ilgilerini kesmişlerdir.

c. Memurlar, Ücretliler ve Serbest Meslek Sahipleri

Orta sınıfın bir başka önemli bölümü de kamu sektörü ile özel sektörün ücretli ve maaşlı memurları ve serbest meslek mensuplarıdır. Bunlar tümünde çeşitli derecelerde okul eğitiminden geçmiş, toplumun öbür sınıf ve tabakalarına kıyasla daha aydın sayılabilecek bir gruptur.

Genellikle bunlar orta sınıfa girerler, ama yüksek ihtisas eğitimi görmüş bir kısım serbest meslek mensuplarıyla özel sektörün yüksek kademelerindeki maaşlı ve ücretliler, yüksek gelirleri ve bunun sonucunda edindikleri mal ve mülk ile da-

ha ziyade zengin üst sınıflarla kader birliği ederler. İdareci kadronun en üst kademelerinde ve politik mevkilerde bulunanların da durumu genellikle böyledir. Beri yandan, maaş ve ücretleri çok küçük, yaşama seviyeleri çok düşük olan alt kademeleri, emekçi halk kitlelerinden saymak yerinde olur. Bunlar, şiddetli bir geçim sıkıntısı içindedirler; üstelik, okumuş, yazmış «memur veya serbest meslek sahibi» olmanın verdiği bir «içtimaî mevki» anlayışına da sahip bulduklarından, geçim sıkıntısını ayrı bir keskinlikle duymaktadırlar. Yeteri kadar iş yapma imkânını bulamayan, yüksek tahsilli, fakat dar gelirli serbest meslek sahiplerinin durumu da böyledir. Bu yüzden şehirli orta sınıfın bu tabakaları huzursuz, hallerinden şikâyetçi, sosyal değişmelere ve gelişmelere eğilimli, sosyal adalet ve sosyal devletten yanadırlar.

Emekçi halk kütellerinin bağımsız bir politik kuvvet olarak teşkilatlanmaları ve böylece güçlenmeleri hâlinde bu orta sınıfın bunlarla iş ve kader birliği ederek devrimci cephede yer alması eğilimi gitkçe kuvvetlenecektir.

Yine bu tabaka içinde yer alan aydınlara, yani ülkücü subay ve idarecilerle dü şünürlere, yazarlara, bilim adamlarına, öğretmenlere, sanatçılara ve gençliğe özel bir yer ayırmak gerektir. Bu aydın tabaka tarihi gelişmemizde sayılarının azlığı ile orantılı olmıyan bir rol oynamışlar, ülkücü aydınlar, Osmanlı devletinin batı uy garlığına yönelişini devamlı mücadeleleri ile etkilemişlerdir.

Kurtuluş savaşı Türkiye'si, bir yönlü ile de ilerici aydınlara eseridir. Zira tarihimizde ilk def'a olarak halkla iş ve kader birliği etme fırsatına kurtuluş savaşı yıllarında kavuşan aydınlar, halktan esinlenen ölümsüz ATATÜRK'ün önderliğinde halkla omuz omuza Cumhuriyet Türkiye'sinin temellerini atmışlardır.

Toplumumuzun gelişmesinde olumlu bir rol oynamış olan bu aydınlar arasında ikinci Meşrutiyetten bu yana, zayıf da olsa toplumcu düşüncüyü temsil eden akımlar da belirmişti. 27 Mayıs hareketi ile Anayasa teminatı altında gittikçe kuvvetle-

nen, gelişen toplumcu düşüncenin yurt meselelerine kesin çözüm yolu bulmamıza ı sık tuttuğu şüphesizdir.

Bugün de ilerici aydınlar ve ATATÜRK'çü gençlik, halkla iş ve kader birliği ettikleri nisbette Türkiye'nin gerilikten kurtulması dâvasında etkin bir rol oynayacaklardır. Bunun için bu sosyal tabakanın yalnızlıktan kurtularak halkla gerçek ilişkiler kurması gerekir. Böylece hem kendisi düşüncelerini aksiyona geçirmek imkânını bulacak, hem de işçi sınıfının ve halk kütellerinin politik bilince kavuşmasına yardımcı olacaktır. Toplumcu düşüncelerin aydınlar arasında gittikçe yayılması ve işçi sınıfımızın politik bir varlık güçlenmeye başlaması, aydınları ve ATATÜRK gençliğini bu olumlu yola hızla itmektedir.

3. Türk İşçi Sınıfı ve Topraksız Köylü

a. Sanayi İşçisi

Türk işçi sınıfı hareketinin oldukça eski ve zengin bir tarihi vardır.

Türk işçi sınıfı, milli el sanayinin 19 uncu yüzyıl başlarında çökmeye başlaması ve ilk fabrikaların kurulmasıyla doğmuştur. 1816 - 1845 yılları arasında, özellikle ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için ilk devlet fabrikaları kurulmuştur, 1845 ten sonra yabancı ve gayrimüslim yerli sermayenin kurduğu fabrikalar açılmıştır. Böylece İstanbul, Bursa, İzmit, Adana, İzmir, Tarsus gibi şehirlerimizde sayıları hızla artan sanayi işçisi toplulukları meydana gelmiştir.

Beri yandan, Adana'da pamuk yetiştirilmeye başlanması üzerine, 1820 den sonra bu şehirde ilk çekirdeğini Mısır'dan getirilen tarım işçilerinin teşkil ettiği bir tarım işçileri topluluğu ortaya çıkmıştır.

Avrupa kapitalizmine demiryolu imtiyazlarının verilmesi ve başta kömür olmak üzere maden ocaklarının işletmeye açılması, işçi sınıfımızın kısa zamanda sayıca büyümesine ve yurt sathına yayılmasına yol açmıştır.

Kurulan fabrikalar ve açılan iş yerleri, milli el sanatlarının çökmesi üzerine sayı-

ları gittikçe kabaran işsiz usta ve çırakların hepsine iş sağlayacak sayıda ve büyüklükte olmadığından, emek gücü arzı, istihdam ihtiyacını kat kat aşmıştır.

Bu durum ve ayrıca yabancı sermayenin imtiyazlı oluşu, işçi gündeliklerinin son derece düşük (4 - 7 kuruş) ve çalışma şartlarının dayanılmayacak kadar ağır olmasına yol açmıştır. Bu ağır şartlar altında zaten fabrika çalışma düzenini de tamamen yadırgamış olan işçiler, çok geçmeden ortak meselelerini ve çıkarlarını kavramaya başlayınca ilk topluca direnme hareketleri kendini göstermiştir.

İşçi sınıfımızın haklarını kazanmak için giriştiği ilk toplu hareketler hakkında kesin bilgilere sahip değiliz; sadece bazı istidlallerde, bulunabiliyoruz. Meselâ, 1845 tarihli Polis Nizamı'nın 12. maddesindeki: «İşini gücünü terk ile mücerret tatil-i masalihi ibat garzinde olan amele ve işçi makulelerinin cemiyetlerinin def ve izalesiyle ihtilâl vukuunun önu kestirilme si» hükmü, Türk işçilerinin 1845 ten önce çalışma şartlarının düzeltilmesi, ücretlerin arttırılması için toplu bir halde harekete geçerek hep birlikte işlerini bıraktıklarını ve o çağdaki iktidarın bundan telâşlanarak bu gibi olayları bir ihtilâl başlangıcı saydığını ortaya koyuyor. Ama bilinen ilk toplu hareket, 1872 yılı ocak ayında İstanbul Tersaneleri işçilerinin, ücretlerin verilmemesi yüzünden grev ilân ederek, aralarından 500 - 600 kişilik bir grubu Sadıâzam'a ve Padişah'a dilekçe vermek için yollamış olmalarıdır.

İlk işçi derneklerinin kuruluşu da bu tarihlere rastlar. Bunlar daha çok birer yardımlaşma sandığı mahiyetinde olan kuruluşlardır. Bu hareketleri, çeşitli meslek dallarında çalışanların haklarını savunan kuruluşlar meydana getirme teşebbüsleri izlemiştir.

Bu arada, uyanık bazı işçi liderlerinin politik bilince kavuştukları ve istibdat ile savaşı gizli teşekküllere katıldıkları görülmektedir. Daha sonraları, bir kısım aydınlar da Avrupa'daki sosyalist akımlara paralel olarak bizde de işçi sınıfının halk ve menfaatlerini savunmayı amaç edinen teşebbüslere girişmişlerdir.

Bu teşebbüsler, 1910 da Osmanlı Sosyalist Fırkası'nın kuruluşu ile sonuçlanmıştır. Bu teşkilatlanma ve hak arama ve direnme hareketlerine paralel olarak özellikle İkinci Meşrutiyet yıllarında sosyalist görüş ve düşünceleri yansıtan çeşitli gazete, dergi ve kitaplar yayımlanmıştır.

İkinci Meşrutiyet ilân edilir edilmez, istibdat yıllarında yabancı ve yerli işverenlerin elbirliğiyle aşırı derecede sömürdükleri Türk işçi sınıfı, yeni hükümetin hürriyet, adalet, müsavat ve uhuvvet ilkelere gerçekten uygulayacağına inanarak aşırı sömürülmeye karşı asgari haklarını elde etmek için harekete geçmiştir.

Selânik'ten Karadeniz kıyılarına, Karadeniz kıyılarından Akdeniz ve Ege kıyılarına kadar zincirleme grev hareketleri baş göstermiştir. Bu hareketler, hürriyet getirme vaadiyle istibdadı devirerek iş başına gelen yeni hükümetin sert tepkiyle karşılaşmış ve bu hükümetin ilk tasarruflarından biri, yerli ve yabancı sermaye çevrelerinin de teşviğiyle grevi yasaklamak ve sendika kurma hakkını kaldırmak olmuştur.

Türk işçi sınıfı, o tarihte ne sayıca, ne de politik teşkilât bakımından gereği kadar güçlü olmadığı için haklarının keyfi bir şekilde yeniden çığnenmesine maalesef karşı duramamıştır. Üstelik, iç ve dış politik şartlar da (Balkan Savaşı, Bâbiâli baskını gibi) hükümetin demokratik hakları sınırlamasını ve hattâ yok etmesini kolaylaştırmıştır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Mütareke ve Milli Kurtuluş Savaşı günlerinde işçi hareketi, memleketimizde tekrar canlanmıştır.

Meslek dernekleri (sendikalar) içinde yeniden teşkilâtlanan işçi sınıfımız, yabancı imtiyazlı şirketlere karşı ısrarlı grev hareketlerine girişmiştir. Bu grevlerle memleketimizdeki yabancı menfaatlerin nüfuz ve hâkimiyetlerini zayıflatmaya çalışan işçi sınıfı, bir yandan da silâha sarılarak yurdun savunmasına koşmuştur. Bu arada, işçi sınıfının bu hareketlerine paralel olarak bazı toplumu aydınlar da, işçi sınıfını politik plânda teşkilâtlandırmak teşebbüsünü yeniden ele alarak sos-

yalist eğilimli yayınlar yapmışlar ve partiler kurmuşlardır.

İşçi sınıfının gerek hür sendikalar kurmak, gerekse politik bir güç olma yolunda teşkilatlanma hareketlerini hâkim sınıflar daha o tarihlerde önlemek veya soysuzlaştırmak için tedbir almaktan geri kalmamışlardır.

Cumhuriyetin ilânından sonra ise, işçi sınıfının meslek alanında olsun, politika alanında olsun teşkilatlanmasına imkân bırakılmamıştır. 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan sonra yalnız hükûmetin kanadı altında bulunan işçi dernekleri faaliyette kalmıştır. Bunlar da esasen yardımlaşma sandıkları mahiyetinde olan kuruluşlardı. ATATÜRK'ün ölümünden sonra hür düşünce gittikçe baskı altına girmiş ve bu arada her türlü toplumcu yayın kesinlikle yasaklanmıştır.

Uzun bir süre Türkiye'de işçi sınıfından, işçi haklarından, sendikadan, grevden, toplu sözleşmeden söz açmak bile suç sayılmıştır.

Özellikle faşist kanun maddelerinin teröme edilerek kanunlarımıza alınmasından sonra işçi sınıfının en tabii ve en ilkel hakları daha büyük bir şiddetle reddedilmiştir. 1938'den 1949'ya kadar uzun yıllar, işçi sınıfı haklarını koruyacak herhangi bir kuruluşun yoksun, gerek devlet işletmelerinde, gerekse özel sektör işletmelerinde son derece ağır şekilde sömürülmüştür.

Bu durum, İkinci Dünya Savaşı yıllarında daha da ağırlaşmıştır. Hattâ, İkinci Dünya Savaşı içinde faşist örneklere heveslenenler, işçi sınıfımızı korporatif bir zihniyet ile devrin tek partisi içinde teşkilâtlandırmaya kalkmışlarsa da başaramamışlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın demokrasinin zaferi ile sonuçlanması ve özellikle içeride tek parti rejimine karşı gittikçe şiddetlenen bir muhalefetin baş göstermesi, hükûmeti çok parti rejimini kabule zorlamıştır.

Tek gibi görünen bu muhalefetin, aslında iki ayrı kaynağı vardı:

Birincisi, devletin ekonomik faaliyetlere müdahalesinden şikâyetçi olan toprak ağaları ile özellikle büyük tüccarlar züm-

resinin muhalefeti idi. Bunlar, savaş yıllarında daha da zenginleşme yolunu bulmuşlar, liberal sistemin devletçiliğin yerine geçmesini savunuyorlardı.

İkincisi, savaş yıllarında daha da yoksullaşmış olan işçi sınıfı ile bütün halk sınıf ve tabakalarının muhalefeti idi. Halkın istediği, insan muamelesi görmek ve insanca yaşayabilmektir.

Ancak iki ayrı kaynağı olan bu muhalefetin çok parti rejiminde sesini eşitçe duyurması ve eşitçe teşkilatlanması mümkün olamadı. Gerçi Cemiyetler Kanunu'nun 9. maddesinin değiştirilmesi üzerine hür sendikalar ve sosyalist adı taşıyan partiler kurulmuştur. Fakat çok geçmeden bunlardan bir kısmı hakkında kovuşturma ve dâva açıldığından, bu baskı ve terör havasında ötekiler de faaliyetlerine son vermişlerdir. Çıkarılan Sendikalar Kanunu, sendika haklarını son derece sınırlandırdığından ve faşist kanunlar daha da ağırlaştırılıp büsbütün muğlak hâle getirildiğinden, sendikalar fiilen hükûmetin kanadı altına girmiş ve köksüz, neticesiz bir iki teşebbüs hariç, emeği savunan partiler artık kurulamamıştır.

Çok partili rejim böylece toprak ağaları ile büyük sermaye çevrelerinin menfaatlerini savunan partilere inhisar etmiştir. Kendi hak ve hürriyetlerini kendi öz partileri yoluyla savunmak imkânlarından yoksun kalan ve bu yüzden politik bilince kavuşmak fırsatını bulamayan halk sınıf ve tabakaları, bu partilerden birini seçmek durumunda kalmıştır. Yıllarca tek parti diktası altında yaşamış olmanın etkisiyle halk çoğunluğu, şeklen muhalefeti temsil eden partiye yönelmiştir.

Fakat öfne set çekilen işçi hareketinin büsbütün durdurulamayacağını da gören hâkim sınıflar ve hükûmet, başlangıçta sendikaların başına kendilerine tamamiyle sadık kimseleri getirmişlerdir. Bunlar çoğunlukla işçi olmayan kimselerdi. Fakat bu hareketin gelişmesiyle, bu çeşit yöneticileri kullanmak artık mümkün olmadığından, hâkim sınıflar sonraları dolaylı yolları tercih etmişlerdir. Sendika hareketinin kilit noktalarında bulunanları belirli bir yaşama seviyesine ka-

vuşturmak ve sağlanan imkânlardan vaz geçemez duruma getirmek suretiyle işçi sınıfının bilince kavuşması, haklarına sahip çıkması önlenmek istenmiştir. Her halde uzun bir süre hür sendika hareketi iyice baltalanmış, dolayısıyla işçi sınıfının politik bir varlık göstermesi de önlenmiştir.

Ne var ki, işçiler bir kere teşkilâtlan- dıktan sonra onları kendi gerçek menfaat- lerini arayıp bulmaktan alakoyamak ve sınıf bilincine ulaşarak toplumun ilerleme- sindeki ,demokrasinin yerleşmesindeki tarihi görevi yerine getirmelerine uzun süre engel olmak kimsenin elinde değildir.

Nitekim, 1946 - 1960 yıllarındaki ağır baskılara, aldatma, şaşırtma tedbirlerine rağmen, işçiler olumlu yolu aramaktan geri kalmamışlar, Türk işçi sınıfı, bilincine varmak yolunda ağır ağır da olsa durma- dan ilerlemiştir.

1946 - 1960 döneminin çok partili re- jim denemesi şu gerçeği açıklıkla ortaya koymuştur:

Demokratik bir rejim, işçi sınıfının ve emeğiyle yaşayan bütün halk sınıf ve tabakalarının bağımsız bir politik kuvvet olarak teşkilâtlanmasına izin verilmeyecek olursa, katiyen işleyemez ve soysuzlaşıp iflâs eder. Çünkü, *çok partili demokrasi, sermaye kuvvetleri karşısında emeği temsil eden kuvvetlerin kurduğu bir denge rejimidir.* Bu denge, durmadan emekten yana ağır basan ve dönmüş bir dengedir. İşçi sınıfını açıkça haklarını savunmak- tan, bağımsız bir politik kuvvet olarak ka- nun himayesinde teşkilâtlanmaktan ala- koymak, toplumun gelişmesini köstekleye- ceği gibi, üstelik bu gelişmenin kösteklen- mesinden ileri gelen çok vahim huzursuz- luklara da sebep olur. Türkiye'de son 15 yılda görülen manzara bu olmuştur.

Sosyal ve politik hayatımızda çok ö- nemli bir dönüm noktası olan 27 Mayıs hareketinden sonra sosyal ve ekonomik meseleler birden yüzeye çıkıvermiştir. Sosyal ve ekonomik dâvalarımız, dertle- rimiz açıkça tartışılmaya başlanmış, işçi sınıfımızın, sesini duyuran ve gittikçe ağır basan dinamik bir kuvvet halinde ortaya çıktığı görülmüştür. 27 Mayıs'tan bu yana

işçi sınıfımızın başarılı bir çok hareketle- ri olmuştur. Bu hareketlerin en göste- rişlisi, hiç şüphesiz 1961 yılı Aralık ayın- da 150 bin işçinin, Türkiyedeki bütün sen- dika temsilcilerinin katıldığı Saraçhane- başi mitingi'dir.

Sembolik anlamı büyük bir başka ha- reket de, 1962 baharında Ankara yapı iş- çilerinin yürüyüşüdür. Bu arada, işçi sını- fının sömürücü yabancı sermayeye karşı yaptığı mitingleri ve Anayasada grev hak- kı tanınır tanınmaz, haklarını elde etmek için giriştiği grev hareketlerini de unu- mamak gerekir.

Gerek mitinglerde, gerekse sendika toplantılarında işçilerin, sadece kendileri- ni doğrudan doğruya ilgilendiren konular- da değil, büyük memleket dâvalarında da söz ve kâr sahibi olmaya azimli oldukları gözden kaçmamıştır. *Bütün bu olaylar, Türk işçi sınıfının politik bilincin eşiğine varmış olduğunu açıkça ortaya koymakta- dır.* İşçi sınıfımızın varlığından veya gü- cünden şüphe edenler, Saraçhanebaşı'nda Türk işçi sınıfının varlığını da, gücünü de gözleriyle görmek fırsatını bulmuşlar- dır.

Türk işçi sınıfının politik bilince ka- vuşmakta olduğunu gösteren en önemli o- lay, Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşudur. Gerçekten de, bu kuruluş, tarihimizde aşa- gıdan yukarı, yani halktan gelen ilk po- litik teşkilâtlanma örneğidir. Bu kurulu- şun yüzeydeki ve görünürdeki nedenleri de önemli olmakla beraber, asıl derinde bulunan nedeni, Türk işçi sınıfının yüz yı- lı aşan acılar ve mücadeleler sonunda u- laşmış olduğu bilinç seviyesidir. Halktan gelen ilk politik kuruluşun başka halk sını- f ve tabakalarından değil de, işçi sınıfı- mızdan gelmiş olması, önemle üzerinde durulması gereken bir olaydır. *Halkın öz partisini kurmakla işçi sınıfımız demo- kratik öncülüğünü fiilen ispat etmiştir.*

Türkiye İşçi Partisi'nin 13 Şubat 1961 tarihinde kuruluşu, tâ 1820 yıllarında başlayan, 1845, 1872, 1908, 1919 - 1925 ve 1946 yıllarında yüzeye çıkan ve bu uzun sürede derinden akan bir nehir gibi geli- şen Türk işçi sınıfı hareketinin 1961'de vardığı merhaledir. İşçi sınıfımız, bu par-

tiyi kurmakla toplumcu, ATATÜRK'ü aydınlara, gençlere ve emeğiyle yaşayan bütün yurttaşlara kendi öz siyasi kuruluşları içinde toplanmak imkânlarını açmış ve o güne kadar birbirinden ayrı kalmış emekçi halk kitleleriyle toplumcu aydınların iş ve kader birliği etmelerine fırsat vermiştir.

Ancak, Türk işçi sınıfının da kendi yapısındaki çelişik kuvvetlerin etkisi altında bulunduğunu hatırlamak yerinde olacaktır.

İşçi sınıfımızı geriye bağlamaya çalışan kuvvetler ile, onu ilerleten kuvvetler, her an ileri kuvvetlerin lehinde gelişen devamlı bir mücadele halindedir. İşçi sınıfının ilerleyişini tabii yönünden saptırmaya çalışan faktörlerin başında, iç ve dış sermayenin emrindeki bazı sendika liderleri bulunuyor. Bunlar işçi sınıfının bağımsız bir politik güç olarak teşkilatlanmasını önlemek için olumsuz bir sendikacılık anlayışını savunmakta ve işçi sınıfını bu anlayış etrafında teşkilâtlandırmaya çalışmaktadırlar.

Fakat gittikçe genişleyen işçi tabanından gelen baskıları ve istekleri, hâkim sınıfların ve onlara hizmet eden sarı sendikacıların sonuna kadar oyalaması ve ertelemesi katiyen mümkün değildir. Tarih, bu gibi işçi liderlerini bu açıdan görecektir.

İşçi sınıfımızın bir an önce politik bilince kavuşmasını geciktiren bir başka faktör de, köylü işçilerin, yani hâlâ köy ile ilişkilerini kesmemiş işçilerin işçi sınıfı içinde azımsanmayacak sayıda olmasıdır.

Ayrıca, yerli sanayiimizin yapısı dolayısıyla çok sayıda işçinin küçük ve sürekli işletmelerde çalışması da işçi sınıfının bilinçlenmesini geciktirici bir rol oynamaktadır.

Fakat başlıca engel hiç şüphesiz, hâkim çevrelerin türlü yollardan işçi sınıfımızın politik bilince kavuşmasını önlemeye çalışmasıdır. Yıllarca, teşkilatlanmasına izin verilmemiş, faşist kanunlarla baskı altında tutulmuş olan işçi sınıfımızın, bugün de politik bir varlık olma yolunda

ki çabaları, dolaylı olarak, geciktirilmek isteniyor.

Gerek Türkiye'nin sosyal yapısının doğurduğu gittikçe derinleşen buhranlar, gerekse dünya şartları, gerçekleri gören uyanık işçilerin sayısını her gün arttırmaktadır. Üstelik, toplumcu aydınların Türkiye İşçi Partisi içinde ve dışında henüz gerçekleri göremeyen işçileri uyarmağa, aydınlatmağa çalışmaları da, işçi sınıfının tam olarak politik bilince kavuşmasını hızlandırarak bir faktördür. Kaldı ki, yukarıda işaret edildiği gibi, Türkiye'nin kalkınmak, gelişmek için sanayileşmek zorunda oluşu, işçi sınıfını bilince kavuşturan objektif şartları yaratmaktadır. Kapitalist düzen içinde modern sanayinin çalışma ve yaşama şartları da, işçileri, millî varlık bünyesinde ortak menfaatleri ve hakları bulunan belirli bir sosyal sınıf oldukları bilincine götürür.

Toplu halde çalışmanın, aynı semtlerde, aynı zor yaşama şartları içinde bulunmanın, dayanışmayı ve teşkilatlanmayı çok kolaylaştırdığı meydandadır. Ayrıca, emeğin ve çalışmanın sosyal karakteri ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişme de, işçi sınıfının bilinçlenmesini sağlayan en önemli sebeplerden biridir. Üstelik kapitalizmin dalgalanışlarından, yoksullaşma, işsizlik, insan olmanın çıkma gibi kaçınılmaz afetlerinden doğrudan doğruya en çok zarar görenler de yine işçilerdir.

Bütün bu faktörlerin etkisiyle yavaş yavaş bilinçlenen ve teşkilâtlanan işçi sınıfımız, hiç değilse işçi sınıfının en bilinçli, en uyanık evlâtları, toplum hayatının ağır yükünü taşımakta ve öz yurdunda üvey evlâd muamelesi görmekte yalnız olmadıklarını kavramış bulunmaktadır. Gerçekten de, özel teşebbüs ve kâr mihverî etrafında dönen bir ekonomi sistemi içinde, yalnız işçi sınıfı değil, topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan köylüler de, orta köylüler de zanaatkarlar da, küçük esnaf da aylıklı ve ücretliler de, kısacası emeğiyle yaşayan bütün halk sınıf ve tabakaları, emeklerinin haklı karşılığını alamıyorlar, derece derece sömürülüyorlar. *Uyanık işçi liderleri, bu gerçeği de kav-*

ramaya ve halkın, oylarını kendi öz partisi olan Türkiye İşçi Partisi'ne yani kendi kendisine vererek iktidara gelmesinden ve Anayasanın öngördüğü köklü dönüşümleri halkın kendi elleriyle gerçekleştirmesinden başka çıkar yol olmadığını anlamaktadırlar. Bunlara uyarak işçi kitleleri de katılmaktadır.

Şu halde, işçi sınıfımız, ekonomik, sosyal ve politik aksiyonu ile aslında bütün halkın haklarını, hürriyetlerini ve menfaatlerini savunmakta ve bunları temsil etmektedir. Gerçekten de, işçi sınıfının son bilinç merhalesini, bütün çalışan sınıf ve tabakaların menfaatlerinin ortak olduğu ve köklü dönüşümlerle toprak ağalarının ve yabancıya aracılık eden büyük sermayeöçülerin millet için zararlı olan nüfuz ve hâkimiyetlerini önleyecek demokratik yaşayış düzeninin elbirliğiyle icrülmesi düşüncesi teşkil eder. Demokrasiyi, sosyal adalet ve güvenliği kökleştirmek, bütün halk sınıf ve tabakalarının ittifakıyla çoğunluğu sağlayabilmek ve «Yurtta sulh cihanda sulh» idealini gerçekleştirmek, işçimizin ulaşacağı ileri sınıf bilinci noktasıdır.

Demek ki, bu merhalede sınıf bilincinin özü son derece zenginleşerek gerçek bir millî bilinç ve bir insanlık bilinci niteliği kazanır. İşçi sınıfının kazandığı menfaatler, artık dar anlamda işçi sınıfına özgü menfaatler olmaktan çıkar ve en geniş, en yüksek anlamda millî menfaatler hâline gelir.

Türkiye İşçi Partisi, «Türk işçi sınıfının tarihsel ve demokratik öncülüğü» derken buraya kadar özetlenen bütün bu gerçekleri düşünüyor. Türkiye, gelişmek, kalkınmak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak için hızla sanayileşmek zorunda olan bir ülkedir. Demek ki, gelişmenin itici ve gerçekleştirci kuvveti, emekçi halk sınıf ve tabakaları arasında daha çok işçi sınıfıdır. Bundan başka, hızlı gelişmenin gerektirdiği köklü dönüşümler, politik bir güç halinde teşkilatlanacak olan emekçi halk tarafından gerçekleştirilebileceğine göre, gerek teşkilatı kurmak işinde, gerekse köklü dönüşümleri bilim ışığında belirlemek ve gerçekleştirmek işlerinde Türk iş-

çi sınıfı, bilimsel, tarihi açıdan potansiyel olarak en yetenekli halk sınıfıdır. Çünkü işçi sınıfı yalnız sosyal yapısı bakımından değil aynı zamanda getirdiği ahlâkî ve politik değerler ve genel olarak toplum görüşü bakımından da bu öncülüğe hak kazanmış durumdadır. Ancak bu, işçi sınıfının öteki halk sınıf ve tabakaları karşısında her hangi bir üstünlüğü olduğu ve imtiyazlı duruma sahip bulunduğu veya böyle bir duruma getirileceği anlamına asla gelmez. Çünkü bu takdirde, işçi sınıfı kendi kendini inkâr etmiş olacağı gibi, üstelik, halk sınıf ve tabakaları arasındaki karşılıklı güven ve kardeşçe dayanışma da bozulacağından milletin büyük çoğunluğunu teşkil eden halk sınıf ve tabakalarının bağımsız politik bir güç meydana getirerek iktidarı almaları mümkün olmayacaktır.

İşçi sınıfının demokratik öncülüğü, tarihin akışına uygun bir düşünce, yani Türkiye'nin gelişme süreci içinde her gün gelişmelerle kendini bulan bir gerçektir.

Bu bakımdan, işçi sınıfının demokratik öncülüğü demek, bütün işçilerin gelişme hareketine fillen ve mutlaka öncülük etmeleri gerektiği anlamına gelmez. Hatta, bugün Türkiye'de olduğu gibi, işçilerden şaşırılmış, aldatılmış olanlar büyük bir sayı tutabilir. Ve böyle bir öncülüğe karşı çıkabilir. Bu durum, yukarıdaki gerçeği asla değiştirmez.

Memleketimizi geri kalmışlıktan kurtarabilmek için gerekli köklü dönüşümleri, işçi sınıfının tarihsel ve demokratik öncülüğü etrafında toplanmış halk sınıf ve tabakaları gerçekleştireceklerdir.

b. Tarım İşçileri, Topraksız ve Az Topraklı Köylüler

Tarım işçileri, ırgatlar, topraksız ve az topraklı yoksul köylüler, tarım sektörü nüfusunda çoğunluğu meydana getirirler. Tarımda makinalaşma ve büyük işletmelere doğru gidiş, bu toprakları ortakçılıkla işleyen köylü ailelerinin açığa kalmasına sebep olmuştur. Bunlar, ya toprak işçisi haline gelmişler, ya dağ yamaçlarında ve orman kenarlarında daha verimsiz topraklara geçmişler, yada iş bulmak için

şehirlere göç etmişlerdir. Küçük topraklı köylüler de, toprakların zamanla yetersiz hale gelmesi ve sermaye kıtlığı yüzünden topraklarını büyük işletmeciyeye satmak, kiralamak veya ortaklıkla vermek zorunda kalmaktadırlar. Bunlar, bu şekilde elden çıkardıkları topraklar üzerinde işçi olarak çalışmakta, ya da iş peşinde şehirlere göçmektedirler.

Tarım işçisi olarak çalışanların sayısı 1 milyonu aşmaktadır.

Topraktan kopan köylülerin bir kısmı da, kasaba ve şehirler etrafındaki mülkler üzerinde yeniden ortakçı olarak yerleşmektedirler; şiddetli toprak darlığı ve toprak isteği yüzünden bu mülkler üzerindeki ortakçı işletmeleri son zamanlarda artan bir küçülme göstermiş, ortakçılık şartları ağırlaşmış ve cüce işletmelerle geçimlerini sağlayabilmek için bu köylü aileler pek çok emek harcamak zorunda kalmışlardır. Köklü bir toprak reformu yapılmadığı için, bu topraksız, az topraklı veya küçük topraklı köylü aileleri, devletin sulama, kredi v.b. tedbir ve yardımlarından yararlanamamaktadırlar. Bütün bu sebeplerden dolayı köylü kitlelerinde yoksullaşma belirgin hâle gelmiştir.

Tarımda gizli işsizler sayısının ortalama 3.5 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu da köylü kitlelerinin yaşamalarını güçleştiren önemli bir faktördür.

Tarımdaki değişmelerin köylü kitleleri zararına sonuçları yanında bir de olumlu sonucu olmuştur. Köylü nüfus hareketli bir hâle gelmiş, az çok uyanmıştır; çileli hayatını eskisi gibi tevekkülle kabul etmemekte, durumunun düzeltilmesini, insanca yaşamayı beklemektedir.

Çukurova'nın topraksız köylülerinin toprak istemek için yaptıkları yürüyüşler, bu uyanışın açık işaretidir.

Köyün eski içe kapanıklığı az çok kırılmış; köy, ekonomik, sosyal dış etkiler alanına girmiştir. Bu durum, geleneksel, tutucu, hattâ gerici olan zihniyet yerine yoksul köylülerde köklü dönüşümleri destekleyecek bir ruh hâli yaratmıştır.

Yoksul köylü kitlelerinin sosyal geliş-

memizde özel bir yeri vardır. Emekçi sınıflar arasında en kalabalık sınıf olduklarından, hattâ tüm nüfusun büyük çoğunluğunu meydana getirdiklerinden, köylü kitlelerinin desteği ve aktif iştirâki olmadan reform yapılamaz. Türkiye'nin kalkınması gerçekleştirilemez. Köylü kitleleriyle işçi sınıfı ve bütün emekçi tabakaları arasında sıkı bir işbirliği ve dayanışma sağlanması şarttır.

Toplumcu, Atatürkçü aydınların emekçi kitlelerle iş ve kader birliği ederek kitleleri eğitmek, Türkiye İşçi Partisi saflarında teşkilâtlandırmak, bilinçli bir politik güç hâline getirmekte görev almaları, reformların yapılmasının ve yurt kalkınmasının temeli ve biricik anahtarıdır.

Türkiye'nin yüz yıllardan beri ihmal edilmiş topraksız ve az topraklı köylülerini, programımızın «Tarım» bölümünde geniş bir şekilde izah edildiği gibi, insanca yaşama şartlarına kavuşturacak tedbirleri almak ve onları Türkiye'nin kaderi üzerinde söz ve karar sahibi kılmak, Türkiye İşçi Partisi'nin başlıca amaçlarından biridir.

B. Türkiye'nin Politik Yapısı

Politik yapı, son bir tahlil ile, kamu gücünün sosyal sınıflar açısından kullanılış şeklidir. Politik yapı ekonomik ve sosyal yapının etkisi altındadır. Bu etki temel yasalarda her zaman açıkça görülmese bile, bunların uygulanmasında mutlaka kendini duyurur. Nitekim toplumu muzun derebeylik kalıntısı bir temel üzerine aşınan gelişmemiş bir kapitalizm biçimindeki ekonomik ve sosyal yapısının, politik yapı üzerindeki tutucu ağırlığı, demokratik Anayasa'mızla tatbikat arasındaki gelişmelerde açık olarak görülmektedir.

Hâkim sınıflar ve onların temsilcileri olan siyasi partiler, Türkiye'yi kalkındırmak ve ilerletmek meselesini Türkiye'nin geri kalmasının başlıca nedenlerine ilişmeden çözmeye hayâlî peşindedirler. Oysa, toprak ağalığı ve aracı ticaret sistemi bugünkü haliyle devam ettikçe Türkiye'nin

geri ve ekonomik bakımdan bağımlı bir ülke durumunda kalması mukadderdir.

1946 dan bu yana uygulanan çok partili demokrasi rejimi, aslında, halkın bağımsız bir siyasi kuvvet durumuna gelmesini çeşitli yollardan önleyen ve toprak ağaları ile şehirli büyük sermayecilerin hâkimiyetlerini sürdürmeğe çalışan bir siyasi düzendir.

1946 - 1950 dönemi, hâkim çevrelerin tek parti rejiminden çok partili rejime geçiş dönemi olmuştur.

1960'dan bu yana halkımız uyanmaya başlarken, hâkim sınıflar, tarihimizde ileri bir adım olan 1961 Anayasa'sını, eksiksiz ve tastamam uygulamaktan kaçınımışlardır.

Hâkim sınıflar, Anayasa'nın getirdiği insan ve yurttaş anlayışını, ekonomik ve sosyal adaleti, sosyal güvenliği, sosyal devlet ilkesini günlük hayatta gerçekleştiren canlı kurallar hâline getirmemişler, ayrıca, Anayasa'ya aykırı kanunları yürürlükte tutarak, Anayasa'ya rağmen, statükoyu korumak ve sürdürmekte direnmişlerdir.

Hâkim sınıflar, statükoyu korumak için kalkınmanın sadece teknik bir mesele olduğu fikrini ileri sürmüşler, halkın politik bir güç hâline gelmesini ve Türkiye'nin böylece gerçek çözüm yolunu bulmasını önlemeye çalışmışlardır.

Ekonomik ve sosyal yapıyı değiştirecek köklü dönüşümler yapılmadığı için, «Plânlı kalkınma» sonunda, külfeti emekçi hakla yüklenen, nimeti varlıklı sınıflara dağıtılan bir millî gelir arttırma tavsiyeleri programı olmaktan öteye geçememiştir. Karma ekonomi, özel sektör yararına işleyen bir devletçilik ile özel sektörün ortaklığı biçiminde yürütülmektedir. Sanayileşme, ulusal bağımsızlığımızın ve kalkınmamızın vaz geçilmez şartı olarak değil, tüketim malları üretmek ve bunları kârla satmak amacıyla girişilen bir teşebbüs olarak görülmüyor. Ne zaman yapılabacağı belli olmayan Toprak reformu, gerçek gayelerinden uzaklaştırılıyor. Petrol

sanayiindeki ulusal menfaatlere aykırı durum ve tutum devam ediyor. Vergi adaletsizliği bütün korkunçluğu ile sürüp gidiyor. Yatırımı azaltmadan başvurulabilecek zengin vergi kaynakları, tarım gelirleri ile ithalât ve ihracattan elde edilen gelirlerdir; oysa bu gelirlerin sahipleri siyasi iktidarı etkiliyebildiklerinden âdil bir vergileme politikası güdülmemekte ve kalkınmanın finansmanı için ya dışardan yardım beklenmekte ya da enflasyona başvurulmaktadır.

Hâkim sınıfların yukarıdan beri sıraladığımız tutumları, bunların Türkiye'nin bir adım bile ileri götürülmesinde hiçbir tarihi görevleri kalmadığını açıkça göstermektedir. Çünkü hâkim sınıfların korumak ve sürdürmek istedikleri ekonomik temel ve bu temel üzerine kurulmuş sosyal ve siyasi ilişkiler, üretici halk kuvvetlerinin gelişmesine, Türkiye'nin ilerlemesine, hızla çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmasına kesinlikle engel olmaktadır.

Kurtuluş yolu, gerekli köklü dönüşümlerle toplum yapısını değiştirmektir. Bunun içindir ki, çözüm yolu, her şeyden önce politik niteliktedir. Türkiye İşçi Partisi, işçi sınıfını ve bütün emekçi halk kitlelerini hakları, hürriyetleri ve ödevleri konularında eğitip aydınlatmayı, toplumdaki aydınların emekçi halk kitleleriyle kaynaşmasına ortam hazırlamayı ve böylece kurulacak, aşağıdan yukarı, geniş bir halk topluluğu ile demokratik yoldan iktidara gelmeyi ve Türkiye'nin temel meselelerini çözme tarihi bir görev bilir; Türkiye için, yoksul halkımız için, aydınlarımız için başka bir kurtuluş yolu olmadığını inanır.

Anayasa'mızın gerçekten uygulanması, Türkiye İşçi Partisi'nin varlığını zorunlu kılar. Çünkü Anayasa'da yazılı temel haklar, sosyal ve ekonomik haklar, ancak böyle bir partinin etkin varlığı hâlinde kâğıt üzerinde kalan formüller olmaktan kurtulup emekçi yurttaşın yararlandığı canlı, uygulanan kurallar biçimini alır. Sosyal sınıflar arasında bir denge rejimi demek olan DEMOKRASI, ancak bu takdirde boş bir söz olmaktan çıkar.